תלמוד ירושלמי · מפרשים · תוספות הרי״ד על תלמוד ירושלמי · סדר נשים

תוספות הרי"ד על תלמוד ירושלמי יבמות

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות הרי"ד על תלמוד ירושלמי יבמות

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-הריד-על-תלמוד-ירושלמי-יבמות/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ה 18
פרק ב 21
הלכה א 21
הלכה ב 25
הלכה ט 30
פרק ג 34
הלכה א 34
פרק ד 41
הלכה א 41
פרק ה 44
הלכה ב 44
פרק ז 50
הלכה ג 50
פרק ח 55
הלכה ב 55

פרק א

הלכה א

מה אבא שאול כר"ע כו' ע"י הירושלמי הזה יאיר עינינו בע"ה בש"ס הבבלי דגרסינן במכילתין דף ל"ט ע"ב תנן התם מצות יבום קודמת למצות חליצה כו' מצות חליצה קודמת למצות יבום אמר רב אין כופין כו' פרש"י ז"ל דקאי אמשנה אחרונה וז"ל ז"ל ואי ניחא לתרוייהו ליבומי אין כופין אותו לחלוץ דנימא לאו למצוה מכווני ופגע באיסור אשת אח אלא אי בעי מייבם ומיהו היכא דהוא בעי לייבומי ואיהי אמרה לא בעינא לי' ואמרה דברים ניכרים אי מצינו לאטעוי' ולומר לו חלוץ לה ע"מ שתתן לך מאתים זוז מטעינן לי' ואי לא כפינן לי' וחליץ דאמר ר"ש לעיל דף ד' מנין ליבמה שנפלה לפני מוכ"ש שאין חוסמין אותה ולא תימא מוכ"ש דוקא אלא כל אמתלא שתתן לדבריה דאמר בהמדיר דף ע"ז מעשה בציידן בבורסי שמת ולו אח בורסי ואמרו חכמים יכולה היא שתאמר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך אינני יכולה לקבל וכו' כפינן לי' דיחלוץ לה וכו' וכל הני אין כופין דהכא היכי דתרווי' ניחא להו עכ"ל ז"ל. והקשו בתוס' ורא"ש ז"ל דמאי ראי' ממוכ"ש ובורסי דהתם כופין להוציא מן הבעל אבל בשאר אמתלא אין נראה לומר דכופין דאל"כ למה היו טורחים לקמן בפ' מצות חליצה דף ק"ו להטעותו יכפוהו לחלוץ כו' עיי"ש. ונראה לפענ"ד לתרץ דעת רש"י ז"ל דלכאורה יש לדייק בלשון רש"י ז"ל דכתב בזה"ל אין כופין אותו לחלוץ דנימא לאו למצוה מכווני ופגע באיסור אשת אח מ"ט פירש"י ז"ל דפגע באיסור אשת אח הכא יותר מבכ"מ דמביא הגמרא דברי אבא שאול דאמר כאילו פוגע בערוה למה לא מפרש שם רש"י דפוגע בערוה הוא איסור אשת אח ולמה לא פירש כן לעיל דף ג ע"א בדברי אבא שאול גופיה ועוד קשה מאד האיך פירש רש"י ז"ל דפוגע בערוה הוא איסור דא"א קשה הא קי"ל כר"י דפליג עם רשב"ל לעיל דף י ע"ב גבי החולץ ליבמתו וחזר וקדשה דאמר רשב"ל איהו הוא דקאי בלא יבנה אבל אחיו כדקיימי קיימי וחייבין כרת על החליצה דהוא דוקא נתקיה הכתוב מכרת ואוקמיה בלאו אבל אחיו כדקיימי קיימי בכרת ור"י אמר מי איכא מידי דמעיקרא אי בעי האי חליץ וכו' והשתא קאי עלה בכרת אלא איהו שליחותא דאחין קעביד כו' כו' פירש דרשב"ל ס"ל דלא הותרה א"א אלא במקום זיקה אבל לאחר שהלכה הזיקה הרי איסור דאשת אח חוזרת לפיכך אי לא גלי קרא דלא יבנה הא"מ דהוא בכרת רק רחמנא נתקי' מכרת ללאו גבי חולץ אבל אחין כדקיימי קיימי ור"י ס"ל דאשת אח הותרה לאחר מיתה בלא בנים אפילו שלא במקום זיקה ובאמת בלא הלאו דלא יבנה הי' החולץ גופי' מותר לישאנה דא"א בלא בנים לאחר מיתה מותרת ולא אסר רחמנא איסור

דאשת אח אלא עד שעת מיתה אבל לאחר שמת בלא בנים אין כאן איסור דא"א כלל ולאו משום מצות יבום היא אך משום הלאו אסור היבם החולץ לכונסה א"נ כיון דהותרה פ"א ליבום ואין עלה איסור דא"א שוב אי אפשר שתאסר עליו אפילו כנסה לשם אשתו אחר חליצה ולמה אסורין שאר האחין כדמוכח ממתניתן דפ' החולץ דף מ' ע"א החולץ ליבמתו הוא אסור בקרובותיה עיי"ש ע"כ דשליחותא דאחין קעביד וע"כ פסק הרמב"ם בפ"א מהלכות יבום וחליצה הי"ב לשיטתו ז"ל דהלאו דלא יבנה היא אסמכתא דמה"ת אפילו החולץ גופי' מותר בחליצה לאחר חליצה וכתב שם ז"ל וכולן אסורות עליהן מד"ס כשניות שמאחר שמת אחיו בלא ולד נסתלק איסור ערוה מכל נשיו לפיכך תופסין בהן הקדושין כשניות עכ"ל ז"ל:

וכן כתב הרשב"א ז"ל בדף מ"א גבי יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה דתחזור היתירא פי' לאו לזיקתה אלא הותרה בעלמא שמותר לכונסה ולא אסורה עליו משום א"א זה אינו דקי"ל דכיון שהותרה שוב אי אפשר שתיאסר משום א"א כדאמר ר"י מי איכא מידי דמעיקרא חלוץ ואי בעי מיבם השתא קאי עלה באיסור א"א ולפיכך אעפ"י שקידש אחותה ונפטרה היבמה מ"מ אין עליו איסור דא"א מטעם הנ"ל וא"כ קשה הכא אליבא דאבא שאול דס"ל דהכונס את יבמתו לשם נוי כו' כאילו פוגע בערוה וקשה מאי פוגע בערוה הוא באיסור אשח אח הא אפילו בשחולץ ליבמתו ובא עלי' אח"כ סתם לשם נוי ואישות לא שייך לאחר חליצה מצות יבום ג"כ אינו בכרת ולא שייך איסור ערוה דא"א אלא לאו דלא יבנה אי מדאורייתא אי אסמכתא אבל כשלא שייך לאו דלא יבנה פשיטא דאפילו שלא במצות יבום נמי לא שייך איסור ערוה דא"א כלל דהא איסור דא"א נסתלק כשמת בלא בנים אפילו שלא במקום זיקת יבומין ומי גרע בכונס לשם נוי קודם החליצה בכונס לאחר החליצה לשם נוי דלא שייך ערוה דא"א כלל אי בקידש אחותה דנפטרה היבמה ממנו ובטלה הזיקה ואעפ"כ מותר לכונסה ואין עליו איסור דא"א ומי דחקו לרש"י ז"ל לפרש דהפגיעה בערוה הוא איסור דא"א הלא יש לנו לפרש דהפגיעה דערוה היא באיסור יבמה לשוק דכיון דכנס שלא לשם מצוה הרי חשוב הוא כאחר דכיון דס"ל לאבא שאול דבלא כונת מצות יבום לא חשיב יבום א"כ פוגע בערוה דיבמה לשוק דהא זקוקה לו בכניסת מצוה וכשנשאה אותה בלא מצוה דיבום הוי ביאתו כביאת אחר ובאמת בירושלמי בפ"ק דמכילתין בעי למימר הכי דהא דמסיק אבא שאול וקרוב בעיני להיות הולד ממזר שאל מה אבא שאול כר"ע דר"ע ס"ל יש ממזר מיבמה עי"ש א"כ קשה על רש"י ז"ל דכיון דקי"ל כר"י דאין חייבין על החליצה כרת הא דקאמר אבא שאול כאילו פגע בערוה הוא ערוה דיבמה לשוק והא דמסיים וקרוב בעיני להיות

הולד ממזר הוא דס"ל כר"ע דמיבמה לשוק הוי הולד ממזר ומי דחקו לרש"י ז"ל לפרש דפגיעת ערוה הוא איסור א"א דלא כהלכתא ואפילו דלא קי"ל כר"ע בזה דס"ל יש ממזר מיבמה לשוק מ"מ בזה דפוגע בערוה קי"ל כאבא שאול אבל בפגיעת ערוה של א"א לא קי"ל כן להלכה ונראה לפענ"ד דרש"י ז"ל מוכרח לפרש כן בשיטת רב דהא התוס' ז"ל דף מ"ט ע"ב כחבו בשם רש"י ז"ל דלרב דס"ל אין קידושין תופסין ביבמה ס"ל דליכא לאו ביבמה לשוק ומפורש הוא ברש"י ז"ל דף נ"ה ע"ב אי למ"ד בלאו בלאו אי למ"ד בעשה בעשה פירש"י ז"ל דלרב הוי ביבמה לשוק רק עשה יבמה יבוא עלי' ולא אחר ולאו הבא מכלל עשה עשה וא"כ ע"כ דלאבא שאול לא משכחת לי' אף עשה ביבמה לשוק דהא לא מצינו בשום מקום דלאו הבא מכלל עשה יבוא מכח עשה דמצוה ולא מצינו רק מכח עשה דרשות כגון מצרי ראשון הוא עשה דור שלישי יבוא ולא שני ולאו הבא מכלל עשה הוא עשה והתם דור שלישי יבוא לאו מצוה הוא אלא רשות וכן בעולה לכה"ג דהוי עשה בתולה ולא בעולה והתם בתולה לאו מצות עשה וכן יליף לה בירושלמי בפ"ק דמס' פסחים ל"ת על אכילת חמץ שבעת ימים תאכל מצות ולא חמץ וכל לאו הבא מכח עשה עשה והתם נמי שבעת ימים רשוח הוא ולא מצות עשה אבל מבערב תאכלו מצות דהוא מצות עשה לא ילפינן דאם אכל חמץ יהא איסור עשה ז"א דכיון דהא דכתיב בערב תאכלו הוא מצות עשה א"כ לא ילפינן רק דמצה מצוה וחמץ רשות וכמו כן במצות המלך וכ"ג כגון דכתב לו משנה התורה נימא ג"כ דאחר הכותב עובר בעשה דהוא ולא אחר ז"א דהוא מצוה ואחר רשות סוף דבר ממ"ע לא מצינין למילף לאו הבא מכלל עשה דזה אינו דזה מצוה וזה רשות ולפיכך לאבא שאול דס"ל דיבמה יבוא עליה מצוה ולא רשות היכי מצינן למילף על אחר דהוא בעשה דז"א דהיכי נאמר יבמה יבוא עליה ולא אחר ז"א דאימא דיבמה יבוא עליה מצוה הא אחר רשות דממצוה לא ממעטינין כי אם רשות ומרשות ממעטינין חובה ולא מצינן למילף לאו הבא מכלל עשה ביבמה לשוק רק אליבא דרבנן דס"ל יבמה יבוא עלי' מ"מ אפילו שלא לשם מצוה אבל לאבא שאול דס"ל יבמה יבוא עליה מצוה כדפרש"י ז"ל דף ל"ט ע"ב דס"ל יבמה יבוא עלי' מצוה דקאי על להבא אליבא דאבא שאול מסיפא דקרא ויבמה עי"ש בד"ה אבא שאול הוא עיי"ש ובזה מובן הב' לשונות דאיתא בגמרא דף נ"ה ע"א אין לה בנים מצוה יש לה בנים רשות א"נ אין לה בנים אין יש לה בנים לא והוי לאו הבא מכלל עשה עשה פירש"י ז"ל העשה הוא יבמה יבוא עליה בלא בנים והנ"מ בין ב' הלשונות דממנפ"ש הרי מסור בידינו י"ג מדות דלאו הבא מכלל עשה והיכי שייך למימר דיש לה בנים רשות אבל באמת תלוי ב' הלשונות בין אבא שאול ורבנן דלאבא שאול דליכא רשות דלא דריש

יבמה יבוא עלי' מ"מ ברשות ע"כ דאמרינן אין לה בנים מצוה יש לה בנים רשות אבל לרבנן דס"ל דאיכא רשות גם גבי יבום דיבמה יבוא עליה מ"מ א"כ לפ"ז אין לה בנים אין יש לה בנים לא ולאו הבא מכלל עשה עשה [ועי"ז מובן גבי הבא על יבמתו וחזר ובא אחד מן האחין על צרתה דלמ"ד בעשה פירש"י ז"ל דעשה היא בית אחד הוא בונה ואין בונה ב' בתים והרמב"ם ז"ל כתב העשה דיבמה יבוא עליה ולא עליה ועל חברתה משום דהרמב"ם ז"ל פסק כרבנן דאבא שאול ע"כ פסק דיבמה יבוא עליה הוי לאו הבא מכלל עשה דהא יבמה יבוא עליה מ"מ אבל לרש"י ז"ל דפסקינן כאבא שאול ע"כ דיבמה יבוא עליה מצוה א"כ מנ"ל דבת על חברתה בעשה אימא עליה מצוה עליה ועל חברתה רשות ע"כ פירש"י ז"ל דהעשה הוא בית אחד הוא בונה ואינו בונה ב' בתים] א"כ אליבא דרב ע"כ דס"ל כרשב"ל ואבא שאול דס"ל כאילו פוגע בערוה הוא ערוה דא"א דליכא למימר ערוה דיבמה לשוק ז"א דיבמה לשוק אין בה לא איסור עשה ולא איסור ל"ת דלא תהיה הוא רק דלא תפסי קדושין הוא ולא מצינו ביבמה לשוק רק דאין בה תפיסת קדושין אבל ערוה לא הוא אליבא דאבא שאול אליבא דרב בשיטת רש"י ז"ל עי' בתוס' ז"ל דף מ"ט ע"ב ותמצא כן ע"כ פירש"י ז"ל אליבא דרב דפגיעת ערוה היא א"א וכיון דהכי הוא מתורץ קושית התוס' ז"ל מפ' החולץ דהנה נראה לפענ"ד חילוק גדול בין אם הפגיעת ערוה היא א"א או יבמה לשוק דבאיסור א"א נפלה כל הזיקה באם שרצה לבוא עלי' לשם אישות דהיך תימר דזקוקה לו להקים שם לאחיו המת וכיון דהיא אשת אחיו מחויב להקים שם לאחיו אדרבה היא הנותנת כיון דהוי אשת אחיו מש"ה אסורה ואיסור דא"א עלה וכמו שהי' אחיו חי ואין עלה שום זיקה באומר שרצה לשם אישות ואינה זקוקה ליבום משא"כ באם א"א כבר נסתלק ואין עליו רק איסור דביאת זרה דגזר רחמנא דאסור לבעול היבמה בעילה שאינה של מצוה לא תהי' וגו' לאיש זר וה"ה היבם נמי עובר בל"ת הזה כמו זר אבל מ"מ זקוקה לו דהא ח"ל זקוקין אף ליבום כמו שכתב הרשב"א ז"ל בשם פי' הקדמאי ז"ל בדף כ' ע"א ד"ה ופרקינן דאפילו לרב גידל אמר רב דס"ל דגזה"כ דח"ל לא יתיבמו מ"מ לא איתמעט ח"ל מחליצה משום דאינה עולה ליבום כמו ח"כ כדפריך הגמ' א"ה ח"ל נמי ומשני הא רבי רחמנא יבמתו ופריך מה ראית ומשני מסתברא ח"ל תפסי בה קידושין פי' וכיון דהכי היא אף דאינה עולה ליבום מ"מ נקראת יבמתו וע"כ משום דנקראת זקוקה וזיקה ככנוסה דמיא ודמיא לכנוסה בעלמא דפירסה נדה אף דאסור לבוא עלי' מ"מ כנוסה היא רק דאריה רבע עלה וה"נ זיקה ככנוסה דמיא ויבמתו היא אך האיסור דח"ל אריה דרבע עלה דאסור לבוא עלי' עיי"ש דגזר רחמנא דאין עשה דיבום דוחה לל"ת וה"נ זיקה ככנוסה דמיא אף לאישות שלו אך דאסור לבוא

ביאה שאינה של מצוה דזה מחייבי לאוין אבל הזיקה במקומה עומדת אף לאישות דהא אחיו הוא וצריך להקים לאחיו שם דהא הזיקה איננה תלויה במצוה דיבום אף לאבא שאול כמו רבנן אלא בהקמת שם של אחיו וכיון דאחיו הוא ולקח לו לאשה אשת אחיו הרי מקים שם לאחיו וכי בעינן הקמת שם דלא ימחה שם אחיו ביאה לשמה בתמי' רק גזה"כ הוא לאבא שאול דצריך ליבם לשם מצוה ואם לאו מבטל מ"ע של יבמה יבוא עלי' ומצוה על היבום היא מצוה בפ"ע אבל הזיקה לא תליא בזה אף לאבא שאול דהא אפילו אי לא הי' כתוב יבמה יבוא עלי' וגו' ויבמה למצוה הוי נמי זקוקה לביאתו משום דלהקים שם לאחיו כדאיתא בתוס' ז"ל דף נ"ה ע"א ד"ה וכי עיי"ש ונמצא דהזיקה לאו משום מצוה דיבמה יבוא עלי' רק רחמנא גזר מצות עשה בפני עצמה על היבום שיקיים מ"ע ולא עוד אלא דעובר בלא תעשה באזהרה שאסור לבעול היבמה ביאה שאינה של מצוה אבל עכ"פ לא שייך להזיקה וע"כ הוי זיקה ככנוסה אך דאריה רבע עלה ובזה אבא שאול ורבנן שוין דזקוקה לאחיו אף בלא מצוה דיבום דחל על אחיו ולא נחלקו רק בזה דלרבנן ה"ק רחמנא דאיש זר אסור לבעול היבמה ביאה שאינה של מצוה אך היבם שרי ואבא שאול ס"ל דאף היבם אסור לבעול ביאה שאינה של מצוה ועפ"ז אם הפגיעת ערוה היא א"א לא הוי זקוקה לו על אישות אבל אם היא מביאה שאינה מצוה זקוקה לו וככנוסה דמי ועפ"ז מתורץ היטב פסק דרש"י ז"ל דרב ס"ל אין כופין ולא נימא דלמא לאו למצוה מכונים ופגעי באיסור א"א ז"א אלא דאדם נאמן על עצמו אבל פשיטא דלגבי חבירו אינו נאמן וא"כ כ"ז דאין כופין הנ"מ בששניהם רוצים אבל אם היא אינה רוצה פשיטא דע"כ צריך הוא לברר אם כונתו לשם מצוה וזקוקה לו על זה או דאין כוונתו לשם מצוה ואינה זקוקה לו ע"ז וזאת פסקינן דלמשנה אחרונה אין כותבין אגרת מרד על שום"י אבל נ"מ בין ב' הטעמים להטעם דפגיעת ערוה היא א"א אינה בחזקתו כלל דכ"ז דלא נתברר כונתו אינה בחזקתו ואינה ככנוסה ע"כ אין כותבין אגרת מרד אבל לטעם דפגיעת ערוה היא ביאה שאינה של מצוה אע"פ דזקוקה לו על כל אופנים וככנוסה דמיא מ"מ אין כופין אותה דהא שמא כונתם לשם אישות ועוברים שניהם בעבירה דנהי דהיכי דשניהם רוצין אין הב"ד יכולין לעכבו אבל כשהיא אינה רוצה אין הב"ד מסעיין אותו שמא רוצה לעשות עבירה ואין מסעיין בידי עוברי עבירה וכיון שכן פסק דרש"י ז"ל הוא דין גמור בדיני ממונות בין אדם לחברו דקי"ל דלהוציא מידי המוחזק צריך ראי' גמורה דהמוציא מחברו עליו הראי' אבל כשאין שניהם מוחזקין קי"ל במקום דליכא למיקם עלה דמילתא לעולם שודא דדייני כמו בב' שטרות היוצאין ביום אחד וב' טוביה עיין במסכת ב"ב דף ל"ה ע"א עיי"ש דכיון דאין שניהם מוחזקין הכח

ביד ב"ד למידן שודא דדיינא כדפירש רש"י ז"ל לראות עיני הדיין כשניכרים הדברים דהי' אוהב אחד יוחר מחברו מעמידין בחזקתו אע"ג דלהוציא מיד המוחזק לא מהני מה שניכר לב"ד אבל כשאין שניהם מוחזקין וליכא למיקם עלה דמילתא לעולם בניכר הדבר לב"ד מעמידין בחזקת אחד וה"נ דכותיה דאם היה הפגיעת ערוה ביאה שאינה של מצוה הרי היבמה כזקוקה לו וככנוסה דמיא אע"פ שאינו יכול לכופה להתיבם אבל היא ג"כ אינה יכולה לכופו לחלוץ לה דהא הוא טוען שכונתו למצוה [ולא דמי לח"ל בעלמא דכיון דאינו יכול ליבם כופין אותו לחלוץ דהתם הכל יודעים שאינו יכול ליבם משא"כ הכא כשטוען הוא שאני יכול ליבם דכונתו למצוה הגם שאין יכול לכופה דאין כותבין אגרת מרד על שומ"י אבל מ"מ היא ג"כ אינה יכולה לכופו לחלוץ לה דהא טוען שכונתו למצוה ואין כופין זא"ז ואפילו אם ניכר לב"ד בדברים ניכרים דהוא אינו הגון לה מ"מ בזה לא מוציאין מן המוחזק אלא רק להעמיד בחזקת אחד כשאין שניהם מוחזקין והכא כיון דזקוקה לו וככנוסה דמיא האיך מוציאין מחזקתו ע"י דברים ניכרים לב"ד משא"כ כשפגיעת הערוה היא א"א א"כ אינה בחזקתו דהא לא נתברר לנו אם היא זקוקה לו ליבום או שאינה זקוקה לו כלל ולגבי חברו אינו נאמן ואינו נאמן לנגדה והיא אינה יודעת כונתו דלא הוי לה למידע ועכ"פ אינה בחזקתו ואין זקוקה לו רק למצוה אבל לא לאישות שלו הילכך בדברים ניכרים לב"ד דאין הגון לה שפיר מעמידין אותה בחזקתה דהא אין מוציאין אותה מחזקתו דהא שניהם אינן מחזקין וליכא למיקם עלה דמילתא אם היא זקוקה לו או לא וסגנון רש"י ז"ל כך דמתחלה קמ"ל גוף הדין דיבם שאינו הגון יכולת בידה לכופו לחלוץ ולהוציא מן היבם והראי' ממוכ"ש שאין חוסמין אותה דאי אין כופין לחלוץ הרי היא מחוסמת ולא תימא מוכ"ש דוקא משום פיקוח נפש ז"א אלא כל אמתלא בראי' ברורה כמו בורסקי ועוד פסקינן דאין כותבין אגרת מרד על שומ"י וע"כ היא אינה בחזקתו לכופה ליבום למשנה אחרונה דלמא כונתו לאישות ואינו נאמן נגדה אף דאין כופין גם אותו הנ"מ בלא אמתלא בדברים הניכרים אבל בדברים הניכרים שפיר מעמידין אותה בחזקתה דהא אינה בחזקתו דהא אין כותבין אגרת מרד על שומ"י ש"מ דלנגדה אינו נאמן ממילא כיון דאינה בחזקתו ממילא ע"י דברים ניכרים מעמידין אותה בחזקתה כפי שורת הדין דהא ליכא למיקם עלה דמילתא אם היא זקוקה לו וככנוסה דמיא או אינה זקוקה לו ולעולם ליכא למיקם עלה דמילתא דמי יודע מחשבות שבלב וכיון דאין מאמינים לו לנגדה ואין כותבין אגרת מרד ממילא כיון דאינו נאמן הרי עיקר הזיקה לייבום בספק ואינה בחזקת שניהם ע"כ פשיטא דבדברים ניכרים כופין אותו לחלוץ דהא אין מוציאין אותה מחזקתו דהא ספק אם ככנוסה דמיא או לא וע"כ לא

קשה מהא דטרחינן בדף ק"ו להטעות ולא כפינן לחלוץ דהנהו אמוראי קיימי כר"י וע"כ הפגיעת ערוה היא ביאה שאינה של מצוה ולפ"ז הוי זקוקה לו לייבום ג"כ וככנוסה דמיא ע"כ הטעיהו דהא האיך יכולין ב"ד לכופו להוציא מחזקתו בלא ראיה רק בדברים ניכרים וע"כ רק מטיעין אותו שמא כונתו לעשות עבירה ומצוה להטעותו משום ספק עבירה ולפ"ז ניחא קושית התוס' ז"ל מאגרת מרד דאין כותבין בלא אמתלא משום דרש"י ז"ל נמי ס"ל כן דמיירי בלא אתמלא ע"כ אין כופין לא אותו ולא אותה אבל באמתלא של דברים ניכרים באמת כופין אותו ומעמידין אותה בחזקתה דהא אין מוציאין מחזקתו ואין להקשות לאשמועינן רבותא יתירתא דבאמתלא כופין אותו ולמה תני אין כותבין אגרת מרד על שומ"י הו"ל לאשמועינן רבותא יתירא ז"א דהא צריך למתני דכותבין אגרת מרד על ארוסה וע"כ נקט נמי בלשון דאין כותבין אגרת מרד על שומ"י ואין להקשות לרבי יוחנן למה לא נקט תבע ליבם נזקקין לה [דהא מיירי כשהוא רוצה לחלוץ לפרש"י ז"ל עיי"ש] תבע לחלוץ נזקקין לו ובאמתלא ניכרת לב"ד דהוי רבותא יתירה ז"א דר"י לטעמיה דאין פוגע בערוה דא"א רק בביאת זרה וע"כ דזקוקה אף לאישות שלו וע"כ אין כופין אותו באמתלא הניכרת לב"ד כנ"ל וע"כ לפי מה שכתבנו פסק דרש"י ז"ל הוא פסק גמור והא דלא פסקינין כן בשו"ע וכל הפוסקים ז"ל היא משום דאנן פסקינן כר"י ואין שייך פגיעת ערוה דא"א רק בביאת זרה דהא קי"ל דהוי לאו ביבמה לשוק ולא עשה וקידושין תופסין בה א"כ שייך זיקה אף לאישות שלא על הקמת שם והיא בחזקתו ואין מוציאין מיד המוחזק רק בראיה ולא בדברים הניכרים לב"ד ודע דהנמו"י ז"ל בריש הבא על יבמתו כתב דאבא שאול מדרבנן קאמר לפיכך לא פירשו בגמרא בריש הבא על יבמתו דמפרש טעמא דמתניתין משום דיבמה יבוא עלי' בין בשוגג וכו' דמתניתין לא כאבא שאול משום דאבא שאול מדרבנן קאמר אבל מדאורייתא ס"ל ג"כ דיבמה י"ע מ"מ עיי"ש ברור הדבר דזה דוקא לרבא אבל לרב יצחק בר אבדימי דמוקי הברייתא דת"ר יבמה יב"ע מצוה שבתחלה היתה וכו' ת"ל יבמה יבוא עליה למצוה ע"כ מדאורייתא הוא כדפירש"י ז"ל דמשמע ליה יבמה יבוא עלי' למצוה משום דכתוב ויבמה עיי"ש והראיה לזה דהא פריך מרישא דמצות תאכל כו' ומסיק שם הגמ' אליבא דרב יצחק בר אבדימא דמצות תאכל שנה עליו הכתוב לעכב על חלוט והתם מדאורייתא וע"כ דיבמה י"ע למצוה נמי מן התורה היא כדמוכח מהסוגיא דרישא מצות תאכל ויבמה י"ע הכל אחד וז"ב אך הנמו"י ז"ל כתב דהא דלא קאמר הגמרא בריש הבא על יבמתו מתניתין דלא כאבא שאול משום דהתם קאי הגמרא בשיטת רבא דאז י"ל דאבא שאול מדרבנן קאמר אבל לרב יצחק בר אבדימא דמוקא לאבא שאול דנפק"ל מיבמה י"ע למצוה משמע

מדכתיב ויבמה ע"כ מדאורייתא הוא והא דבאמת קנה בדיעבד אפילו בלשם אישות היא משום דרבי רחמנא דבדיעבד קנה מולקחה לו לאשה דנעשית אשתו בכל אופנים כדאיתא מפורש בירושלמי בריש הבא על יבמתו עיי"ש והש"ס דילן מביא הברייתא דנפ"ל דבדיעבד קנה מיבמה י"ע אליבא דחכמים דאבא שאול והא דלא פריך לאבא שאול מאי איכא למימר משום דאזיל הגמ' בשיטת רבא דמדרבנן קאמר אבא שאול ולא מקרא יליף לפיכך לא צריך בש"ס דילן להביא דרשא דאבא שאול מולקחה לו לאשה אבל לרב יצחק בר אבדימא גם אבא שאול דריש מקרא דלענין קנין בדיעבד קני לה דרבי רחמנא דבדיעבד נעשיח אשתו שלו על כל אופנים בעולם אעפ"י שאין זיקה על ביאה לשם אישות מ"מ נעשית אשתו מרבוי הכתוב ועי' בב"ש ז"ל סי' קע"ד סק"ז עיי"ש ודוק:

ר' לעזר בשם ר' אבון כל דבר שהוא בא מחמת הגורם פי' דכל האיסור הוא מחמת הגורם דוקא בטל הגורם בטל האיסור כגון אשת אח דבא רק מחמת הגורם דהיא אשת אחיו מכיון דמת אחיו ואינה אשת אחיו בטל האיסור ודבר שאינו בא מחמת הגורם כגון איסור בתו דלא בא מחמת גורם דא"א אעפ"י שבטל הגורם האיסור במקומו עומד דהא איסור דבתו לא בא מחמת הגורם דא"א ע"כ האיסור דבתו במקומה עומד ולא שייך למימר כי היכי דא"א מותרת במקום יבום ה"נ בתו מותרת במקום יבום ז"א דא"א דהותרה היא מחמח שמת אחיו ובטל הגורם ולא אסרה התורה א"א אלא בחיי אחיו אבל כשמת בטל הגורם והוי כמו אחות אשה דהותרה לאחר מיתה ורק גזה"כ אחריתי היא דבבנים אסורה אבל בלא בניה מותרת משום דבטל הגורם וא"כ היכי תיתי מינה שאר עריות דמותרין ומוכח מהירושלמי כשיטח ר"י דס"ל דמן הדין אף לאחר חליצה אינם חייבין כרת אפילו החולץ גופיה דהא בטל הגורם דכיון דבטל הגורם האיך תאסר אח"כ בכרת משום א"א בשלמא רשב"ל ס"ל דלא נקרא בטל הגורם דהא א"א אסור לעולם ולא מצינו שהשוה הכתוב איסור דא"א לאיסור דאחות אשה שאינה אסור אלא בחייה ז"א דבאמת איסור דא"א לעולם הוא רק במקום יבום התירה התורה וכיון דהתורה התיר רק משום זיקה וכיון דנפקעה הזיקה איסור א"א במקומו ולא נקרא בטל הגורם האיסור דהא א"א אסורה לעולם משא"כ לר"י דס"ל דלאו מצות יבום מתיר איסור דא"א אלא מיתת אחיו מתירה כדפי' הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות יבום הי"ב דנקרא בטל הגורם ע"כ אפילו לאחר חליצה לא שייך עוד איסור דא"א וע"כ כיון דנקרא בטל הגורם ליכא למילף עריות כולן כגון בתו דמותרת במקום יבום כמו א"א דמותרת במקום יבום ז"א דא"א בטל הגורם משמח אחיו אבל בבתו לא בטל הגורם וראי' לדברינו דזה הירושלמי ע"כ בשיטת ר"י וס"ל דאשת אח לא אסורה אלא בחי' אחיו כמו באחות אשה דאינה אסורה

אלא בחי' ומיתת אחיו מתיר מהדא דגרסינן לקמן בירושלמי פ"ד ה"י אמר ר' יוחנן דברי חכמים כל דבר שהוא בא מחמת הגורם בטל הגורם בטל האיסור וקאי שם על מתה אשתו מותר ביבמתו והתם פשיטא דנקרא בטל הגורם דאחות אשה אינה אסורה אלא בחי' וכמו כן באשח אח נמי קרי לה בטל הגורם דס"ל לאו דהיבום מחיר והזיקה מתירה מאיסור דא"א ז"א אלא דמיתת אחיו מתרת ולא זיקת יבום והיכי תימר מה אשת אחיו מותרת כשמת אחיו אף כשמת אחיו תשתרי איסור דבתו ז"א דאשת אחיו מותרת משום דהאיסור שלה היא אשת אחיו אבל איסור דבתו מאי שייכות הוא לאיסור א"א וזהו דילפינן מאחות אשה מה מצינו בא"א דלא שרי ליבום משום בטל הגורם אף בתו דלא בטל הגורם אסורה ואי דלא ילפינן מאחות אשה הא"מ דלא תלי בביטול הגורם אלא דהוי אמינא כמו איסור דאשת אח הותר על ידי מצות יבום כן כל העריות ולא הוי אמינא דאשת אח הותרה ע"י מיתת אחיו אלא ע"י היבום הותרה וא"כ כמו כן כל העריות אבל מג"ש דעלי' דאחות אשה אינה מתיבמת ע"כ עי"ז שמעינן שפיר דבכ"מ דלא בטל הגורם האיסור במקומו וילפינן כל העריות מן אחות אשה דלא בטל הגורם משא"כ באשת אח דבטל הגורם וזה גופיה ידעינן מאחות אשה דהא דאשת אח מותרת להתיבם משום דבטל הגורם דאיסור אשת אח נסתלק במיתת אחיו ולפיכך ערוה דלא נתבטל הגורם אינה מתיבמת ולא דמשום מצות יבום אין איסור ערוה ז"א דבמקום איסור ערוה לא מהני מצות יבום והראיה דאחות אשה דהוי ערוה לא מהני מצות יבום והא דמהני מצות יבום בערוה דאשת אח שאני התם דלא הוי ערוה לאחר מיתת אחיו דכשמת אחיו נסחלק איסור ערוה מעל כל נשיו כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות יבום הי"ב וזה ילפינן מאחות אשה דיבום לא מהני במקום ערוה ואין להקשות למה בש"ס דילן דף ח' דפריך ר"א מדיפתי לרבינא מכדי כל עריות איכא לאקשינהו לא"א וכו' ומשני איבע"א לקולא ולחומרא וכו' ואיבע"א הכא תרי איסורי וכו' למה לא משני ליה רבינא דליכא למילף מאשת אח משום דהתם אין היבום מתיר לערוה אלא מיתת אחיו מסלק הערוה כנ"ל דהא רבינא סבר לה כר"י בדף י"א ע"א עיי"ש אבל זה לא קשי' משום דמשני לי' שפיר טפי אפילו לשיטת רשב"ל וכה"ג משני הרשב"א ז"ל על קושיתו דלמה לא משני שאני אשת אחיו דמצותו בכך ע"ז משני דאין ה"נ אלא דמשני שפיר טפי ודוק:

יצחק בר איסטיי' אמר רשב"ל בעי נתני שש עשרה נשים חליצה פוטרת צרתה פי' חולץ ליבמתו וחזר וקדשה אמר ר' יעקב דרומייא קומי ר' יוסי ולמה לא תנינתה בגין ר"ע דאמר ר"ע יש ממזר בחלוצה פי' הק"ע ז"ל דר"ע ס"ל אין קדושין תופסין בח"ל ולא מהני הקדושין של החולץ והאיך תפטור צרתה ולפענ"ד נראה דכונה אחרת בזה דאי ר"ע דאין

קדושין תופסין בח"ל הל"ל סתם בגין ר"ע דר"ע אמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין ולמה נקיט בזה"ל דר"ע אמר יש ממזר בחלוצה ע"כ נראה לפענ"ד דכונה אחרת הוא ועפ"ז יתבאר שיטת הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות יבום הי"ב דפסק דמן התורה מותר לכנוס היבמה לאחר חליצה בין החולץ בין האחין בין החלוצה בין צרתה ואינן אסורות אלא מד"ס כשניות מפני כיון שמת אחיו נסחלק איסור ערוה מעל כל נשיו עיי"ש וע"כ מפרש הגמ' דר"י אמר מי איכא מידי דמעיקרא אי בעי האי חולץ ואי בעי האי חולץ השתא קאי עלה באיסור א"א אלא איהו שליחותא כו' לאו דס"ל כרשב"ל דנתקו הכתוב מכרת ללאו ורק רשב"ל ס"ל דאיהו נתקו הכתוב אבל אחיו כדקיימי קיימי ור"י ס"ל דמי איכא מידי דמעיקרא שניהם שווים ועכשיו לדידי' נתקו הכתוב ולאחין לא נתקו הכחוב מ"ש הוא מאחין אלא שליחוחא (דאחין) קעביד ותרוי' שוין דבתרויי' נתקו הכתוב מכרת ללאו כדמשמע לפום רהיטא לא מפרש הרמב"ם ז"ל כן אלא מפרש דר"י ס"ל דלא אפשר שתיאסר משום א"א כיון דמעיקרא הותרה שוב אי אפשר שתיאסר משום א"א כיון דכבר הותרה משום מצות יבום [א"נ דלא אסורה א"א אלא בחי' אחיו אבל כשמת בלא בנים אין איסור א"א ולאו משום מצות יבום אלא דדומה לאחות אשה דאינה אסורה אלא בחי' עיי"ש בדברינו לעיל] וכן פי' הרשב"א ז"ל בדף מ"א עיי"ש וע"כ פסק דתיכף שמת אחיו נסתלק איסור ערוה מעל כל נשיו ולאו דלא יבנה הוא מדרבנן וה"ק הכ"מ ז"ל דהא ר"י קאמר בהדיא בשלמא לדידי דאמינא ח"ל נינהו היינו דצריכה חליצה מן האחין אלמא לר"י בלאו קיימי ובפ' ר"ג דף נ"ג אמרו בשלמא לר"י דאמר כולה ביתא בלאו קיימי מש"ה איצטריך לאשמועינן דאין קידושין תופסין בח"ל פי' וכר"ע דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין הנה בכאן מבואר דלר"י קיימי בלאו ע"כ לשונו ז"ל וכתב שדברי תימא היא פיסקא דהרמב"ם ז"ל ונראה לפענ"ד דהרמב"ם ז"ל בנה יסודותיו על סוגיא ערוכה דהלאו דלא יבנה הוא אסמכתא ומכל מקום לא קשי' מהנך סוגיות ונקדים לזה קושיא אחת דגרסינן בירושלמי פ"ג רב אמר חלוצה קנין ושמואל אמר חליצה פטור כו' שמעון בר בא בעי קומי ר"י מה בין חולץ למגרש א"ל את סבור חליצה קנין אינה אלא פטור אין האחין חייבין משום אשתו של חולץ אבל חייבין עליה משום אשתו של מת ע"כ פי' דהחליצה קנין וחליצה פטור היא מבואר בפשיטות עפ"מ דגרסינן במתניתן דף מ"ד ע"א המחזיר גרושתו והנושא חליצתו והנושא קרובת חליצתו יוציא והולד ממזר דברי ר"ע וחכמים אומרים אין הולד ממזר ופריך הגמ' וסבר ר' עקיבא הנושא קרובת חליצתו הולד ממזר והאמר רשב"ל כאן שנה ר' אחות גרושה מד"ת אחות חלוצה מד"ס חני בקרובת גרושתו ושקיל וטרי הגמ' בזה עד דמסיק אלא קרובת חלוצתו לר"ע הוי

ממזר ארחב"א אר"י מ"ט דר"ע א"ק בית חלוץ הנעל הכתוב קראו ביתו ופירש"י ז"ל ול"ל לרבי עקיבא הא דאיתא במתניתין דף מ"א דהחולץ ליבמתו ונשא אחיו את אחותה חולצת ולא מתיבמת דלדידי' פטורה עיי"ש וא"כ הוי לר"ע חלוצה כמו גרושה דגבי גרושה כתב רחמנא ושילחה מביתו והכא חולץ לה מביתו והוי לענין חליצה כמו גרושה וזהו הפי' של חליצה קנין [וע"כ לרב דס"ל חליצה קנין ס"ל כתירוץ הראשון דבדף מ"ד דמשני חני קרובת גרושתו דבזה מסיק בסיפא דמודים חכמים לר"ע] וע"כ כמו לר"ע דס"ל דחליצה קנין ס"ל דאחות חלוצתו היא מדאורייתא כאחות גרושתו כן החליצה על האחין קיימא באיסור גרושת אחיו ע"כ כי פריך שמעון בר בא בעי קומי ר' יוחנן מה בין חולץ למגרש דאחות חלוצתו תהיה כאחות גרושתו ע"ז משיב לו ר"י מה את סבור חליצה קנין אינה אלא פטור אין האחין חייבין משום אשתו של חולץ פי' משום גרושת אחיו אלא משום אשתו של מת פירש משום דאחין כדקיימי קיימי וקשה לי מהא דגרסינן דף י' ע"ב אתיבי' ר"י לרשב"ל החולץ ליבמתו וחזר וקדשה ומת צריכה חליצה מן האחין בשלמא לדידי דאמינא ח"ל נינהו היינו דצריכה חליצה מן האחין אלא לדידך אמאי צריכה חליצה מן האחין ולטעמיך אימא סיפא עמד אחד מן האחין וקדשה אין לה עליו כלום ואי ח"ל נינהו אמאי אין לה עליו כלום אר"ש סיפא אתאן לר"ע דאמר אין קדושין תופסין בח"ל ע"כ ולכאורה קשה דלמה לי' לסיים ר"ע דאמר אין קדושין תופסין בח"ל הא לר"ע קיימי בוודאי על האחין באיסור כרת אפילו אליבא דר"י ולאו משום אשתו של מת אלא משום אשתו של חולץ דהוי גרושת אחיו כמו דס"ל דאחותה הוי אחות גרושתו כן נמי על אחים הוי גרושת אחיו:

וע"פ שיטת הרמב"ם ז"ל ניחא שפיר דהנה במתניתין דדף מ"ד דגרסינן שם המחזיר גרושתו והנושא חלוצתו והנושא קרובת חליצתו דהולד ממזר דברי ר"ע י"ל דמוכח דחלוצה דאורייתא מלאו דלא יבנה דאל"כ למה הולד ממזר וי"ל דחלוצה דרבנן והא דנושא חלוצתו הוי ממזר משום דמסיים קרובת חלוצתו דלר"ע הוי אחות חלוצה דאורייתא כמו אחות גרושתו דחליצה הוי כדין גרושה א"כ לפ"ז הכי פירושא דמתניתין המחזיר גרושתו פי' משנשאת כדפירש"י ז"ל והנושא חלוצתו הוא ג"כ לאחר שנשאת דאז הוי ממזר אליבא דר"ע א"כ אין הכרע כלל ממתניתין [והא דפריך הגמ' מקרובת חליצתו ולא פריך מחליצתו דרישא משום די"ל דהגמ' פריך אליבא דכולהו דאף לרשב"ל דס"ל דלאו דל"י הוא מדאורייתא אבל מקרובת חליצתו גם רשב"ל מודה דהוי דרבנן דאמר רשב"ל גופי' כאן שנה רבי אחות גרושה וכו'] אבל יש הכרע דדינא דלאו דלא יבנה אם היא מדאורייתא או מדרבנן היא מחלוקת בין ר"ע וחכמים דגרסינן דף נ"ב

ע"ב אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר"ע דאמר אין קדושין תופסין בח"ל אבל חכמים אומרים יש אחר חליצה כלום כו' כו' תניא נמי הכי אמ"ר אין הדברים הללו אמורים אלא לדברי ר"ע שהיה עושה חלוצה כערוה אבל חכמים אומרים יש אחר חליצה כלום ולכאורה קשה על הברייתא דגרסינין אלא לדברי ר"ע שהיה עושה חלוצה כערוה ולמה לא גרסינן כמו בכ"מ אלא לדברי ר"ע דאמר אין קדושין תופסין בח"ל אבל לדברי חכמים יש אחר חליצה כלום ולמה גרסינן בלשון לדברי ר"ע שהיה עושה חלוצה כערוה וע"כ הוא ר' עקיבא דמתניתין המחזיר גרושתו והנושא חלוצתו והנושא קרובת חלוצתו דס"ל לר"ע גבי נושא חלוצתו דהולד ממזר ע"כ דעושה חלוצה כערוה משמע אבל לרבנן לא עשו חלוצה כערוה ולאו משום דס"ל קדושין תופסין בח"ל א"כ ס"ל לדידהו נמי דחלוצה כערוה אך דקדושין תופסין ולמה קאמר לדברי ר"ע שהיה עושה חלוצה כערוה משמע דרק ר"ע ס"ל דהוי חלוצה כערוה אבל לרבנן לא הוי חלוצה כלל ערוה ולא משום דקדושין תופסין בח"ל אלא משום דס"ל דחלוצה לא הוי כערוה כלל דאם דס"ל דהוי ח"ל א"כ אף לרבנן נמי הוי חלוצה כערוה דח"ל דל"ל דערוה לא נקרא רק אם לא תפסי קדושין דהוא לר"ע אבל בזה דתפסי קדושין לא נקרא ערוה ז"א דפשיטא דאף ח"ל נקרא ערוה דיש עריות ופסולין אותן שפסולין לקהל נקראין פסולין פסולי קהל כגון ממזר ונתן כותי ועבד ויש שנקראים פסולי כהונה כגון אלמנה לכ"ג אבל פשיטא דח"ל כגון מחזיר גרושתו משנשאת אינה בכלל פסולין אלא בכלל עריות וראיה לזה דגרסינן במכילתין דף מ"ה מיתיבי כותי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ר"ש בן יהודה אומר אין ממזר אלא ממי שאיסורן איסור ערוה וענוש כרת אלמא דאיסור ערוה וענוש כרת ב' דברים נינהו דל"ל דה"ק איסורן איסור ערוה דלא תפסי קדושין אעפ"י שאין כרת כגון לר"ע ז"א דא"כ ענוש כרת ל"ל הול"ל איסור ערוה לחוד אלא ע"כ משום דהם בכלל פסולין ולא בכלל עריות ואין ממזר אלא ממי שאיסורו משום ערוה ואעפ"י שהוא ערוה לא מהני עד שיהא ענוש כרת ג"כ אלמא דאעפ"י שאין ענוש כרת נמי בכלל ערוה היא ע"ז קאמר דלא מהני עד שיהא ענוש כרת ג"כ אלמא בפירוש דאע"פ שאין ענוש כרת נמי בכלל ערוה היא ומפורש גרסינן בירושלמי במס' גיטין פ"ט הל"ב אלא ערוה שיש בה הוי' עיי"ש הרי דנקראה ערוה אפילו בשיש בה הוי' וא"כ למה קאמר אין הדברים הללו אמורים אלא לדברי ר' עקיבא שהי' עושה חלוצה כערוה משמע דלרבנן לא הוי ערוה וכיון שכן מוכרח ע"כ דלרבנן לא הוי חלוצה שום ערוה והיינו דגרסינן בירושלמי הכא דר"ע עושה ממזר מחליצה הוא לאו דילפינן מהא דאר"ע אין קדושין תופסין בח"ל ז"א דמזה אין מוכרח דילמא ס"ל דליכא לאו בחלוצה כלל אלא מוכח כן מההיא מתניתין דדף מ"ד

הנ"ל עיי"ש וכיון שכן דמוכרח דלרבנן לא הוי חלוצה שום ערוה ע"כ שפיר מסיק ר"ש סיפא אתאן לר"ע דאמר אין קדושין בח"ל דאי הוי משני התם דר"ע היא הא"מ דר"ע ל"ל כלל לאו דל"י ול"ל דחליצה כערוה והא דאין לה עליו כלום הוא משום דהוי כחייבי כריתות משום אשתו של חולץ דהוי גרושת אחיו אבל לחולץ גופי' מותרת דחלוצה לאו כערוה דמי וסבר לה כרבנן דס"ל כן והא דס"ל לר"ע במתניתין דנושא חלוצתו הוי הולד ממזר הוא לאחר שנשאת כנ"ל והא"מ דעל כרחך מוכרח כן מברייתא דאל"כ למה נקט עמד אחד מן האחין וקידשה אין לה עליו כלום ליתני החולץ ליבמתו וחזר וקדשה אין לה עליו כלום דהא ס"ל לר"ע דאין קדושין תופסין בחייבי לאוין אלא ע"כ דליכא כלל לאו דל"י ודווקא באחד מן האחין אין לה עליו כלום משום דהיא חייבי כריתות. והא דתני במתניתין אין אחר חליצה כלום הי' מוקי כרבי דקדשה לשם יבמות עיי"ש והא"מ ע"כ דהברייתא הזאת פליגא על הברייתא דרבי ע"כ מסיק דר"ע דאמר אין קדושין תופסין בח"ל ומלתא דלא יבנה אין לה עליו כלום וממילא הוא הדין להחולץ גופי' והא דלא קתני החולץ ליבמתו וחזר וקדשה היא לרבותא קמ"ל דלא מיבעיא חולץ בוודאי אין לה עליו כלום משום לאו דלא יבנה אלא אפילו אחין דהא"מ דווקא חולץ קם בלא יבנה לא תפסי קידושין אבל האחין דלא קמו בלא יבנה מותרין לגמרי דליכא בהו חייבי כריתות משום מי איכא מידי כסברת ר"י ע"כ קמ"ל דאף האחין אסורין ולעולם איכא לאו דל"י וקמ"ל ר"ש דלא תימא דאף ר"ע ס"ל כרבנן דליכא לאו דלא יבנה ע"ז קמ"ל דלעולם משום לאו דל"י לחוד נמי אין לה עליו כלום והשתא מובן דאחין לרבותא נקט והשתא לרשב"ל ע"כ דלאו דלא יבנה הוא לאו גמור דל"ל אסמכתא ז"א דא"כ הי' חייב כרת ולמה ס"ל לחכמים דיש אחר חליצה כלום משא"כ לר"י דס"ל מי איכא מידי דליכא כרת דא"א בשום אופן א"כ שפיר לרבנן ליכא כלל לאו דלא יבנה ויש אחר חליצה כלום ורק ר"ע עושה חליצה כערוה ולא רבנן ולא קשה מסוגית הגמרא דדף נ"ג בשלמא לר"י דכולא ביתא בלאו קאי איצטריך לאשמועינן דאין קדושין תופסין בח"ל דה"ג הכ"מ ז"ל משום דהתם קאי מפור' אליבא דר"ע שהיה עושה חלוצה כערוה אבל לרבנן אין ה"נ דמותר לגמרי מדאורייתא ואין להקשות לדברינו דהברייתא דרב דאין הדברים הללו אמורים אלא לדברי ר"ע שהיה עושה חלוצה כערוה משמע מזה דלרבנן לא הוי חלוצה כערוה מהא דגרסינן לעיל דף מ"ה אלא אמר רב יוסף מאן הכל מודים רבי אע"ג דרבי אומר אין הדברים הללו אמורים אלא לדברי ר"ע שהיה עושה חלוצה כערוה ולי' לא ס"ל ובעבד וכותי מודה פי' דאע"ג דלי' לא ס"ל כר"ע דאין קדושין תופסין וס"ל דתופסין ולדברינו דס"ל לרבי דתופסין דאימא לא סבירא ליה כר"ע בזה דעושה חלוצה כערוה

וס"ל דחליצה לאו כערוה משום דליכא לאו דל"י קושיא הזאת הקשה לי ידידי הרב הגדול ר' צבי אייזיק נ"י מוואלקאוויסק יצ"ו והשבתי לו דזה לא קשה מידי דפירוש הגמרא אינו כמו שהבין כ"ת נ"י דהכל מודין הוא רבי אע"ג דס"ל דקידושין תופסין בח"ל ואין ממזר מח"ל בנכרי ועבד מודה כיון דלא תפסי בהו קידושין כחייבי כריתות ז"א דא"כ למה ליה להביא הברייתא הא מפורש קסתים לן רבי הלכה כשמעון התימני א"ו דה"פ בפשיטות דקאי על הא דלעיל דפריך מיתיבי כותי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר רשב"י אומר אין ממזר אלא ממי שאיסורן איסור ערוה וענוש כרת וכדברינו לעיל דהנך פסולין גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי כותי נתן חלל וממזר אין נקראים עריות אלא פסולין ונקראים פסולי קהל ויש אשר נקראים פסולי כהונה ולא נקראים עריות אלא פסולין ומדויק כן בלשון התנא ברישׁ הבא על יבמתו וכן הבא על אחד מכל העריות האמורות בתורה או פסולין כגון אלמנה לכה"ג וכו' ממזרת ונתינה לישראל כו' לממזר ולנתן כו' אלמא דאלו לא נקראין עריות אלא פסולין ע"ז קאמר רשב"י דאין ממזר אלא ממי שאיסורן איסור ערוה אבל לא מפסולין אפילו באותן דלא תפסי קדושין כיון דלא הוי איסורן איסור ערוה ואין נקראים עריות אלא פסולין ואין ממזר אלא מי שאיסורו איסור ערוה ואפי' דהוי ערוה מ"מ לא מהני עד שיהא הערוה של כרת אבל ערוה לחוד אע"פ שהיא ערוה מ"מ כיון שאין בה כרת לא מהני דתרתי בעינן ערוה של כרת וא"כ קשה מזה על ר"י דקאמר הכל מודים בנכרי ועבד שהולד ממזר כיון דלא תפסי קידושין כחייבי כריתות דמי וס"ל דלא קפדינן דווקא על ערוה דז"א דמהכא משמע דאין ממזר אליבא דרבנן דפליגי על ר"ע אלא מאיסור ערוה וכרת ואי אפילו בפסולין דנכרי ועבד כיון דלא תפסי בה קדושין כחייבי כריתות דמי מ"מ ע"כ לא מהני עד שיהיו תרתי ערוה וכרת אבל כרת בלא ערוה לא הוי ממזר וערוה בלא כרת לא הוי ממזר ע"כ אפילו בנכרי ועבד דכיון דלא תפסי קדושין אפילו לדידך דקאמרת דבחייבי כריתות דמי מ"מ הא לא הוי ערוה ע"ז משני רב יוסף מאן הכל מודין רבי דאליבא דרבי קאמר ר"י אע"ג דרבי ג"כ ס"ל כרשב"י דקפדינן אליבא דרבנן דפליגי על ר"ע דס"ל דאין ממזר אלא מאיסור ערוה ומביא ראיה אע"ג דרבי אומר אין הדברים הללו אמורים אלא לדברי ר"ע שהיה עושה חלוצה כערוה משמע מזה דלרבנן מקפדינן דוקא על ערוה ע"ז קאמר דאין הדברים הללו אמורים אלא לדברי ר' עקיבא שהיה עושה חלוצה כערוה דלשיטתי' דר"ע מחלוצה הוי ממזר כערוה לרבנן ולי' לא ס"ל כר"ע אלמא אע"ג דרבי ס"ל ג"כ כרשב"י דקפדינן דווקא על ערוה מ"מ בנכרי ועבד מודי אע"ג דלא הוי ערוה אלא פסולי קהל מ"מ הוי הולד ממזר

דכי אתא ר"ד כו' וז"ב ודוק. אחר כתבי זאת הראני חכם אחד פירש המשניות להרמב"ם ז"ל בפר"ג והרשב"א ז"ל מקשה עליו ולדברינו הפי' המשניות הנ"ל קילורין לעינים ודוק: ניחא הוא אינו חייב על החלוצה שכבר נראה לפטור בה וחייב על הצרה שלא נראה לפטור בה כבר כתבתי דלשיטת הירושלמי דהצרה לאחר חליצה איגלאי למפרע דלא היתה זקוקה ליבום כלל ומוכרח מזה דעיקר ההיתר מאיסור א"א גבי יבמה הוא רק משום זיקת מצות יבום ולא אמרינן דב' ענינים הם דאיסור א"א נסתלק ממיתת אחיו כמו אחות אשה דלא אסורה אלא בחי' כמו כן אשת אח בלא בנים נמי אינה אסורה אלא בחייו וזיקת מצות יבום מצוה אחריתי היא ולא שייך זל"ז דנימא דנסתלק האיסור דא"א משום מצות זיקת יבומין ז"א אלא דשייך שפיר זל"ז דכל עיקר ההיתר דאיסור א"א הוא רק משום מצות זיקת יבומין וע"כ פריך ר"א מדיפתי לרבינא מכדי כל העריות איכא לאקשינהו לא"א וכו' מאי חזית ומתרץ לה רבינא משום לקולא ולחומרא כו' ולא מתרץ דשאני אשת אח משום דלא הוי ערוה כלל לאחר מיתת אחיו משא"כ בערוה דבתו וכדומה משום מצות יבום לא שרינן לאיסור ערוה משמע מזה דס"ל דהיתר מאיסור א"א היא רק מצות יבום ולכן הצרה שאיתגלי למפרע דלא היתה זקוקה ליבום ממילא לא הותר איסור דא"א אצלה והוא דלא כתירוצא דר' אבין לעיל כל דבר שהוא בא מחמת הגורם בטל הגורם בטל האיסור עיי"ש בדברינו דלדידי' ב' ענינים הן ומיתת אחיו מתירה את איסור דא"א וכתבנו שם דאפשר דרבינא דלא מתרץ לר"א מדיפתי כן משום דעדיפא משני ואילו מסוגיא הזאת משמע דענין אחד הוא אבל מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב משמת אחיו נסתלק איסור ערוה מעל כל נשיו משמע דס"ל כר' אבין דנקרא בטל הגורם ורבינא משני לר"א מדיפתי תירוץ דעדיף טפי והא דחייב על הצרה שלא נראה לפטור בה דלא הותרה רק בית אחד ולא ב' בתים ואיגלאי למפרע דהוא הבית הב' דלא הותרה מתחלה ודוק:

הלכה ה

רבי ירמיה בעי הבא על הצרה מהו שיהא חייב עליה משום אשת אח פי' המפרשים ז"ל לא הבנתי ונראה לפענ"ד דה"פ עפ"מ דגרסינן במכילתין דף ג' מאי איריא דקתני פוטרות ליתני אוסרות וכו' כיון דבמקום מצוה היא דאסורה צרה ושלא במקום מצוה שריא משום הכי תני פוטרות עיי"ש בפרש"י ז"ל דעיקר האיסור דצרת ערוה היא רק משום דהערוה פוטרה מיבום והוי ממילא אשת אח ורק איסור דא"א עלה וקשה לי לכאורה דבאמת מנ"ל דצרת ערוה לא אסורה אלא משום אשת אח מנ"ל דלמא באמת אסורה ג"כ משום אחות אשה דגזה"כ אא"א לא תקח לצרור לא היא ולא צרתה במקום

עלי' ואיכא עלה איסור דאחות אשה ג"כ כמו שאסר הכתוב לאחות אשתו ועשאה ערוה כן נמי עשאה הכתוב גם להצרה ערוה ואיכא עלה איסור צרת אחות אשתו והוי כמו ערוה גופה ומנ"ל דעל הצרה אינו אסור אלא באיסור אשת אח ואדרבה לכאורה מוכח דע"כ גם הצרה אסורה במקום מצוה באיסור אחות אשה כמו ערוה גופה דאל"כ אלא איסור אשת אח לחוד א"כ קשה מהא דגרסינן דף ח' ע"א א"ל ר"א מדיפתי לרבינא מכדי כל עריות איכא לאקושינהו לא"א ואיכא לאקושינהו לאחות אשה מאי חזית דאקשת לאחות אשה אקשינהו לאשת אח איבע"א לקולא כו' ואיבע"א הכא תרי איסורי והכא תרי איסורי ותרי מתרי ילפינן אבל הכא חדא איסורא ותרי מחדא לא ילפינן ע"כ ולכאורה קשה דא"כ תקשי אצרת צרה דהאיך ילפינן מאחות אשה מה אחות אשה צרת צרה אסורה דכתיב לצרור כן נמי כל עריות מנ"ל דהא אימא הצרה גופה כשנופלת מאחיו השני תהא מותרת אליבא דר"ש דלא דריש ויבמה עדיין יבומין הראשונים עלי' כשנופלת מאחיו השני בדף י"ט ע"ב א"כ כיון דהצרה גופה אין עלי' אלא איסור אשת אח לחוד א"כ מנ"ל דילפינן כל צרות עריות מאחות אשה נילף מאשת אח דהכא חדא איסורא והכא חדא איסורא דהא אשת את מותרת במקום יבם וה"נ הרי אין עליה אלא איסור דאשת אח לחוד ומה לן איסור דאשת אח מאח אחד אי מב' אתין עכל"פ אין עלי' אלא איסור אחד דא"א כמו אלמנה מראובן ושמעון דאין עלה אלא איסור לאו אחת במס' קידושין דף ע"ז עיי"ש וה"נ אין עלה אלא איסור אחד דאשת אח ולמה לא נילף מאשת אח דתתייבם ואי דמצינו דצרת אחות אשה אסורה כשנפלה מאחיו השני משום ערוה דאשת את מאחיו הראשון דלמא צרות אחות אשה אין צרות דשאר עריות לא דהא מצינו דאיסור אשת אח מותר במקום יבום ואימא צרות כל עריות ילפינן מאשת אח דמותר. והכא חדא איסורא והכא חדא איסורא ואימא רק הצרה דאחות אשה גזר רחמנא שלא תתייבם כשנפלה מאחיו השני משא"כ צרות כל עריות ואין לומר דלא הותרה א"א אלא כשנפלה מחמתו והזקוקה ליבום היא מחמתו אבל כשהיא אשת אח מאח אחר שאין הזיקה ליבום מחמתו אסור דז"א דא"כ מאי קפריך מאי חזית דאקשינהו לאחות אשה ליקשינהו לא"א דז"א דלא הותרה איסור ערוה דאשת אח אלא כשהזיקה מחמתו אבל איסור בתו שאין הזיקה מחמתו לא הותרה במקום יבום ואלא ע"כ דלא ס"ל הכי אלא אפילו שאר עריות דאין הזיקה מחמתן נמי ילמוד מערוה דא"א ורק משום דהכא ב' איסורין והכא חד איסור וא"כ לפ"ז כשהצרה נופלת מאחיו השני דאין עליו אלא איסור דאשת אח מאחיו הראשון א"כ הוי הכא חד איסורא והכא חד איסורא מאי חזית כו' ואפילו לפי מה דקי"ל כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבוא עליה הרי

היא כאשת אח שיש לה בנים ואסורה עליו עולמית ונמצא דיש עלה איסור דא"א מ"מ מה בכך הא גזר רחמנא דאיסור אשת אח בטל במקום יבום ול"ל הכא תרתי איסורי והכא חד איסורא דז"א דזה נמי חד איסור הוא דהא הדרכי נועם אינו עושה שיהא איסור דא"א ז"א אלא דכל עיקר דד"נ הוא שלא תזקק עוד ושלא תחזור זיקתה וממילא עומדת באיסור א"א מ"מ מה בכך יפקיע היבום מאחיו השני את האיסור דא"א מאחיו הראשון ואין זה סותר לד"נ ז"א דהא לא חזרה זיקתה באמת מאחיו הראשון ורק משום שני בא זיקה חדשה וכן קשה כשמתה אשתו אחר הנפילה דנאסרה עולמית היא רק אשת אח וא"כ כשנפלה מאחיו השני אמאי פטורה הערוה גופה הא לא הוי עליה אלא איסור אחד ואין לומר דבזה די תירוץ הראשון לקולא ולחומרא כו' ז"א דאימתי כששניהן שוין אבל הכא חדא איסורא והכי באחות אשה תרתי ולקמן דף ל' איתא בהדיא דפטורה בשנפלה מאחיו השני משום דאפילו מאחיו השני הוי א"א בלא בנים הוי ערוה דא"א בבנים מאחיו הראשון ואמאי נהי נמי דהוי ערוה מ"מ חד איסורא הוא ובחד איסורא אפילו ערוה גופה תתיבם והדרכי נועם אינו פעולה רק להפקיע הזיקה וכיון שנפקעה הזיקה אסורה באיסור א"א ממילא אבל קשה מאי איכפית לי דתבוא הזיקה של אחיו השני ותפקיע איסור דא"א מאחיו הראשון אבל ע"פ הירושלמי הזה מוכח דע"כ אין על הצרה אלא איסור דאשת אח לחוד במקום יבום ולא דאיכא עלה איסור ערוה דאחות אשה במקום יבום דנימא דרחמנא אקשי הצרה להערוה באיסור ערוה דאחות אשה במקום מצוה וה"פ בירושלמי ר' ירמיה בעי הבא על הצרה מהו שיהא חייב עלי' משום אשת אח לפענ"ד נראה דטעה המדפיס שהי' כתוב בראשי תבות משום א"א ופירוש של ר"ת אלו אחות אשה וסבר המדפיס שהכונה אשת אח ובאמת הוא אחות אשה וה"פ מהו שיהא חייב עלי' משום אחות אשה אם רק באשת אח לבד אסורה או גם באיסור אחות אשה משום דעשאה רחמנא להצרה כערוה במקום מצוה וכמו דבערוה חייב תרתי כדאיתא דף ל"ב עיי"ש ה"נ על הצרה וע"ז אמר לו ר' יוסי דז"א דאי הי' אפשר לצרה בלא אשת אח יאות שפיר הא דחייב תרתי אבל מכיון דאפשר לא"א בלא צרה ולא אפשר לצרה בלא אשת אח בעלמא כיון דבעלמא לא משכחת לה צרות ערוה בלא אשת אח ע"כ פשיטא דכל איסורא דצרה היא משום אשת אח ואי לא הי' אפשר לא"א בלא צרת ערוה וצרת ערוה בלא אשת אח רק בדאיכא אשת אח וצרות ערוה אז הי' אסורה שפיר י"ל מאי חזית דהוא משום איסור אשת אח לחוד שמא גם משום אחות אשה ג"כ אבל מכיון דאפשר לא"א בלא צרת ערוה וצרת ערוה אי אפשר בלא אשת אח ע"כ דכל איסור דצרה הוא משום אשת אח לחוד ומן הסברא דר' יוסי ס"ל ג"כ בבבלי דאין על הצרה

כי אם איסור דא"א לחוד וע"כ מפרש טעם דפוטרת והא דקשה לן מתירוצא דרבינא דהכא תרי איסורי כו' כנ"ל יש לתרוצי משום דאליבא דרבנן לא קשה משום דפליגו על ר"ש וס"ל ויבמה עדיין יבומי הראשונים עליה אף כשנשאת לאחיו השני מ"מ דין יבום הראשון עליה וס"ל דמאח לאח אין שום הצלה וע"כ אסורה הצרה אף כשנפלה מאחיו השני משום דין יבום הראשון שעליה שאסורה משום צרת ערוה וערוה דאיכא עלה ב' איסורין אסרת צרתה ואי אליבא דר"ש דלא דריש עדיין יבומי הראשונים עלי' ג"כ ניחא דאזדא ר"ש לטעמיה דא"ל בדף ל"ב דאין חייב על הערוה גופה כשנשא מת ואח"כ נשא חי רק משום אשת אח ולא משום אחות אשה ואיסור אחות אשה מתלי תלי וכו' והלכך לא פקעי ואיסור אחות אשה אינו רק דעושה פעולתו דלא נפקע איסור דאשת אח לחוד והק' בתוס' ז"ל א"כ לר"ש משכח"ל דערוה דאשת אח פוטרת צרתה וי"ל כיון דהני מכח אחות אשה אסורה בכלל אחות אשה היא עיי"ש וא"כ לפ"ז לר"ש הא דלא ילפינן כל העריות מא"א וילפינן מאחות אשה והוא משום ב' איסורין אע"פ דבערוה גופה ליכא רק איסור אחד מ"מ חשוב ב' איסורין משום דכיון דאתי מכח אחות אשה וה"פ לא ילפינן תרי איסורי מחדא דבא"א לחוד שפיר מתיבמת אבל אי איסור דא"א בא מכח אחות אשה אלים איסורו אעפ"י שהוא איסור אחד מ"מ הרי בא מכח עוד איסור שני וא"כ ה"נ הרי צרות ערוה בא איסורא דא"א שלה משוה ערוה דאחות אשה וא"כ ממנפ"ש דאליבא דרבנן הוי ב' איסורין דהא דרשי ויבמה עדיין יבומי הראשונים עליה ואח השני לא מהני להפקיע איסור יבום שיש עליה מאח הראשון ולר"ש דלא דריש ויבמה הא ס"ל דלא בעינן ב' איסורין אלא כיון דאיסור א"א בא מכח איסור דאחות אשה נמי מהני וע"כ כיון דבא מצרת ערוה דאחות אשה דבמקום ערוה קיימי וגם במתה אשתו והזיקה שנופלת ממנה לעולם הוא ג"כ בא מאחות אשה אעפ"י דהשתא מתה אשתו ולא הוי ערוה מ"מ דמיא כאילו היתה חיה דהא בשעה שהיתה חיה אשתו לא היתה מתיבמת רק משום דאיסור א"א בא מכח אחות אשה ואעפ"י דהשתא לא הוי אחות אשתו מ"מ הא דהוי עליה איסור אשת אח על אחיו הראשון הוא בא מכח איסור אחות אשה:

פרק ב

הלכה א

אתיא כההיא דאמר ר' יעקב בר אחא שומרת יבם שמתה מותר באמה זיקה היתה לו בה כיון שמתה פקעה זיקתה והכא כיון שמת בטלה זיקתו ע"כ פירוש דס"ל לאחר מיתה פקעה זיקה מכאן ולהבא וראיתי בספר נו"י ז"ל דזהו כשיטת הירושלמי דס"ל דאם לא בא

לבסוף לידי חליצה ויבום איתגלי מילתא למפרע דלא היתה זקוקה לו עכ"ל ז"ל עיי"ש שהאריך בזה ולפענ"ד נראה דאינו כן אלא הוא ענין אחר דלא אלים כח הזיקה להיות אסור אפילו לאחר מיתה דדי שהיא כזקוקה כ"ז שהיא בחי' אבל לא אלים כל כך להיות אמה אסורה אפילו לאחר מיתתה משום ערוה וכן לאתר מותו תהי' צרת ערוה באופן כזה לא אלים הזיקה ואימת ס"ל להירושלמי דאם לא בא לבסוף לידי חליצה ויבום איגלאי למפרע דאינה זקוקה לו הנ"מ בתרי יבמין או בתרי יבמות ס"ל להירושלמי לעיל בפ"ק כי חליץ לחברתה איגלאי מילתא למפרע דחברתה היא הזקוקה והיא לא היתה זקוקה עיי"ש דכן שקיל וטרי כל הסוגיא שם בזה אבל אם מתה היבמה או היבם קודם החליצה מ"מ הוי הזיקה למפרע עיי"ש בדברינו בפ"ק דהירושלמי גופיה מחלק שם כן בין יבמה אחת לב' יבמות ורק לאתר מיתה י"ל דפקעה הזיקה מכאן ולהבא ביבמה אחת וה"פ כיון שמת בטלה זיקתו מכאן ולהבא ולא חשובה לאחר מיתה ובמות אחיו ולא הוין ב' צרות שנפלו מן אחיו ורק הצרה לבד הוי שומ"י מן אחיו וראיה לזה דהא די"ל דלאחר מיתה פקעה הזיקה הוא לא משום דאיגלאי למפרע דלא היתה זקוקה מהא דגרסינן בש"ס דילן דף י"ז ע"ב ולימא הלכה כדברי האומר יש זיקה אי אמר הכי הוי אמינא הנ"מ בחד כו' והא כי פליגי בתרי פליגי אלא אי אמר הכי הא"מ מחיים אבל לאחר מיתה פקעה לה זיקה קמ"ל דזיקה בכדי לא פקעה אלמא דאפילו למ"ד בתרי יש זיקה גבי הפרת נדרים הא"מ דלאחר מיתה פקעה לה זיקה ואי ס"ד דלמפרע פקעה לה זיקה א"כ קשה האיך יפיר לה נדריה דניחוש שמא תמות ונפקעה הזיקה מעיקרא והוי נדרה נדר דהא קי"ל לשמא ימות חיישינן [וכה"ג מק' בטו"א ז"ל במס' חגיגה דף ד' ע"א על התוס' ז"ל דכתב ז"ל שם דכשמת העבד איגלאי מילתא למפרע דלא היה עומד לשיחרור ע"כ לשונו ז"ל וקשה דא"כ האיך רשאי לעלות לרגל דהא הו"ל למיחש שמא ימות כדקי"ל לשמא ימות חיישינן עיי"ש] אלא ע"כ די"ל דאף למ"ד בחיים יש זיקה ומפיר נדריה לאחר מיתה פקעה לה זיקה וע"כ הוא מכאן ולהבא וע"ז קמ"ל דזיקה כדי לא פקעה וכן ר' יעקב בר אחא דס"ל דזיקה היתה בה כיון שמת בטלה זיקתה אי ס"ד דלמפרע נפקעה זיקתה א"כ האיך יפיר נדריה אלא ע"כ דביבם אחד לכו"ע יש זיקה ואפילו כשמת ואי דנפקע לפי הא"מ לא נפקע אלא מכאן ולהבא ועוד נראה לפענ"ד דהא דכתב הנו"י ז"ל שזהו פלוגתא בין בבלי וירושלמי אם היבמה לא באתה בסוף לידי חליצה ויבום כגון דחולץ לחברתה דלהירושלמי אמרינן דתגלי מילתא למפרע דהיא אינה הזקוקה ולהבבלי אינו כן ולפענ"ד דליכא פלוגתא בזה בין בבלי וירושלמי דהא גמרא ערוכה היא במס' נדרים דף ע"ד ע"א בשלמא ר"ע סבר אין זיקה ור"י סבר יש זיקה אלא ר"א אי יש זיקה אין ברירה

ע"כ ופי' הר"ן ז"ל דהיכי דב' יבמין אין ברירה למי היא זקוקה ולמי תהי' לאשה כו' כו' עיי"ש דאי אפילו יש ברירה הוי הפרת שניהם מיהת הפרה דהא הוברר עכ"פ אחד מהם למי היא זקוקה אבל מכיון דבשעת הפרה אין ברור לנו מי הוא אישה אין הפרתן כלום דרחמנא אמרה אישה יקימנו ואישה יפירנו דבעינן שיהא ידוע בשעת הפרה כו' עיי"ש הרי מוכח בפירוש דלאחר דחלץ לה חד הוברר הדבר למפרע דלא היתה זקוקה לחבירו ובתרי יבמין קודם החליצה חשובה זקוקה לאחד מהן ואינו ידוע איזהו וא"כ לפ"ז אין כאן כלל פלוגתא בין בבלי וירושלמי אך כל עיקר הפלוגתא היא בפ"ק כך דבש"ס דילן ס"ל לרשב"ל דאחין חייבין על החליצה כרת משום דלבתר החליצה הי' קמה גם עליו באיסור א"א והי' חייב כרת אף היבם גופיה אך רחמנא נתקיה מכרת ללאו כפי' התוס' ז"ל שם עיי"ש אבל אחין כדקיימי קיימי לבתר החליצה שבטלה הזיקה עומדת באיסור א"א ור"י ס"ל דמי איכא מידי כו' אע"ג דלבתר החליצה של חד איגלאי מילתא למפרע דלא היתה זקוקה לאחין מ"מ האיסור דא"א לא משכח"ל כיון דבשעת נפילה הברירה היה בידו לחלוץ וליבם וע"כ לא היתה עליו האיסור דא"א בשעת נפילה ומי איכא מידי דמעיקרא הותרה לו ועכשיו תיקום עליו באיסור א"א הרי כיון דהיתה הברירה בידו כמו אחיו ע"כ שליחותא דאחין כו' ולשיטת הירושלמי לא ס"ל האי סברא דמי איכא מידי דמעיקרא הותרה לו רק גבי החליצה אבל על הצרה לא ס"ל הסברא דמי איכא מידי דמעיקרא הותרה וחייב כרת על הצרה משום דלאחר החליצה שנפלה הזיקה עומדת באיסור א"א ואי משום דמעיקרא הותרה לא ס"ל האי סברא על הצרה כיון דנתגלי השתא דמעיקרא ג"כ לא הותרה אבל הבבלי ס"ל אע"ג דנתגלי למפרע דלא היתה זקוקה מ"מ כיון דהי' הברירה בידו ליבמה וע"כ דהתירה רחמנא איסור א"א והגם דנתגלי השתא דלא היתה זקוקה לו מ"מ לא נתגלי השתא דמעיקרא לא היה היכולת בידו ליבמה וכיון דעכ"פ היה היכולת בידו ליבם מכח היכולת לבד הותרה לו ע"כ איסור דא"א ומי איכא מידי דמעיקרא הותרה וכו' ומשום כח היכולת שבידו כמו אחיו ע"כ דשליחותא קעביד אבל הירושלמי ס"ל דעל כח היכולת לבד לא אמרינן מי איכא מידי דמעיקרא הותרה אלא על מי שנתברר דהותר ממש וזהו כל עיקר הנפ"מ בין בבלי וירושלמי א"נ והוא העיקר דהירושלמי הוא דקאמר רק בשיטת רשב"ל ואליבא דרשב"ל היא דקאמר הנפ"מ בינה לבין הצרה דהיא חשובה כבר נראה לפטור בה והצרה אינה נראה מתחלה לפטור בה אבל אליבא דר"י אמרינן מי איכא מידי גם על הצרה משום היכולת שהיה בידו וראיה לזה מהא דגרסינן ר"י בעי כמ"ד הכל מודים בצרה שהוא חייב משמע אבל למ"ד בצרה ג"כ פטור לא תפסי קדושין בה אפילו חלץ לחברתה רק למ"ד בצרה חייב

דלגבי צרה אמרינן לא נראה לפטור בה אבל למאן דאמר דפטור על הצרה גבי צרה נמי אמרינן כבר נראה לפטור בה והעיקר נפ"מ בין בבלי וירושלמי היא בזה דלהבבלי לא ס"ל לרשב"ל הסברא דמי איכא מידי והי' חייב גם על החליצה אם לא הלא יבנה אבל להירושלמי ס"ל לרשב"ל הסברא דמי איכא מידי אך הוא דוקא בחליצה שנראה לפטור בה משא"כ על הצרה אינו נראה לפטור בה אבל אין ה"נ דלהבבלי לרשב"ל דלא ס"ל שליחותא קעביד אין ה"נ דהוי זקוקה לאחד וא"י איזהו ומשיטת הר"ן ז"ל בנדרים הנ"ל מוכח כדעת הראב"ד ז"ל דפסק כרשב"ל דהא הסתמא דגמרא בנדרים אזלה בשיטתו וע"כ הא דהא"מ דלאחר מיתה פקעה הזיקה היא לאו משום לתא זו כיון דלא באת לידי חליצה ויבום איתגלי למפרע דלא היתה זקוקה לו ז"א דהא השתא קאי ולימא הלכה כדברי האומר דיש זיקה אפילו בתרי והוא ר"א דהפרת נדרים וע"כ לא מוקי דעביד בה מאמר כפי המסקנא במס' נדרים דף ע"ד הנ"ל ובמס' יבמות דף כ"ט הנ"ל דאל"כ מאי מוכח דר"א ס"ל יש זיקה וע"כ מדמוכח דר"א ס"ל יש זיקה אפילו בתרי ע"כ דלא ס"ל דלאחר חליצה דאחד הוברר הדבר שלא היתה זקוקה אלא לאחד וע"כ דלא ס"ל דלא הוזקקה אלא לחד ואינו יודע איזהו דאל"כ האיך מיפר הא אינו מבורר בעת הפרה כדברי הר"ן ז"ל הנ"ל ואלא ע"כ דס"ל דהוזקקה לתרווייהו בשוה עד החליצה ולבתר החליצה שליחותא קעביד א"כ מאי משני אי אמר הכי הא"מ מחיים אין אבל לאחר מיתה פקעה לה זיקה והאיך אפשר לומר מטעם דכיון דלא באתה לידי חליצה לא הוזקקה להיבם ז"א דהא ע"כ אנן קיימינן השתא דס"ל דיש זיקה אפילו לתרי וע"כ אפילו לאחר שמחלצת מחד לא אמרינן איגלאי מילתא למפרע דלא היתה זקוקה לחברו וחשבינן לה זקוקה אצלו אפילו שלא באתה לידי חליצה בסוף והיכי תומר כיון דמיתה ולא באתה לידי חליצה תגלי למפרע אלא ע"כ דהא די"ל דלאחר מיתה פקע לה זיקה הוא ענין אחר והוא כדברינו דלא אלים כח הזיקה כ"כ דנהוי אמה ערוה עליו כמו בחיי' ולא אסרה התורה הזיקה אלא בחי' כמו איסור א"א דלא אסר אלא בחייה וע"ז קמ"ל דזיקה בכדי לא פקעה ואפילו אם בתרי יבמין חשבינן לה דזקוקה לאחד וא"י איזהו ולאחר החליצה דחד חשובה לגבי אידך למפרע אינה זקוקה מ"מ לאחר מיתה לא פקעה זיקה בכדי ולא חשבינן דאיגלאי למפרע שלא היתה זקוקה דז"א אלא דחשבינן לה כמו קודם החליצה בחייה דהוי זיקה ובחד אח זקוקה לו לגמרי לבדו ובתרי אחין זקוקה לאחד ואינו ידוע איזהו ולא חילק רחמנא בזיקה בין בחיים בין לאחר מיתה וכל הדין דנתגלי למפרע דלא היתה זקוקה הוא רק בב' אחין דזקוקה לאחד ואינו ידוע איזהו:

הלכה ב

מה נפיק מביניהון חלץ לראשונה ובא על השני' עי' היטב בפנים בדברינו וע"י סוגיא הזאת יש להבין שפיר דברי רש"י ז"ל על הא דגרסינן בדף נ' ע"ב ומ"ט אמור רבנן ביאה פסולה יש אחריה כלום אמרי אי ביאה אחר הגט היא גזירה ביאה אחר הגט משום ביאה אחר חליצה ואי ביאה אחר מאמר היא גזירה ביאה אחר מאמר משום ביאה אחר ביאה ע"כ ופירש"י ז"ל מ"ט אמור רבנן ביאה פסולה יש אחרי' זיקת יבמין כדתנן לעיל מאמר בזו ובעל לזו צריכות שני גיטין וחליצה ולא אמרינן תיסגי לבעלת ביאה בגט בלא חליצה ותיפטר אף חברתה בביאתה מן החליצה. אי ביאה אחר הגט הוא. כגון גט לזו ובעל לזו דאמרינן צריכה גט וחליצה ולא סגי בגט לחודיה כשאר יבמה שכנסה. גזירה ביאה אחר הגט משום ביאה אחר חליצה. דאי אמרת תיסגי לה בגט אתי למימר מדקניא ביאה אחר הגט בביאה גרידתא אלמא מעליותא היא ואתי למיבעל לכתחלה אחר חליצה. ואי ביאה אחר מאמר היא כגון מאמר לזו ובעל לזו להכי תנן צריכות ב' גיטין וחליצה דאי אמרת בגט סגי לה אמרי ביאה של זו אחר קנין של זו מעליותא היא ואתי למיעבד ביאה אחר ביאה וקפגע באיסור א"א עכ"ל ז"ל. ולכאורה קשה מאד בכונת רש"י ז"ל מדוע לא פירש על דברי הגמרא כמו שהיא ממש דפריך ומ"ט אמור רבנן ביאה פסולה יש אחריה כלום פי' ומ"ט תנינן והבעילה בזמן שהוא בתחלה אין אחריה כלום באמצע ובסוף יש אחריה כלום ויש מאמר אחר ביאה שלאחר גט ואחר ביאה שלאחר מאמר ולמה לא אמרינן ג"כ אין אחריה כלום כדאיתא בדף נ"א ע"א מפורש ואילו ביאה אחר הגט לא קני לכולהו שיורא דגט ע"כ. ופירש"י ז"ל דיש מאמר אחר ביאה וגט כדתנן הבעילה בזמן שהיא בתחלה אין אחרי' כלום אבל באמצע יש אחריה כלום וכדאמר טעמא לעיל מ"ט אמור רבנן ביאה פסולה יש אחריה כלום עכ"ל ז"ל. אלמא דקאי מה טעמא אמור רבנן ביאה פסולה יש אחריה כלום קאי גם על הא דמהני מאמר אחר ביאה וגט כדי שלא יאמרו ביאה מעליותא היא ומדוע פירש רש"י ז"ל הכא על פירכת הגמ' ומ"ט אמור רבנן דביאה פסולה יש אחריה כלום דקאי על הא דבעי גבי גט וביאה ומאמר וביאה חליצה ולמה לא סגי בגט לבד ומתרץ כדי שידעו דלאו ביאה מעליותא היא פלא גדולה לכאורה מדוע לא פירש"י ז"ל הדברים כפשטן של התיבות הללו ביאה פסולה יש אחריה כלום הוא דמהני מאמר אחר גט וביאה ואחר מאמר וביאה לרבנן ע"ז מתורץ הגמ' כדי שידעו דלאו ביאה מעליותא הוא דהא זהו נמי עיקר הטעם דמהני מאמר אחר גט וביאה משום גזירה דביאה אחר חליצה כדפירש רש"י ז"ל גופיה בדף נ"א הנ"ל עיי"ש ומדוע פירש"י ז"ל הכא דקאי רק על דבר אחד על הא דצריכה חליצה ולא פירש דקאי על הכל מ"ט יש

אחריה כלום דתפיס מאמר אחר ביאה שלאחר הגט וצריך חליצה ופריך על הכל. אבל לפי הירושלמי הזה ניחא שיטת רש"י ז"ל דמוכרחין אנחנו ע"כ לפרש כן דהא בהאי סוגיא דידן דלרבנן בעי גט וחליצה בשלמא גט על צד שלא קנה מאמר ולא הוי צרת ערוה ניחא ולכאורה קשה על החליצה למה צריכה חליצה הא על הצד שקנה מאמר והוי צרת ערוה לא הוי שום זיקה ולא צריכה חליצה כלל ואי על הצד שלא קנה מאמר וזקוקה לו הא הוי ביאה וביאת יבמין היא ואין לומר משום דכיון דהוי ביאת עבירה לא קני לה ולא הוי יבום ז"א דהא מפורש איתא במס' פסחים דף ע"ב ומובא בתוס' ז"ל על ריש מכילתן דבא על יבמה נדה קני לה והוי יבום גמור ואין לומר דשאני נדה משום דתפסי בה קידושין כדאיתא בדף מ"ט במכילתן ע"כ קני לה ביאת היבום משא"כ הכא דהצד השני הוי צרת ערוה ולא תפסי בה קידושין ע"כ דהצד ביאה של צרת ערוה מבטל הצד ביאה של הזיקה ז"א דהא לר"ע דס"ל דאין קידושין תופסין בח"ל מ"מ מוקי הברייתא דפצוע דכא דאם בעלו קנו בשנפלה ולבסוף נפצע בדף ע"ט ע"ב במכילתן דכיון דנפלה ולבסוף נפצע הוי זקוקה אליבא דרבא כיון דאיסור פצוע בא אחר הנפילה ס"ל לרבא דזקוקה היא וקני לה הביאה אלמא מפורש דכיון דיש זיקה הוי ביאתה ביאה וקני לה ופטורה מן החליצה בביאה לבד אעפ"י שיש עלי' איסור פצ"ד דהוי ח"ל דלא תפסי קידושין אליבא דר"ע אלמא דביאת יבמה בזיקה מהני אף דיש עליה איסור דלא תפסי קידושין בעלמא אבל מכיון דלא מבטל האיסור הזה הזיקה כגון שנפצע אחר הנפילה דאז לא מבטל הזיקה קני לה בביאה זו וכבר הארכתי בטעם הזה בחיבורי חנה דוד והוא דקי"ל דזיקת יבום קני אף שלא בדרך קנין כגון בישן ובשוגג משום דהזיקת ביאה גופי' הוי קנין אף באופן דלא קני בעלמא עיי"ש והכא לא שייך טעם הגזירה מדרבנן כמו בביאה אחר הגט דצריכה חליצה כדי להראות שלאו ביאת יבמין היא כדי שלא יבעלו אחר חליצה לא שייך הכא הגזירה כלל וע"כ הדבר פשוט דלא חשוב יבום למקצת זיקה דלא חשוב יבום רק שתהא ע"י היבום אשתו גמורה אבל מכיון דלא קני לה קנין גמור ולא הוי אשתו גמורה לא הוי יבום וע"כ צריכה גט על קצת קנין של הביאה וצריכה חליצה משום דלא קנה לה לגמרי אפילו על הצד שלא קנה מאמר והוי זקוקה ג"כ לא שייך קנין גמור דתפקע הזיקה מכל הצד הזה ז"א דכיון דלא קנה כולה גם בהצד שיש לו לקנות לא קנה אותו לגמרי והוא כמו בש"ס דילן דף נ"א ע"א דמחלק בין מאמר לביאה דביאה גריעא בזה ממאמר דמאמר קני כל שיורא דגט וביאה לא קני כל שיורא דגט עיי"ש והוא כדברינו כיון דלא מהני היבום על קנינו דגט לא מהני למקני לגמרי להפקיעה הזיקה מכל שיורא דגט ולזה לא צריכין כלל לגזירה דרבנן משום ביאה אחר

חליצה דהא בסוגין דידן בחצי צרת ערוה דלא שייך כאן הגזירה דביאה אחר חליצה נמי לא קני לכולא שיורא דמאמר דהא צריכה חליצה אלא ע"כ דדינא הכי דלא נתפס היבום למפטרה לשוק כשלא קנה לה כולה יבמה וכמו דאמרינן בית אחד הוא בונה ואין בונה ב' בתים כן נמי אמרינן בית שלם אמר רחמנא ולא חצי בית כמו דאמרינן גבי כופר [ועיי' בתוס' הרי"ד בפר"ג ה"ב] אף בקנין הזה שקנה היבום יש בו עדיין זיקת המת וכיון דאיכא חד צד דלא קני לה לא קני אף צד השני לגמרי ולא קני כל שיורא דגט ושיורא דמאמר מצד הדין ולא מטעם הגזירה ורק אי לאו הגזירה דביאה אחר חליצה הי' קני לגמרי אף מה שקנה גט דהוי דומה לחליצה דמפקיע הזיקה אחר הגט לגמרי אף מה שקנה הגט כן היה הביאה נמי מפקיע הזיקה מכל היבמה אף מה שקנה הגט אך משום גזירה משום ביאה אחר חליצה אמרו רבנן דלא הוי ביאת יבמין מעליותא וצריכה חליצה דלא מהני הביאה על חלק קנין של הגט וממילא כיון דלא מהני הביאת יבמין על חלק של קנין הגט לא מהני קנינו אף במה שקנה בשיורא דגט להפקיע הזיקה ולא דמי לחליצה דהתם נתפשט אף על החלק של קנינא דגט משא"כ ביאה לא נתפס על חלק דקנינא דגט וע"כ מהני ביאה ומאמר ביבמה השלישית אחריה הגם דגם היא לא קני על חלק דגט יותר מבראשונה אך מכיון דבראשונה לא קנה לכולה שיורא דגט ע"כ מועיל בביאתו דהא בראשונה לא קני לה לכולה שיורא דגט להפקיע הזיקה משיורא דגט ונמצא הא דלא קני לכולה שיורא דגט הוא לאו משום גזירה דביאה אחר חליצה אלא הוא ממילא כיון דצריכה חליצה משום גזירה ואמרו רבנן משום גזירה דלא הוי ביאה מעליותא משום חלק שקנה הגט ממילא לא קני לכולהו שיורא דגט מצד הדין ולא משום גזירה והא דבעינן הגזירה הוא על זה גופה דלמה לא יקנה הביאה אפילו על חלק שקנה הגט כמו החליצה ע"כ צריכין להגזירה וכיון דמשום הגזירה לא הוי ביאה מעליותא ועל חלק שקנה הגט אינו מפקיע הזיקה ממילא מצד הדין לא קני לכולהו שיורא דגט וע"כ יש אחריה כלום וע"כ פירש"י ז"ל דכל עיקר הפירכא מ"ט אמרו רבנן ביאה פסולה יש אחריה כלום הוא מ"ט צריכה כלל חליצה תהיה כמו חליצה דתפקיע הזיקה אפילו על החלק שקנה הגט וע"כ לא תהיה אחריה כלום אבל אי צריכה חליצה משום חלק שקנה הגט לא היה קשה למה אין אחריה כלום דזה פשיטא משורת הדין כיון דצריכה חליצה לחלק שקנה הגט ממילא צריכה חליצה גם על חלק של שיורא דגט ג"כ דלא קנה כל שיורא דגט אבל קפריך למה יש אחריה כלום דבאמת לא תהא צריכה חליצה כלום ויקנה לה לגמרי ולא יהי' אחריה כלום ע"ז משני הגזירה וזהו כונת רש"י ז"ל בדף נ"א הנ"ל דלא קני לכולהו שיורא דגט ויש אחריה כלום כדאמר טעמא לעיל מה טעמא אמור

רבנן ביאה פסולה יש אחריה כלום דפריך על מה יש אחריה כלום כפשיטא דלמה מהני מאמר אחר גט וביאה אבל כפשוטו כל עיקר הקושיא על פשוטו דלמה יש אחריה כלום הוא דלא תהא צריכה חליצה ויקנה לגמרי ויהי' ביאה מעליותא וממילא באמת יהי' אין אחריה כלום ע"כ משני דצריכא חליצה משום גזירה ע"כ אין הביאה מעליותא ע"כ יש אחריה כלום אף להשיורא דגט ועפי"ז הכלל דבעי חליצה להצד שלא קנה מאמר ולא מהני הביאה למקני כל שיורא דמאמר ולא נפקע הזיקה של שיורא דמאמר ע"י הביאה מובן בזה מה דגרסינן בתר הכי ר"ז בשם ר"ש תני תמן דברי ר"ש שתיהן אסורות וקשיא קנה מאמר כו' ומשני לא קנה מאמר אלא זיקה פי' דלא קנה מאמר כלל ונשארה רק זיקה בעלמא וקשיא קנה זיקה כו' ומשני שמא זיקת ר"ש כמאמר דרבנן כמה דרבנן אמרו המאמר קונה ומשייר כן אמרו זיקה קונה ומשיירת פי' דקשיא אם אפילו מאמר לא מהני אלא זיקה לבד והרי חשובה נולד ולא יבום וצרת ערוה הוי ע"י הזיקה לחוד מ"מ קשיא אם קנה זיקה לגמרי וחשובה עי"ז צרת ערוה א"כ הרי חשוב יבום ולבסוף נולד כיון דחשובה ככנוסה והוית צרת ערוה עי"ז וא"כ כיון דככנוסה חשובה א"כ הרי נפקע הזיקה מאחיו הראשון וחשובה בא ומצאה בהיתר כיון דנפקע הזיקה מאחיו הראשון ואלו לא קנה הזיקה הראשונה אסורה והשניה מותרת ולא הוי צרת ערוה כלל ע"ז משני שמא זיקה לר"ש כמאמר לרבנן כמה דרבנן אמרי המאמר קונה ושייר כן ר"ש אומר זיקה קונה ומשיירת וע"כ כיון דאיכא שיור בהזיקה ע"כ לא פקעה הזיקה אפילו הצד שקנה הזיקה לא פקעה הזיקה מאחיו הראשון דהא אפילו ביאה לא פקע הזיקה כשאינו רק על חד צד על שיורא דמאמר לא פקעה הזיקה אפילו מחד צד הזה וצריכה חליצה על הצד הזה ג"כ א"כ כ"ש דהזיקה אפילו דחשובה ככנוסה לא פקעה הזיקה מאחיו הראשון אפילו על צד הזה שקנה זיקה וכיון דלא פקעה הזיקה מאחיו הראשון א"כ לא שייך למימר בא ומצאה בהיתר וע"כ לא חשיב יבום ולבסוף נולד ופריך וקשיא צד שקנה זיקה כנגדו אסור בצרה צד שלא קנה זיקה כנגדו היתר בצרה דלעולם צד שקנה זיקה שפיר כנגדו אסור בצרה משום דהוי צרת ערוה של א"א של הב' ולא חשובה יבם ולבסוף נולד ז"א כיון דהזיקה לא קנה כלו אף במה שקנה לא פקע הזיקה מאחיו הראשון והא דפריך תחלה וקשיא קנה זיקה שתיהן מותרות אלמא דעל ידי זיקה אי חשובה קנה זיקה חשוב נמי יבום ולבסוף נולד זה דווקא באם קנה זיקה לכולהו אבל להמסקנא דלא קני זיקה רק מקצת לא פגע הקנין הזיקה אף מזה המקצת זיקת אח הראשון וע"כ צד שקנה זיקה הוי צרת א"א של הב' וצד שלא קנה זיקה כנגדו הותר בצרה וצריך להיות חולצת ולא מתיבמת כמו לרבנן ומשני אר"ש וכי יש מנפ"ש בעריות מיי כדון כהיא דאמר ר"א בשם

רבב"ח כל יבמה שאין כולה לפנים צד הקנוי שבה נדון משום ערוה וערוה פוטרת צרתה לשון הזה הוא לשון הירושלמי במס' קדושין פ"ג וכדפירש הרשב"א ז"ל במסכת קדושין פ"ג דכיון דאין היבמה זקוקה לו לגמרי צד הקנוי שבה שייך התם לענין קידושי מאה דהצד הקנוי אינו זקוק לו ונעשה הצד הזה כערוה לצד השני ופטורה אף מן החליצה ופליג על רבנן דס"ל דחצי זקוקה חולצת ואיהו ס"ל דחצי זקוקה פטורה לגמרי ועיי' בחבורי מגדל דוד במערכה במס' קידושין שם מבואר שבכמה מקומות יש פלוגתא בזה בחצי זיקה אם היא זקוקה לחליצה וע"פ דברינו אלה יש להבין בזה שיטת רש"י ז"ל ע"פ פ' הרמב"ן ז"ל גבי ר' נחמי' במשנתינו פירש"י ז"ל דאין אחריה כלום ונפקא בגט בלא חליצה ובגמ' דף נ"א ע"ב גבי ר"נ והיא ביאה פסולה כמאמר שוי' רבנך פירש"י ז"ל דלא נפקא לי' מיניה בגט דקבעי נמי חליצה לזיקתו וכבר הרעישו כל הקדמונים ז"ל על פירש"י ז"ל וכ' הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל מביאו ביתר ביאור וז"ל ז"ל דר"י ס"ל דלר' נחמי' ביאה פסולה כמאמר היא בקנינה לומר שאינה פוטרת ועדיין צריכה חליצה לזיקתו כו' אלא שאין אחרי' מאמר וטעמי' דר"נ דאיהו גזר קצת ביאה אחר הגט משום ביאה דאחר חליצה ולפיכך פסלו אח הביאה במקצת שלא תהא פוטרת צרתה ושתהא היא צריכה חליצה והכל יודעין שאילו היתה ביאה או חליצה בתחלה לא היתה ביאה שלאחריהן כשירה ואעפ"י שאין אחר הבעילה פסולה גט ומאמר לא אתו למטעי בה כיון דמדאורייתא הוא מידע ידעי ובהכר שעשינו לה שהצרכנוהו חליצה אמרו כיון שהביאה דאחר הגט פסולה במקצת ביאה דאחר החליצה פסולה לגמרי דחליצה דאורייתא זו היא סברתו של רבי יוחנן כו' כו' ואפשר שזה דעת רש"י ז"ל שפירש במשנתינו דלר' נחמי' אין אחריה כלום ויוצאה לגמרי בגט וכאן פירש שהיא צריכה חליצה דהיינו סברה דר' יוחנן עכ"ל ז"ל ולכאורה קשה דלמה באמת פירש"י ז"ל במשנתינו דלר"נ יוצאה בגט לחוד ולא פי' כדרבי יוחנן דהא בפ' ב"ש דפליג אדר"י אידחי שם במסקנא ומטעם זה כתב הרמב"ן ז"ל דקיימא כר' יוחנן ואי משום דגרסינן בסוף הפרק אליבא דר"נ כיון דחליצה דאורייתא מידע ידעי לאו דלא גזר כלל אלא כמו שכ' הרמב"ן ז"ל כיון דמדאורייתא היא מידע ידעי ובהכר שעשינו לה שהצרכנוהו חליצה אמרו כיון שהביאה דלאחר הגט פסולה במקצת ביאה דאח החליצה פסולה לגמרי דחליצה דאורייתא אבל לעולם א"ל הגזירה דביאה אחר החליצה לענין שצריכה חליצה לפוסלה במקצת אבל לדברינו ניחא דע"כ כל הגזירה של ביאה דלאחר חליצה היא רק על דצריכה החליצה כלל על קנינו של גט אבל מכיון דצריכה חליצה על קנינו של גט ממילא גם על שיורא דגט אף דקני לה מ"מ לא פקע הזיקה מצד הדין כנ"ל ולא מטעם גזירה כדמוכח מירושלמי דסוגיא

דידן וע"כ הא דקאמר אליבא דר"נ כיון דחליצה דאורייתא מידעי ידעי היא ע"כ דלא צריכה חליצה כלל אף לחלק הקנין של הגט דל"ל על הא דתפיס מאמר לאחר הביאה ע"ז קאמרינן מידע ידעי אליבא דר"נ דלפ"ז הי' משמע דלרבנן הא דתפיס מאמר הביאה הוא משום גזירה וכאשר הוכחנו מוכח מירושלמי דזה הוי מצד הדין ולא משום גזירה וע"כ הא דקאמרינן אליבא דרבנן הגזירה היא על מה דצריכה חליצה וע"כ כדקאמרינן אליבא דר"נ דל"ל הגזירה ע"כ א"צ חליצה וע"כ פירש רש"י ז"ל במשנתינו דלר"נ א"צ חליצה כלל כיון דל"ל הגזירה כלל וע"כ דהגזירה לא קאי רק על מה דצריכה חליצה ולא קאי הגזירה על מה דתפיס מאמר אחר ביאה שלאחר הגט וע"כ מסתמא דגמרא סוף סוגיא ע"כ מוכח דלא כר' יוחנן אלא דאליבא דר"נ א"צ חליצה ורק ר' יוחנן לחוד הוא דס"ל דר"נ מצריך חליצה. גבי ביאה פסולה ועושה אותו כמאמר ולא גריעא ממאמר אלא הכל כמאמר לר"ג דאין מאמר אחר מאמר ואין מאמר אחר ביאה שלאחר גט וס"ל דהביאה קונה ומפקעת הזיקה מכל שיורא דגט אבל לפי המסקנא דר"נ לא ס"ל הגזירה ע"כ דאין צריך חליצה ודוק:

הלכה ט

הדא דאת אמר בישראל אבל בכהנים אסור ונראה לפענ"ד לפרש הנ"מ מהא דגרסינן בה"ח תני אחד ישראל ואחד כהנים כסדר הזה וע"כ דקאי על לכתחלה מדקתני כסדר הזה משמע דקאי על הסדר ולא על בדיעבד אם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם ולכאורה קשה על שיטת רש"י ז"ל וכל הראשונים ז"ל שפירשו ז"ל דקאי הברייתא דתני שילא דקאי על בדיעבד והכא מדקתני אף כהנים כסדר הזה משמע דקאי על הסדר שבמשנה זו ואף אם חלק היחיד לשתיהן נמי אחד חולץ ואחד מיבם לכתחלה אפילו הוא כהן אבל באמת לא קשה מידי דהא לכאורה יש להקשות עוד על פירש"י ז"ל דלמה נקט שילא אפילו שניהם כהנים דתיבת שניהם מיותר והול"ל אפילו כהנים וע"כ דקאי על האי בבא דסיפא דאחיו ש"ז מיבם חלוצתו של זה וכו' וא"כ קמ"ל דאפילו שניהם כהנים שניהם תולין כל אחד בחבירו וקאי על לכתחלה דאי קאי על הסיפא דקדמו וכנסו על דיעבד א"כ מי כנסו שני אחין כנסו פשיטא דשניהם כהנים דהא באחין מאב אחד ע"כ דשניהם כהנים וא"כ תיבת שניהם מיותר ואלא ע"כ דקאי על לכתחלה דאחיו ש"ז מיבם חלוצתו של זה כו' וקמ"ל דאפי' שניהם כהנים ובתיבת שניהם קמ"ל דקאי אפילו על לכתחלה ועוד קשה לכאורה על הרמב"ם ז"ל דפסק בפ"ח מה' יבום כל דינא דמתניתין כל הג' בבות כמו שהוא במתניתין ממש ובכל בבא דמתניתין דמסיק אם קדמו וכנסו אין מוציאין מידו כן פסק הרמב"ם ז"ל ודינא דתני שילא אפילו שניהם כהנים נקט

הרמב"ם ז"ל בבבא דמציעתא ולמה לא נקטה בסיפא וגם הרמב"ם ז"ל לא נקט בלשון אפילו שניהם כהנים ודילג תיבת שניהם וכתב ואפילו היו כהנים שהחליצה שחלץ יחידי מספק חלץ והחלוצה אסורה לכהן מד"ס ובס' חלוצה לא גזרו עכ"ל ז"ל והדבר פשוט דלא שייך על בבא מציעתא תיבת שניהם כמובן ויש מקום ספק על מה קאי הרמב"ם ז"ל דהא דאפילו כהנים אם קאי על הבדיעבד או על אפילו לכתחלה והק"ע ז"ל כתב שנראה מדברי הרמב"ם ז"ל דמתיר אף לכתחלה ונראה לפענ"ד דע"כ לא הכשיר הרמב"ם ז"ל לכתחלה אלא על המציעתא אבל לא על הסיפא וטעמא רבה יש בזה והוא מבואר בשיטת הירושלמי הכא מפורש והוא עפ"מ שכ' הרמב"ן ז"ל ומביאו הה"מ ז"ל וז"ל ז"ל דאע"ג דשאר ספק של דבריהם אפילו לכתחלה לקולא כיון דאיכא מעשה רבה שחולץ לה בב"ד אין מתירין לא היא ולא צרתה כו' כו' תדע שהרי אחות חלוצה נמי מדרבנן ותנן במתניתין שחולץ ולא מיבם מפני שהיא אחות ספק חלוצה ואחות זקוקה נמי מדרבנן דזיקה מדרבנן היא וקאסרי ליבומי והדר מיחלץ משום דפגע באחות זקוקה וה"ט כיון דחלץ לאידך נראית כיבמה ומפרסמא מילתא טובא הילכך חיישינן שמא אמרו אחות זקוקה מותרת לכתחלה עכ"ל ז"ל עיי"ש ולפ"ז כיון דכל איסור לכתחלה הוא משום דכיון דחליץ לאידך נראית כיבמה ומפרסמא מילתא טובא א"כ הנ"מ בסיפא שזה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת ואחיו ש"ז מיבם חלוצתו ש"ז א"כ מה דחלץ אחיו ש"ז לאחת נראית שהיא יבמתו ומפרסמא מילתא טובא שנחלצה היבמה הזאת מראובן והיא יבמת ראובן ונסבה שמעון הכהן בתר חליצת ראובן ולא מפרסמא מילתא שחלץ לה ראובן מטעם ספק ע"כ כיון דמפרסמא מילתא טובא ונראית כיבמת ראובן וחליצת ראובן והוא מעשה רבה שחלץ לה בב"ד ומה דאח השני אחיו של ראובן יבם השני' לא מוכחא מילתא דהוא משום ספק דז"א דשמא נשא אחי ראובן אשה בעלמא ע"כ אסור לכתחלה לשמעון הכהן לכונסה דאפילו היא ספק חלוצה מ"מ לא דמי לכל ספיקא דרבנן לקולא ע"כ משום דמעשה בב"ד הוא ונראית כחלוצת ראובן משא"כ בבבא מציעתא דהיחיד חלץ לשתיהן ונמצא דמפורסם דהיחידי מספק חלץ דהאיך חלץ ב' אחיות מאח אחד כדאיתא בירושלמי בסוגיא דידן כאן בודאי כאן בספק ולא משכח"ל חליצה אחר חליצה אלא בספק וכיון דמוכחא מילתא דמחמת ספק חלץ ע"כ מותרת אף לכתחלה לשמעון כשאחיו של שמעון יחלוץ לאידך ולא יאמרו דנסיב שמעון הכהן חלוצה דהא הכל יודעין דספק חלוצה היא ועיין ברשב"א ז"ל בר"פ החולץ דכתב מפורש דהיכי דמוכח דהחליצה היא מספק א"צ כרוז לכהונה וע"כ גרסינן בירושלמי בתר בבא מציעתא בה"ח תני אחד ישראל ואחד כהנים כסדר הזה פירש כל הסדר דכיון דהיחיד

חולץ לשתיהם ע"כ השנים אחד חולץ ואחד מיבם אבל בבבא דסיפא גבי לזה שנים ולזה שנים דזה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת דאחיו של זה מיבם חלוצתו ש"ז כו' גרסינן הדא דאת אמרת בישראל אבל בכהנים אסור פי' לכתחלה דהא הוי מעשה ב"ד ונראית כיבמה ומפרסמא טובא דהיא חלוצה כדברי הרמב"ן ז"ל וע"כ הא דתני שילא אפילו שניהם כהנים הוא רק על בדיעבד על אם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם כו' ספק חלוצה לא גזרו רבנן [מלשון לא גזרו רבנן מוכח דקאי על דיעבד דאי אלכתחלה ככל ספיקא דרבנן לא הוי למימר לא גזרו רבנן אלא הול"ל מ"ט חליצה דרבנן היא וספיקא דרבנן לקולא אלא ע"כ דהכא לא שייך דספיקא דרבנן לקולא כדפירש"י ז"ל דחד מינייהו ודאי חליצה נסיב והוי כמו ב' שבילין כשמתירין בב"א כאשר נבאר בעז"ה לקמן אבל לא על לכתחלה כדמוכח מירושלמי הנ"ל ה"ט הדא דתימר בישראל אבל בכהנים אסור והא דנקט תיבת שניהם הוא משום דגבי אחד חולץ ואחד מייבם אם הוא כהן לא הוי רבותא רק על לכתחלה אבל אינו רבותא דהא הוי ככל ס' דרבנן לקולא אבל תני אפילו שניהם כהנים וחד מינייהו ודאי חליצה נסיב ודמי לב' שבילין ולא דמי לכל ספק דרבנן ותיבת שניהם הוא רבותא דאפילו ששניהם מיבמין דהשתא ודאי דחד מינייהו חליצה נסיב לא מיבעיא כשאחד יבם בודאי מותר היכי שחלצו שנים אבל אפילו כששניהם ייבמו וחד ודאי חליצה נסיב וע"כ כתב הרמב"ם ז"ל דינא דשניהם כהנים גבי בבא מציעתא דקאי שם אף על לכתחלה כמו שכתב הק"ע ז"ל וקאי בין אלכתחלה בין על אם קדמו וכנסו כמו שכ' הטעם שהחליצה שחלץ יחידי מספק חלץ וע"כ מותר אף לכתחלה והא דתני שילא אפילו שניהם כהנים דמותר בדיעבד דאם כנס לא יוציא אבל לכתחלה לא הוי ממעט על הבבא דסיפא דמיירי שאחד חולץ לאחת ואחיו ש"ז מיבם חליצתו ש"ז כנ"ל את זה ממעט אם הי' כהן לכתחלה אבל מהא דקתני ואם קדמו שנים וחלצו לא ייבמו השנים אחד חולץ ואחד מייבם בזה לא ממעטינן על כהן לכתחלה דהא הכ"נ כשחלצו השנים הוא ב' אחין חלצו ב' יבמות אחיות מאח אחד והוא ע"כ מטעם ספק כדאיתא בירושלמי בכל אתר את אמר אין חליצה אחר חליצה והכא הוא אומר כאן בודאי כאן בספק וכו' וא"כ היא ספק חליצה ונתפרסם שהיא ספק חליצה ע"כ מותר אף לכתחלה ועי' ברשב"א ז"ל בר"פ החולץ כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בטעמא של דבר שהחליצה שחלץ יחידי מספק חלץ והיא מכיון שחלץ לשנים כדאיתא בירושלמי כאן בודאי כאן בספק ע"כ כתב הרמב"ם ז"ל על דינא דרישא על הבבא מציעתא דאפילו היו כהנים נמי אחד מייבם ואם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם כו' מפני שהחליצה שחלץ היחידי מספק חלץ ע"כ ולא צריך הרמב"ם ז"ל לאשמועינן דינא דשניהם כהנים גבי בבא

דסיפא לענין דיעבד משום דזה כבר קמ"ל במקום דשנים חלצו אי בחלץ היחידי לשתיהן דאז מותר היבום אפילו לכתחלה בכהנים ומאי נפ"מ בחלץ היחידי לשתיהן אי ששנים חלצו והכל אחד וכבר קמ"ל זאת דמותר אפילו בכהנים לכתחלה ואם קדמו וכנסו דחד מינייהו ודאי חליצה נסיב והוי כב' שבילין מ"מ בדיעבד לא גזרו והא דפירש"י ז"ל דהא דתני שילא היא בדיעבד על אם קדמו וכנסו הא האי אם קדמו וכנסו הוא בשחלצו ב' אחים ובזה בבא דאחד חולץ ואחד מיבם נמי יש לאוקמי' ואפילו לכתחלה בכהן ולמה פירש על בבא דקדמו וכנסו הא יש לפרש גם על בבא אחד חולץ ואחד מיבם לכתחלה כיון דמיירי שקדמו שנים וחלצו ואי משום לשון לא גזרו כנ"ל אבל על שילא גופי' יקשה לן למה באמת לא תני אפילו על לכתחלה ז"א דרבותא גדולה קמ"ל דהא בקדמו וכנסו יש כאן בודאי נישואין של כהן לחליצה כדפירש"י ז"ל וחד מינייהו ודאי חליצה נסיב והוי כמו בב' שבילין כי מטהרת להו לשתיהן כבא לשאול עליו ועל חבירו עי' במסכת כתובות דף כ"ז ע"ש אעפ"כ בדיעבד לא גזרו רבנן אבל לישרי להו לכתחלה הי' אסור כשאחד מהן בודאי חליצה נסיב אפילו בלא טעמא דאחות זקוקה אך בדיעבד לא גזרו רבנן והרמב"ם ז"ל נקט על בשחלץ היחידי לשתיהן דבין אחד חולץ ואחד מיבם לכתחלה בין אם קדמו וכנסו דהשתא ודאי איכא חד דנסיב חליצה לא גזרו בדיעבד דה"ה אפי' כשהיו כהנים נמצא דבשחלץ יחידי לשתיהן או שחלצו שני אחין אם כשמיבם אחד מותר לכתחלה ג"כ דהא ספק חליצה הוא והוי ככל ספיקא דרבנן להקל דל"ל דהכא שאני משום דנראית כחליצה ונתפרסם במעשה ב"ד דז"א כיון שחלץ לשתים ובכל אתר אין חליצה אחר חליצה אלא משום דכאן בספק א"כ אדרבה נתפרסם בב"ד הספק ע"כ הוי ככל ספיקא דרבנן לקולא וכשקדמו וכנסו שנים דזה לא הוי ככל ספיקא דרבנן לקולא דהא בודאי איכא כאן חד כהן דנסיב חליצה והוי כב' שבילין כנ"ל וע"כ דאין מתירין שניהם לכתחלה אבל בדיעבד לא גזרו רבנן אבל היכי כשחלץ אחד גבי אחיו ש"ז חולץ לאחת ואחיו ש"ז חולץ לאחת וזה מיבם חלוצתו של זה בזה אסור לכתחלה דלא הוי ככל ספיקא דרבנן לקולא משום דנראית כצרת ערוה דנתפרסם טובא במעשה ב"ד. ודע מה שכ' הרמב"ן ז"ל ותדע שהרי אחות חליצה נמי מדרבנן הוא ותנן במתניתן שחולץ מפני שהיא ספק אחות חליצה עכ"ל ז"ל הוא ג"כ כשיטת הרשב"א ז"ל אע"פ שהרשב"א ז"ל הק' מדלא משתמיט תנא ותני אם כנס אין מוציא בספק חליצה משמע דבספק חליצה מוציא וכתב דבאמת אחות ס' חליצה חמורה מספק חליצה לכהן דהתם נראית כאחות גרושתו עיי"ש פי' דאף דס' אחות חלוצתו חמורה מס' חליצה לכהן מ"מ הוי תדע גמורה מס' אחות חליצה לס' חליצה לכהן דהא שתיהן הוי דרבנן ולמה לא

הוי ס' אחות ככל ספיקא דרבנן לקולא וע"כ משום דנראית כאחות חליצה שנתפרסם על ידי מעשה ב"ד וע"כ גם ס' חליצה לכהן נמי איכא האי סברא דלא דמי לכל ספיקא דרבנן לקולא כיון דנתפרסם ע"י מעשה ב"ד אבל בזה לא דמו להדדי דהתם בס' אחות חליצה כיון שנתפרסם ע"י מעשה ב"ד ונראית כאחות חליצה אף אם כנס מוציא דהא נראה כאחות גרושתו דהוי מדאורייתא אבל הכא אף אם נראה כחליצה מ"מ חליצה גופה מדרבנן וע"כ אם כנס בדיעבד לא גזרו רבנן ומ"מ הוי ראיה מס' אחות חליצה לספק חליצה לכהן דלא הוי ככל ספיקא דרבנן משום דנתפרסם ע"י מעשה ב"ד ונראית כיבמתו גמורה וחליצה גמורה דאם לא אמרינן הסברא דנראית הי' גם בס' אחות חליצה מותר ככל ספיקא דרבנן והעיקר הראיה דלא הוי ע"י מעשה ב"ד ככל ספיקא דרבנן לקולא וע"פ דברינו אלה מובן מאד מה שהרמב"ם ז"ל כתב דינא דכהנים גבי בבא מציעתא דהא קאי על לכתחלה ועל בדיעבד וע"כ אי היה כתב דינא דהיו כהנים ג"כ כן ובתר בבא דסיפא היה במשמע דאף כשאחיו ש"ז חולץ לאחת ואחיו של זה חולץ לאחת ואחיו של זה מיבם חלוצתו ש"ז כו' נמי ה"ה אם היו כהנים כסדר הזה ובאמח ז"א כנ"ל ע"כ נקט דינא דה"ה כהנים כסדר הזה רק על בבא מציעתא דשם בין לכתחלה מותר משום דחלצו שנים בין אם קדם וכנס אעפ"י דחד מינייהו ודאי חליצה נסיב מ"מ בדיעבד לא גזרו וידעינן ממילא דה"ה בסיפא בשחלצו שנים דאחד חולץ ואחד מיבם לכתחלה ובקדמו וכנסו דאין מוציאין מידו בדיעבד וע"פ דחד מינייהו ודאי חליצה נסיב ודוק:

פרק ג

הלכה א

ר' יוסה בעי אם בשנפל הבית על שניהם כאחת בדא כו' אלא בשמתו זא"ז הוון בעי מימר מה צריכה לר' יוחנן מתה השניה למה אינו מותר בראשונה כו' היא הדא צריכה לי' ולית זיקה כלום אילו שלשה כו' אחין אין אחר זיקה כלום א"נ ה"ג אין תאמר זיקה כלום והא אסור בה משום א"א ע"כ פי' הסוגיא הזאת הכי בבבלי דף כ"ז גרסינן ורב ל"ל האי סברא והא אמר רב יהודה אמר רב כל יבמה שאין אני קורא בה כו' הרי היא כא"א שיש לה בנים כו' הנ"מ היכא דקאי באפה איסור אחות אשה דאורייתא אבל הכא זיקה דרבנן היא ע"כ פי' וע"כ אפי' מתה הראשונה מותר בשניה איתיבי' ריב"ר לר"י ד' אחין שנים מהם נשואין כו' ואמאי ליקו חד מינייהו ולחלוץ לה לשניה ותהוי ראשונה לגבי אידך יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה כו' כו' ופרש"י ז"ל דאין ה"נ קשיא לרב ולדידי' קשיא ביותר לחלוץ חדא ולישתרי אידך וכן פי' הרשב"א ז"ל דלרב קשיא אף

אם יחלוץ לראשונה תישתרי אידך עיי"ש ולכאורה קשה מהאי סוגיא בירושלמי דמשני ר' ירמיה שנפל הבית על שניהן כאחת ופריך לו ר' יוסי א"כ אמאי אמר ר' יוחנן אחיות איני יודע מי שנאן אלא בשמתו זא"ז וע"כ קשה לחלוץ לשניה ולישתרי ראשונה אבל בשמתו כאחת לא הי' אמר ר"י אחיות איני יודע מי שנאן דדווקא הותרה ונאסרו וחזרה והותרה אז שרי אף דקאי באפה זיקה דרבנן מ"מ כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה וכו' ודוקא חלץ לשניה מותר בראשונה אבל חלץ לראשונה אסור בשניה ול"ל דהכא אזיל בשיטת ר"י ז"א דהא מסיק הוון בעי מימר מה צריכה לר"י מתה השניה למה אינו מותר בראשונה אבל מתה הראשונה אסור בשניה אר"י היא דא היא דא צריכה ליה ולית זיקה כלום כו' אלמא דהוא שיטת רב לענין מתה הראשונה מותר בשניה אעפ"כ לענין חלץ לראשונה ס"ל דאסור בשניה א"כ לרב נמי לא קשיא ממתניתן רק שיחלוץ לשניה ותהוי ראשונה לגבי אידך כיבמה שהותרה וכו' אבל שיחלוץ לראשונה אסור בשניה א"כ קשה על רש"י ז"ל והרשב"א ז"ל דלא מחלקי בזה אליבא דרב וס"ל כיון דמתה הראשונה מותר בשניה אליבא דרב כמו כן כשיחלוץ לראשונה נמי מותר בשניה כיון דקאי באפה זיקה דרבנן ואילו בירושלמי מחלקינן בזה ועוד קשה באמת להבין שיטת הירושלמי בזה דמחלק בהכי ועוד קשה מאי דמפיק אילו ג' אחין שנים מן האב כו' לא הספיק השני לחלוץ וליבם כו' שמא אינו מותר בה אין תאמר זיקה כלום יהא אסור בה משום אשת אחיו מאמו קשה זה גופיה מנ"ל וכבר עמד ע"ז הש"ך ז"ל ועוד קשה להבין שיטח ר"ח ז"ל בתוס' ז"ל דף כ"ז ע"ב ד"ה אבל הכא זיקה דרבנן היא וז"ל הר"ח ז"ל דרב לטעמיה דס"ל דאין זיקה דאע"ג דאסור משום ביטול מצות יבמין לא חשיב הך איסור לאוסרה עולמית אף כשתבוא לכלל היתר אבל למ"ד דיש זיקה ראוי לאסור משום שנאסרה עליו שעה אחת עכ"ל ז"ל וכבר הרחיב הרשב"א ז"ל לבאר דברי ר"ח ז"ל בזה עיי"ש ונראה לפענ"ד לבאר בעז"ה הסוגיא ועי"ז יאיר עינינו בע"ה לקמן בסוף הסוגיא והוא דהנה הרשב"א ז"ל כתב בדף מ"א דהא דהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להיתירה לאו לזיקתה ז"א דהא בעינן דרכי נועם אלא להיתירה בלבד ואין בה איסור אשת אח כיון דהותרה מתחלה הוי כההיא דאר"י בפ"ק דמי איכא מידי דמעיקרה הותרה לו ועכשיו תיקום עלה באיסור אשת אח ואפילו בלא זיקה ואין עלה רק איסור אחות אשה לחוד כשקידש אחותה וכשמתה אשתו הרי היא מותרת אחות אשה לאחר מיתה כדאיתא בירושלמי בטל הגורם בטל האיסור משא"כ כשאין אני קורא בה בשעת נפילה כו' עומדת באיסור אשת אח ואסורה עולמית עיי"ש ונראה לפענ"ד דזה דוקא באחות אשה מדאורייתא כשנפלה היבמה בשעה שהיתה אחות אשה אפילו מתה אשתו

אח"כ אסורה עולמית משא"כ כשאינה אחות אשה גמורה מדאורייתא רק אחות זקוקה בעת הנפילה תלי בזה אם שומ"י שמתה מותר באמה או לא דהא קי"ל דף ל"ב ע"א בא עליה חייב עליה משום אשת אח ומשום אחות אשה וע"כ אפילו כשמתה אשתו הגמורה הרי נפל איסור אחות אשה ואפילו באשתו גמורה שמתה מותר באחותה ונתבטל מכאן ולהבא איסור א"א ובטל הגורם אבל האיסור דאשת אח דאסרה רחמנא בעבורה את זה לא פקע לאחר מיתתה כמו כל העריות לא נתבטל לאחר מיתת אשתו רק אחות אשה לבד מגזה"כ אבל כל העריות שבא בשביל אשתו לא נפקע במיתתה [כדאיתא במס' קידושין דף י"ג ע"ב והא עריות דאסר להו ולא שרי להו] ע"כ נשארת באיסור א"א לעולם אפילו לאחר מיתת אשתו ולא הוי בטל הגורם אבל בהותרה מתחלה ונאסרה וחזרה והותרה כיון דלא היה עליה איסור דאשת אח רק אחות אשה ע"כ כשמתה אשתו מותר באחותה ובטל הגורם וא"כ בזקוקה בראשונה אצלו כשמתה תלי בזה אם שומ"י שמתה מותר באמה למ"ד דמותר באמה ולאו דוקא איסור דאחות אשה לבד נפקע אלא כל העריות נפקע ממנה א"כ נפקע גם איסור דאשת אח דהא אשת אח בלא בנים רחמנא שרי' [ולאו משום זיקה אלא אפילו שלא משום מצוה רק מיתת אחיו לבד מסלק איסור דאשת אח כמו שמבואר בדברינו בפ"ק לשיטת הרמב"ם ז"ל עיי"ש] ורק כשהיתה אחותה זקוקה ליה ראשונה אז הוי אסורה לו באיסור אשת אח ע"כ כשמתה הזקוקה ונתבטל כל איסור עריות שהיה עליו בשבילה א"כ כמו דנתבטל איסור דאחות אשה כמו כן נתבטל איסור דאשת אח דהא ב' ענינים הן א' היתר דא"א ב' הזיקה ולא דההיתר הוא בשביל הזיקה ז"א כמו שמבואר בדברינו בפ"ק וא"כ א"א לאחר מיתה שמת אחיו נסתלק איסור ערוה ורק הזקוקה אינו מניח לו להסתלק וכיון שמתה בטל הגורם בטל האיסור כמו שמלא מזה הסברא בירושלמי בכמה מקומות אבל למ"ד דיש זיקה וס"ל דשומ"י שמתה אסור באמה והוי כאשתו דרק באחותה מותר אבל אמה אסורה עולמית דכל העריות שיש ליה בשבילה לא נתבטל במיתתה כמו באשתו גמורה א"כ כיון דעל השניה יש עליה איסור דאשת אח ואחות אשה ע"י הזיקה ואפילו אם מתה הזקוקה ראשונה ונתבטל איסור דאחות אשה אבל איסור דאשת אח לא נתבטל כמו איסור אמה ובתה ובזה נחלקו רב ושמואל לעיל דף י"ז ע"ב דרב ס"ל אין זיקה ושומ"י שמתה מותר באמה והא דאסור מחיים רק משום ביטול מצות יבמין אבל לא משום ערוה דאמה דהא אין זיקה ככנוסה ושמואל ס"ל דיש זיקה וככנוסה דמיא ואסורה אמה מחיים משום ערוה ע"כ אפילו מתה אסור באמה כמו אשתו גמורה ובזה מובנים דברי ר"ח ז"ל דרב לטעמיה דס"ל אין זיקה דאע"ג דאסור משום ביטול מצות יבמין לא חשיב הך איסור לאוסרה עולמית והוא משום

דלאחר שבאה לכלל היתר אין עלה ערוה כלל והותר איסור דא"א משא"כ למ"ד דיש זיקה והוי ככנוסה ואמה ואחותה אסורה משום ערוה ראוי לאסור משום שנאסרה שעה אחת דהא כאשתו גמורה דמיא דהוי משום השעה אחת ערוה ונשארת משום השעה אחת ערוה לעולם דליכא בה בטל הגורם מדרבנן כמו באשתו גמורה מדאורייתא ואיסור אשת אח עלה לעולם דליכא בה בטל הגורם א"נ דלרב דס"ל אין זיקה והא דאסור באמה לאו משום ערוה אלא משום בטול מצות יבמין והא דחולצין ב' אחיות ואין מיבמין הוא ג"כ לאו משום ערוה אלא משום במ"י א"כ כשמתה אחת מהן מותר בשניה ולא שייך כ"י שאין אני קורא בה כו' ותהיה אסורה משום א"א ז"א דהא לא היה עליה האיסור דא"א מעולם משא"כ לר"י דס"ל יש זיקה והוי אחותה כערוה גמורה מדרבנן וחייב עליה מדרבנן משום א"א ומשום א"א וע"כ אפילו כשמתה אחת ונפקע איסור דאחות אשה אבל אשת אח לא נפקע:

וכיון דזכינו בע"ה להבין זאת יתבאר שיטת הירושלמי כעין חומר וכל קושיתנו מתורץ בזה דגרסינן בדף מ' ע"א החולץ ליבמתו הוא אסור בקרובותי' והיא אסורה בקרוביו הוא אסור באמה כו' איבעיא להו גזרו שניות בחליצה או לא בערוה דאורייתא גזרו בהו רבנן שניות כו' ואילו אם אם אמה כו' עיי"ש ובירושלמי פ"ד ה"א גרסינן מפני שחלץ לה הא אם לא חלץ לה ומתה מותר באמה א"ר אבינא הדא היא דמר ר' יעקב ב"א בשם ר"ש שומ"י שמתה מותר באמה זיקה היתה לו בה כיון שמתה בטלה זיקתה ר' אבין שמע לה מן דבתרה ובאחותה בזמן שהיא קיימת והאחין מותרין ואחותה אצל האחין לא כמתה היא ע"כ והסוגיא הזאת צ"ב לפי פירוש המפרשים ז"ל דלמה נקט ואחותה אצל האחין ולא נקט אכולהו וכולהו אצל האחין לא כשמתה היא ע"כ נראה לפענ"ד דה"פ מדלא קתני והאחין מותר בכולן מדייק בבבלי דאי תני אם אם אמה הא"מ האחין מותרין דוקא באם אם אמה אבל באם אמה ובאמה לא ע"כ הרי מבואר די"ל דהאחין מותרין דתנא במתניתן לא קאי אכולהו מתניתן וע"כ ס"ל להירושלמי דקאי רק אמה דסמוך ליה ובאחותה בזמן שהיא קיימת והאחין מותרין הוא באחותה אפילו בזמן שהיא קיימת וה"פ בירושלמי מפני שחלץ לה הא לא חלץ לה ומתה מותר באמה בתמיה והיא בלשון קושיא ולמה לא תני החולץ ליבמתו או מתה דהוי ב' דברים המפקיעים הזיקה אסור בקרובותיה ומדלא תני רק החולץ משמע דבמתה מותר באמה ומתמה על זה אמאי ול"ל דאין ה"נ במתה דאסור באמה כמו בהחולץ א"כ לישמועינן במתניתן גם מתה ע"ז אמר ר"א הדא היא דמר ר"י ב"א בשם ר"ל שומ"י שמתה מותר באמה וע"כ לא מתמה ע"ז מדוע לא משמע לן התנא החולץ ליבמתו או מתה אסור בקרובותיה דאין ה"נ דמתה

מותר בקרובותיה וע"כ לא משמע לן התנא דין דמתה ר' אבין שמע לה מן דבתרה פי' דר' אבין חולק על הא דלעיל וכן הוא לישנא דר' אבין בירושלמי כשחולק על הא דלעיל [עיין במסכת דמאי בפ"ה ובשנו"א ז"ל] ובאחותה בזמן שהיא קיימת והאחין מותרין ואחותה אצל אחין לא כמתה היא בתמיה פי' דמדוע מותרין האחין באחותה כשהיא קיימת ע"כ משום דהחליצה חשובה אצל אחין כמתה ועכ"ז אסורין באמה וכו' משום דשומ"י שמתה אסור באמה [ושיטת הירושלמי דהאחין מותרין קאי רק אאחותה דאל"כ אלא כפי' המפרשים ז"ל לא הוי ליה להתחיל מן ואחותה בזמן שהיא קיימת ולסיים אחותה אצל האחין לא כמתה היא הו"ל להתחיל מן והאחין מותרין והחליצה אצל האחין לא כמתה היא א"ו ברור הדבר דר' אבין פליג כלישנא דר' אבין בכ"מ כשחולק על הא דלעיל דסבירא ליה להירושלמי דאחין מותרין לא קאי רק אאחוחה בזמן שהיא קיימת משום דהחליצה לאחין חשובה כמתה וע"כ אינו מותר רק באחותה משא"כ בהעריות דאין המיתה מתיר כגון באמה כו' וז"ב וריב"א בשם ר"א דסבירא ליה דשומ"י שמתה מותר באמה ומ"מ האחין של החולץ אסורין באמה כו' משום דחליצה חמורה ממתה דאילו שומ"י שמתה מותר באמה ואילו חלץ לה אסור באמה דגזרו רבנן בחליצה ואסור בקרובותיה כמו באשתו וכמו כן עשאוה על האחין כדין אשתו שמתה דאסור באמה ומותר באחותה. ועפ"ז מתורץ קושית הש"ך ז"ל ד"ה הא דמקשה קושיא חמורה דמנ"ל להוכיח דשומ"י שמתה מותר באמה מדלא קתני החולץ ליבמתו או שמתה אסור באמה ז"א משום דקבעי למיתני האחין מותרין ואילו במתה גם האחין אסורין אבל לפ"ז ניחא שפיר דע"כ שיטת הירושלמי לכו"ע דוהאחין מותרין לא קאי רק אסיפא ובאחותה בזמן שהיא קיימת] וראיה עצומה לזה מהסוגיא דידן דמחלק הירושלמי בין מתה הראשונה לבין חלץ אחיו לראשונה דמתה הראשונה מ"מ מותרת השניה משום דאין זיקה כלום פי' לאחר מיתה בטל הזיקה ונסתלק איסור ערוה שיש לו בשבילה דס"ל כריב"א בשם ר"ל דשומ"י שמתה מותר באמה וכיון שמותר באמה כמו כן כל איסור ערוה שבשבילה נסתלק דגם איסור דאשת אח נסתלק לאחר מיתה כמו אילו ג' אחין שנים מאב כו' ונפלה לפני אחיו שמא אינו מותר בה בתמיה הרי פשיטא דמותר דלמה גרע משומ"י שמתה דמותר באמה ומ"ש איסור אשת אח מאמה ולאו דמביא ראיה מג' אחין ז"א רק דזה פשיטא ליה דשומ"י שמתה מותר באמה וע"כ כשמתה הראשונה כמו שנסתלק איסור דאחות אשה כמו כן נסתלק איסור דאשת אח ומביא ציור ע"ז דשומ"י שמתה נסתלק איסור דא"א בג' אחין שנים מן האב כו' והכא כל עיקר האיסור בשמתה הראשונה הוא משום אשת אח א"כ כשמתה דקי"ל דמותר באמה וה"ה באיסור א"א כמו הציור דג'

אחין דהותר איסור דא"א במיתה אבל כשחלץ אחיו לראשונה דאחין אינן מותרין רק באחותה בערוה דמיתה מתיר אבל בערוה דאין המיתה מתיר לא הותרה אצל האחין ג"כ במיתה הבא מכח חליצה ע"כ כשחלץ אחיו לראשונה לא הותרה השניה לאחין משום דאע"פ דנסתלק בחליצת אחיו האיסור דאחות אשה משום דאיסור אחות אשה מותרת לאחר מיתה אבל איסור ערוה דאשת אח דאין מיתה מתירה נשארת באיסור דאשת אח דאשת אח דחליצה עשאוה רבנן לגבי אחין כאשתו שמתה דמותר באחותה ואסור באמה וכ"ז הוא לשיטת הירושלמי דאחין מותרין קאי רק על אחותה בזמן שהיא קיימת וע"כ חלוק חליצה לאחין ממתה משא"כ לשיטת הבבלי דוהאחין מותרין קאי על כל מתניתן א"כ שפיר פירש"י ז"ל בבבלי דהקושיא היא על רב ג"כ דכי היכי דס"ל במתה הראשונה מותר בשניה כן נמי בשחלץ אחיו לראשונה מותר בשניה ואין להק' כי פריך בבבלי דף כ"ח על ר' יוחנן ומשני ר"פ כגון דנפלה הך דאינה חמותה ברישא ולכאורה קשה מאי מהני דנפלה הך דאינה חמותה ברישא הא כיון דלשיטת הבבלי והאחין מותרין בכולן הרי דאחין מותרין לאחר החליצה באמה וכל העריות שנאסרו עבורה הרי דאדרבה חליצה על האחין קול ממתה יבמתו וא"כ סוף סוף תקשה קושית הגמר' ליקום חד מינייהו ויחלוץ דהא בחליצה לאחין מותר לכו"ע ז"א דלמ"ד יש זיקה החליצה לא עדיף ממתה ואסור באמה ובכל העריות וכיון דר"י ס"ל יש זיקה אין נפ"מ בין מתה לחליצה להאחין ומתניתן דקתני והאחין מותרין בכולן היא כמ"ד דאין זיקה ורק על החולץ אסור באמה והאחין מותרין ודו"ק:

פתר לה כר"א עי' בדברינו בפנים דמבואר היטב בע"ה ואין להקשות האיך הוי זקוקה לחליצה לאחר מיתה הא כתיב דרכי נועם וכבר הקשה הש"ך ז"ל והניח בצ"ע ולפענ"ד נראה דהירושלמי לא ס"ל הא דלא הוי דרכי נועם אם תזקק לאחר מכאן והראיה דבר"פ כיצד קפריך הירושלמי ולמה לי קרא על א"א שלה"ב דאסורה פשיטא דא"כ תצטרך להמתין שמא ישא אביו אשה ויוליד בן ותהא אשתו זקוקה ליבום [וכה"ג מק' בתוס' ז"ל דלמה לי קרא פשיטא דהא דרכי נועם כתוב] והירושלמי לא פריך מדרכי נועם אלא וכ"ת אין ה"נ ויאמר קרא ובן ואב אין לו ופי' הרשב"א ז"ל דה"פ דהא אחיו ואביו אוסרין אותה להנשא אין אחיו קורא אני יי"ע ואביו קורא אני לא תהי' וגו' החוצה ויאמר קרא ובן אין לו ויש לו אח יי"ע ואם יש לו אב לא תהי' החוצה עיי"ש הרי דהירושלמי לא יליף זאת מדרכי נועם והא דנעשה מתים כחיים בבנים לענין יבום הוא ג"כ מקרא זה ילפינן בירושלמי מדכתיב ובן אין לו הא יש לו בן תהיה החוצה דאל"כ אפילו יש לו בן נמי לא תהיה החוצה דנהי דיבום לא שייך ביש בן אבל שייך לא תהיה החוצה והא

דכל יבמה שאין אני קורא בשעת נפילה יי"ע אסורה עולמית אפילו כשמתה אשתו הוא משום דמאי מהני מיתתה דהא לענין עריות הבא מחמתה כחי' חשובה ולא מהני רק לענין אחות אשה לחוד אבל לא לאשת אח משא"כ באחיות יבמות דלאחר מיתה פקע זיקה שפיר חוזרת לזיקתה ומזה הירושלמי ראי' גמורה דשיטת הירושלמי הא דמתה בטלה זיקתה הוא לא למפרע דאל"כ אלא דלמפרע בטל זיקתה וכאילו לא היתה אחות זקוקה מעולם א"כ מאי מהני דמוקי כר"א דס"ל דאעפ"י שבטל הגורם לא בטל האיסור דמאי דמיון הוא זה דהתם לא בטל הגורם למפרע אבל הכא בטל למפרע א"כ אף כר"א לא אתיא אלא ע"כ דנפקע מכאן ולהבא ועי' בדברינו לעיל בר"פ כיצד ומתוך סוגיא הזאת יש ראיה ברורה לדברינו בר"פ ד"א ד"ה ר"י בעי אם בשנפל הבית כו' דכתבנו שם בפי' דברי ר"ח ז"ל דכתב רב לטעמי' דל"ל זיקה אבל אי יש זיקה [ופי' הרשב"א ז"ל אפילו מדרבנן] היתה אסורה עולמית הואיל ונאסרה שעה אחת לכו"ע והא הירושלמי בסוגיא דידן למ"ד דחליצה קנין והוי מדאורייתא זיקה גמורה [כדפריך שמעון בר בא מה בין חולץ למגרש] מ"מ מותר לאחר מיתה כדפריך אי לאחר מיתה יבום ומשני רק כר"א אבל לרבנן מתייבמת בשלמא מר"פ ד"א דאמר מתה ראשונה מותר בשניה לא קשי' על ר"ח ז"ל דדילמא לשיטת הירושלמי ר"י נמי ס"ל אין זיקה אבל הכא בהאי סוגיא דמפורש אפילו למ"ד חליצה קנין ואז פשיטא דיש זיקה ואף מדאוריית' מ"מ במתה מותר באחותה אלא ע"כ כדברינו דלא נפ"מ ביש זיקה ואין זיקה רק העיקר דלש"ס דילן למ"ד דיש זיקה שומ"י שמתה אסור באמה דלא פקעה הזיקה לאחר מיתה ולמ"ד משום במ"י מותר באמה וכדברינו שם וא"כ לשיטת הירושלמי אף למ"ד דיש זיקה לאחר מיתה פקעה לה זיקה והוי כמו בש"ס דילן דאין זיקה וגם ראיה מזאת הסוגיא דלא אמרינן לשיטת הירושלמי דכשמתה בטלה זיקתה למפרע כדברי הנמ"י ז"ל דהא באמת צריך טעמא מדוע נפקע למפרע ואי משום הסברא דכתב הנמ"י ז"ל כיון דמתה לבסוף ולא אתיא לידי חליצה ויבום איגלאי למפרע דלא היתה זקוקה לו וכתב בר"פ ד"א דלפיכך מתה הראשונה מותר בשניה משום כיון דלא בא לבסוף לידי מעשה חליצה או יבום איגלאי מילתא למפרע דלא היתה זקוקה לו ז"א דהא הכא דחלצה ומתה אחר חליצה ואעפ"כ לאחר מיתה מותר באחותה והכא ל"ל דנפקע הזיקה למפרע מטעם דלא אתא לבסוף לידי מעשה חליצה או יבום דהא חלצה אלא ע"כ מכאן ולהבא הוא ודו"ק:

פרק ד

הלכה א

מ"ד את שאומרים לו ייבם אומרים לו חלוץ חלץ בתוך ג' כו' הפ"מ ז"ל מחק הא דגרסינן מ"ד את שאומרים לו ייבם כו' והק"ע ז"ל מקיים הגירסא ועי' בביאור הגר"א ז"ל דמקיי' הגי' וע"כ למ"ד משום שלא תהא צריכה כרוז לכהונה פשיטא דחליצתה חליצה רק למ"ד משום שאין עולה לייבום קמיבעיא ליה וכן משמע מתוס' ז"ל דף ל"ה ע"ב ד"ה ונמצאת דהא דלא הוי חליצה בתוך ג' הוא רק משום הטעם דכל שאין עולה לייבום כו' עיי"ש ודוק:

רבי יודן בעי חלץ לה מעוברת והפילה עי' בפנים בדברינו וע"פ הירושלמי הזה יומתק לנו מאד להבין שיטת הש"ס דילן ע"פ שיטת התוס' ז"ל בר"פ החולץ דהתוס' ז"ל כתבו ז"ל דתוך ג' חדשים אמאי אסור בקרובותיה דהא תנן לקמן היבמה לא תחלוץ וכו' עד שיהיו לה ג' חדשים כו' ואר"י ז"ל דנהי דלאו חליצה היא מ"מ אסור בקרובותיה כיון דמדאורייתא הוי אחליצה ועוד דבדיעבד אם חלצה אפילו מדרבנן אינה צריכה חליצה אחרת דאמר לקמן יבמה שחלצו לה אחין בתוך ג' צריכה להמתין ג' חדשים משמע דלא בעיא חליצה עכ"ל ז"ל והק' מהר"ם לובלין ז"ל על תירוץ הראשון שבתוס' ז"ל דבתוך ג' אף לר"י צריכה חליצה אחרת א"כ מאי דהק' רשב"ל לר"י בשלמא לדידי דאמינא חליצת מעוברת לא שמה חליצה היינו דקתני כו' אלא לדידך דאמרת חליצת מעוברת ש"ח אינה צריכה חליצה מן האחין מבעיא ליה ומאי מותיב ליה הא מתניתן בתוך ג' אייריי ותוך ג' אפילו ר"י מודה דצריכה חליצה עוד הפעם מדרבנן [דלר"י תוך ג' חמורה ממעוברת עיי"ש] וי"ל דרשב"ל סובר תירוץ השני עיקר דתוך ג' א"צ חליצה אף מדרבנן אליבא דר"י כו' וגם התוס' ז"ל אינם תופסין שינויא קמא לקושטא דמילתא לומר דמדרבנן אינה חליצה כלל אלא רצונם לומר דהא דקתני אסור בקרובותיה אתי שפיר אפילו את"ל דלא הוי חליצה כלל דנהי דלאו חליצה היא מ"מ אסור בקרובותיה משום דמדאורייתא הוי חליצה עכ"ל ז"ל אע"פ שאין לשונו ממש עיי"ש שהאריך בזה אבל כד תעיין בשו"ע סי' קס"ד ס"ב בהג"ה מבואר שהתירוץ הראשון של התוס' ז"ל הוא שיטה גמורה דפסק בהג"ה דבאמת צריכה חליצה אחרת וכתב ביאור הגר"א ז"ל דהוא תירוץ הראשון שבתוס' ז"ל וצריכה חליצה אחרת משום כיון דאינה עולה לייבום עיי"ש שמביא הירושלמי הזה וא"כ חוזרת קושית המהר"ם ז"ל לדוכתה למה פריך רשב"ל לר"י דליתני א"צ חליצה מן האחין הא בתוך ג' אף ר"י מודה כיון שאין עולה לייבום צריכה חליצה אחרת ולא שייך אם יבוא אליהו ויאמר כו' דאיפולי מפלי כיון דאיכא תקנתא דרבנן דלא

תחלוץ ותתיבם בתוך ג' אמרינן לקמן דף מ"א ע"ב מפורש דאפילו אם יבוא אליהו ויאמר דהא לא עיברה מי משגחינן ביה כמו שכתב המהר"ם ז"ל זה באורך וכמבואר בתוס' ז"ל דף ל"ו ע"א ד"ה בשלמא וכן יש להקשות במה דפריך ר"י לרשב"ל יחזור ויבעול ויקיים מיבע"ל והא לדידיה נמי קשה הא מתניתין מיירי בתוך ג' ובתוך ג' לא שייך הסברא דאם יבוא אליהו ויאמר דהא לא איעברה דבהא אפילו ר"י מודה כיון דאיכא תקנת חכמים אתוך ג' כמו שביאר מהר"ם ז"ל וע"פ הירושלמי הזה ניחא שפיר דהא קאמרינן חלץ בתוך ג' תחלוץ לאחר ג' ואם לא חלצה חליצתה כשרה דהא דמי כמו גבי קטנה וכ"כ הט"ז ז"ל סי' קס"ד [ובזה מדויק בתירוץ השני שבתוס' ז"ל ועוד דדיעבד אם חלצה אפי' מדרבנן כו' תיבת דדיעבד אם חלצה לכאורה מיותר דהא מיירי מאם חלצה בדיעבד אבל לפ"ז ניחא דבתירוץ הראשון ס"ל דצריכה חליצה עוד הפעם מדרבנן ואעפ"כ ע"כ דאם לא חלץ עוד הפעם חליצתה כשרה ובתירוץ ב' הוסיפו כיון דכבר בדיעבד חלצה א"צ עוד חליצה כיון דלפי תירוץ הראשון איכא ב' דיעבד ע"כ הוסיפו בתירוצם הב' דבדיעבד סגי פי' בחד בדיעבד סגי] ונקדים עוד מה שיש לדקדק בלשון הגמ' בהא דמשני רשב"ל מאי יקיים יחזור ויבעול ויקיים דלא סגי בלא"ה תיבת דלא סגי בלא"ה מיותר וכבר עמד על זה הרשב"א ז"ל עיי"ש וכן מה דמסיק אלא לדידך רצה יוציא רצה יקיים מיבע"ל א"ל אין ה"נ ואיידי דתנא רישא יוציא תנא נמי סיפא יקיים ע"כ ולכאורה קשה אמאי לא קמשני לי' מאי יקיים רצה יקיים ואין ה"נ אם רצה יוציא דהא מתחלה פריך ר"י על רשב"ל וס"ל מאי יקיים רשות ובזה נחלקו דר"י ס"ל דיקיים רשות ורשב"ל סבר חובה א"כ כמו דרשב"ל משני מאי יקיים חובה כן יתרץ ר"י נמי מאי יקיים רשות ולמה ליה לשנוי אין ה"נ ואיידי דתנא רישא יוציא תני נמי סיפא יקיים ועוד קשה למה לא משני רשב"ל ג"כ על הא דפריך ליה ר"י יחזור ויבעול ויקיים מיבע"ל אין ה"נ ואיידי דתנא רישא יוציא תנא נמי סיפא יקיים כמו דמשני לר"י דלפיכך לא קתני רצה יקיים איידי דתנא רישא יוציא סתם תני נמי סיפא יוציא סתם כן הוי ליה לשנוי אליבא דרשב"ל דלפיכך לא תני יחזור ויבעול ויקיים איידי דתנא רישא יוציא סתם תני נמי סיפא יקיים סתם ועוד קשה הא דהקשה בתוס' ז"ל ד"ה רצה יוציא רצה יקיים מיבע"ל והא דקתני לעיל גבי ד' אחין ב"ש אומרים יקיימו ולא קתני רצו משום דהתם ליכא למטעי עכ"ל ז"ל וא"כ לפ"ז קשה על רשב"ל דמפרש יקיים יחזור ויבעול ויקיים ג"כ קשה דיחזור ויבעול ויקיים מיבע"ל ואי משום דכן הפירוש דיקיים הא איכא למטעי מאי יקיים דאם רצה יקיים כמו דאיתא בפ' ד"א הנ"ל אבל עפ"י הירושלמי הזה ניחא שפיר דהנה רשב"ל מקשה לר"י בשלמא לדידי כו' היינו דקתני פסולה מן הכהונה לחומרא ולא קתני אצ"ח מן האחין כו' לכאורה

למה לא פריך סתם בשלמא לדידי היינו דלא קתני אצ"ח מן האחין אלא לדידך אצ"ח מן האחין מיבע"ל ולמה הקדים היינו דקתני פסלה מן הכהונה לחומרא אלא ע"כ דזהו עיקר קושיתו דע"כ התנא ס"ל דלא הוי חליצה לקולא רק לחומרא דאל"כ למה נקט פסלה מן הכהונה הול"ל אם אין הולד של קיימא חליצתה חליצה וממילא אסורה בקרובותיה וכל הדינים האלו בה אלא ע"כ מדפרט החומרות דיש על החליצה ע"כ דאין החליצה חשובה חליצה רק לחומרא לפיכך הקדים היינו דקתני פסלה מן הכהונה לחומרא ולא תני א"צ חליצה מן האחין ולא תני דהוי חליצה אף לקולא אלא לדידך דס"ל דאף לקולא נמי הוי חליצתה חליצה לענין אם צריכה לחלוץ עוד מן האחין דאם חלץ בדיעבד ואינו רוצה עוד הפעם לחלוץ לדידך שפיר דמי החליצה הזאת א"כ שייך האי חליצה אף לענין קולא וממתניתין מוכח ע"כ דלא חשובה חליצה רק לחומרא מדתני התנא רק החומרות בשלמא לדידי ליכא באמת קולא אבל לדידך הא איכא קולא ג"כ דאצ"ח מן האחין באם אינו חולץ עוד הפעם די בחליצה זו א"כ קשה למה לא נקט התנא עיקר הדין הא רבנן לא עקרוהו לעיקר הדין לקולא רק לחומרא בעלמא והצריכו חליצה עוד אבל לא מיעכב בשאינו רוצה וא"כ נמצא גם קולא במציאות בחליצה הזאת דבדיעבד אין צריכה חליצה מן האחין ולאו הפי' דאצ"ח מן האחין מיבע"ל הוא על לכתחלה ז"א אלא על בדיעבד דסגי בלא"ה אצ"ח מן האחים ואין לשנוי דלא תני אצ"ח מן האחין משום דמדרבנן צריכה חליצה אבל אין ה"נ דבדיעבד שפיר דמי והוי חליצה ז"א דא"כ הוי ליה לתנא למיתני בפירוש דהא אל"כ הא"מ דרק לחומרא הוי חליצה ולקולא כלל לא וא"כ הו"ל לתנא למיתני דשייך האי חליצה לקולא ומדלא תנא משמע דליכא בהאי חליצה שום קולא וצריכה חליצה מן האחין ולא סגי בלא"ה ע"ז משני ליה דממתניתין אין מוכח דליכא קולא בהאי חליצה והא דמנה התנא החומרות הוא איידי דתני רישא לא פסלה תני נמי סיפא פסלה אבל באמת איכא קולא ג"כ וחשובה חליצה אף לקולא וכן מקשה בסיפא ר"י לרשב"ל לדידך יחזור ויבעול ויקיים מיבע"ל בשלמא לדידי קולא קתני דאם רצה יקיים ע"פ עיקר הדין לחומרא דיחזור ויבעול חומרא בעלמא היא דאינה מעכבת לא קתני כיון דסגי בלא"ה ואי תני יחזור ויבעול ויקיים הא"מ דלא סגי בלא"ה וע"כ קמ"ל הקולא דאם אינו רוצה לבעול יוציא ורשאי להנשא אבל לדידך קשיא דליתני יחזור ויבעול ויקיים ומשני ליה מאי יקיים יחזור ויבעול ויקיים דלא סגי בלא"ה באמת וא"ד דרשב"ל מקשי לר"י בשלמא לדידי היינו דקתני יקיים מאי יקיים יחזור ויבעול ויקיים דלא סגי בלא"ה ולא צריך למיתני בפירוש משום דאיכא למטעי דלקולא קתני יקיים אם רצה יקיים ז"א דע"כ ליכא למטעי דלקולא הוא דהא מוכח מרישא דע"כ דלא חשובה ביאה וחליצה

רק לחומרא דהא קתני פסלה מן הכהונה ולחומרא ולא קתני א"צ חליצה מן האחין כמו דדייק לעיל וע"כ התנא סבירא ליה דלא חשובה ביאה וחליצה רק לחומרא וע"כ האי יקיים הוא דיחזור ויבעול ויקיים דמהני הביאה שאסור לחלוץ וצריך לחזור ולבעול ולקיים ולא לחומרא בעלמא אלא דלא סגי בלאו הכי אבל לדידך אם רצה מקיים מיבע"ל דהא איכא למטעי דעל כרחך לחומרא הוא דיחזור ויבעול ויקיים ולא לכתחלה אלא דלא סגי בלא"ה ואי על לכתחלה לא הי' קשה על ר"י דעל לכתחלה ר"י נמי מודה כמו דמוכח מרישא דחשיב ליה להתנא החליצה והיבום רק לחומרא ולמה לא חשיב התנא בסיפא דיש לקולא בהביאה תוך ג' ונמצאת מעוברת דכיון דברישא קתני עכ"פ רק החומרות משמע דקולא דבחליצה לא שייך בהא חליצה נהי דברישא לא קתני הקולא דחליצה משום איידי אבל מסיפא קשיא דלמה לא נקט בסיפא הקולא דבחליצה כיון דעל כל פנים לא תני רק החומרות הוי ליה למיתני בהכרח גם הקולות דנהי דברישא אין מקום ליתני הקולא משום איידי אבל בסיפא יש מקום לזה ע"ז משני ליה כדלעיל דלא מוכח מהתנא דסבירא ליה דלא חשובה חליצה וביאה רק לחומרא מדלא קא משמע לן בסיפא לכל הפחות דאם רצה יוציא ואם רצה יקיים דה"נ איידי דתנא רישא כו' כדלעיל ונמצא דכל עיקר הפלוגתא דבין ר"י ורשב"ל ביחזור ויבעול ויקיים הוא רק בזה אם סגי בלאו הכי או לא אבל לכו"ע יחזור ויבעול ויקיים וכן לענין אם צריכה חליצה מן האחין נמי פליגי בזה אם לא סגי בלא"ה או לא אבל לכתחלה בתוך ג' צריכה חליצה מן האחין רק לר"י סגי בלא"ה ולרשב"ל לא סגי בלא"ה ובזה מתורץ קושית הש"ך ז"ל ד"ה חלץ ודו"ק:

פרק ה

הלכה ב

חליצה פסולה פוטרה ולהיידא מילה שאם יבוא אחר וקידש את הצרה תפסי בה קידושין בא אחר וקידשה מכיון שנתעקרה הימנה זיקת המת תפסי בה קידושין או מאחר שהיא צריכה גט למאמרו לא תפסי בה קידושין אע"פ שהמאמר קונה ומשייר ואינו גומר כקידושין דעלמא מ"מ לא דמי להההיא דקידושי שיור דאפילו מאה תופסין בה משום דהגמ' אזיל בשיטת ר"ח הנ"ל דמאמר עילוי זיקה קרמי כדפירש"י ז"ל דף נ"ב ע"ב דנדבק עם הזיקה וניתוסף עליה עכ"ל ז"ל וכן פירש גבי רבי בסוף העמוד מאמר עילוי זיקה קרמי היכי דקיימי זיקה ואתא מאמר ואיתוסף עלה עכ"ל ז"ל ונמצא דכח המאמר הוא רק שניתוסף זיקה והוי זיקה גדולה מלבד זיקה של אחיו אוסיף עלי' הוא עצמו והחליצה אין לה כח רק לפטור חלק הזיקה של אחיו המת והגט פוטר חלק הזיקה מן המאמר

ונוגע קצת בחלק הזיקה של אחיו המת וע"כ כשחלץ לה נסתלק חלק הזיקה מן אחיו המת ע"כ נפטרה הצרה כי מה לה להצרה זה שיש על החליצה חלק הזיקה של היבם פשיטא דתפסי בה קידושין אבל החליצה בעצמה מיבעיא לן אם תפסי בה קידושין אם לא מי אמרינן כיון דחלק הזיקה של אחיו המת נסתלק ע"כ תפסי בה קידושין דהא דכתב רחמנא לא תהי' וגומ' לאיש זר דלא תפסי קידושין על הזקוקה ליבום היא דווקא על הזיקה של אחיו המת אבל על חלק הזיקה שבא מן המאמר חלק הזיקה הזאת לא הוי בכלל דלא תפסי בה קידושין ובזה לא גזרה רחמנא דלא תפסי קידושין או דילמא כיון דעכ"פ הוי זקוקה ויש עלה קצת זיקה לא תפסי קידושין דלא פלוג רחמנא בין חלקי הזיקה וכיון דעכ"פ הוי זקוקה ליבום לא תפסי בה קידושין ואפילו בקידושי שיור שאין נגמרין דבעלמא תפסי בה קידושי מאה אבל הכא לא יתפוס בה קידושין משום דע"י המאמר הוי זקוקה ליבום ומאמר בתורת זיקה היא ובמקום זיקה גזירת הכתוב דלא תפסי קידושין דאפילו למ"ד אין זיקה דזיקה לאו ככנוסה דמיא ומותר מדאורייתא באחותה וגריע מארוסה מ"מ לא תפסי בה קידושין לשוק דהא רב דס"ל דאין קידושין תופסין ביבמה ס"ל אין זיקה הרי דע"י הזיקה לא תפסי בה קידושין ע"כ ע"י זיקה מקצת של חלק המאמר נמי לא תפסי בה קידושין ולקמן בסוף ה"ג מפורש דבמקום מקצת זיקה לא תפסי בה קידושין דגרסינן כל יבמה שאין כולה לחוץ לעולם היא בפנים עד שתצא לחוץ לענין תפיסת קידושין עיי"ש דמפורש כן או דילמא דלא גזרה רחמנא על תפיסת קידושין רק דוקא על זיקת אחיו המת משא"כ על הזיקה שע"י המאמר תפסי בה קידושין דווקא בזיקת אחיו המת לא תפסי בה קידושין אבל זיקת היבום שהוא ע"י המאמר דהוא זיקת החי תפסי בה קידושין:

ומוכח מהאי ירושלמי דמאמר הוא בתורת הוספת זיקה ולא בתורת קידושין רק דמיבעיא ליה לענין תפיסת קידושין אי אזלינן בתר זיקת אחיו המת דווקא או דה"ה אפילו זיקתו שע"י המאמר ומדויק לשון אחיו המת דאל"כ הול"ל מכיון שנעקרה הימנה הזיקה וע"י זה יש לתרץ קושיא אחת בבבלי מה שקשה לי דגרסינן במכילתין דף ל"ב ע"א אמר רבא נתן גט למאמרו הותרה אף היא מאי דעביד בה שקליה ע"כ ונחלקו בזה רש"י ותוס' ז"ל בדף נ"ב ע"ב דשיטת רש"י ז"ל דהותרה לאחיו ושיטת התוס' ז"ל דהותרה אפילו לו וקשה לי על שיטת התוס' ז"ל דגרסינן בדף נ"ח אמר רבא ותסברא כו' כו' מידי הוא טעמא אלא לרב כו' הב"ע כגון דעבד בה מאמר וב"ש הוא דאמרי מאמר קונה קנין גמור ופרש"י ז"ל ליעשות ארוסה גמורה והפריח את זיקת היבום ותו לא מקניא ליה בביאת מזיד אלא במסירת חופה כאשה בעלמא כדאמרינן בד"א ומשום הכי קרי לה שומ"י אפילו לאחר

ביאה דאי לב"ה לא אלים מאמר להפריח זיקת יבמין וליחול זיקת אירוסין ונשואין והוי קני לה בביאת זנות לגמרי עכ"ל ז"ל ופריך הגמ' אי הכי היינו ארוסה וכו' וקשה מאי פריך היינו ארוסה לישני דנתן גט למאמרו אחר הבעילה ונמצא דלא הוי רק זקוקה לחוד ושומ"י קרי לה ולא ארוסה וקדמה שכיבת בעל איכא דהא בעלה אחר המאמר ולא קני לה בביאת זנות משום דהי' עלי' אז מאמר והפריח זיקת היבום ועכשיו לאחר שנתגרשה המאמר חוזרת לזיקתה לחוד ונקראת שומ"י דזקוקה לחליצה לעקור זיקת אחיו המת בשלמא לשיטת רש"י ז"ל דלדידי' אסורה א"כ אינו ראוי לקיימה וממילא אינה שותת כמו דגרסינן במשנה ר"פ ארוסה אילונית כו' אינה שותה כיון דאין ראוי לקיימה מדרבנן ולא נאמרה פרשה אלא בראוי לקיימה אבל לשיטת התוס' קשה אבל לפ"ז ניחא שפיר דהנה לכאורה יש לדקדק בדף כ"ט בהא דבעי רבה מאמר לב"ש נשואין עושה א"ל שאני אומר כל העושה מאמר ביבמתו פרחה ממנו זיקת יבמין וחלה עליה זיקת אירוסין ע"כ ויש לדקדק על הלשון שאני אומר הול"ל אין לב"ש העושה מאמר ביבמתו פרחה ממנו זיקת יבמין כו' ולשון שאני אומר משמע דקאי אליבא דכו"ע וגם יש לדקדק בדף נ"ב דגרסינן שם אף זה כמצותה פשיטא סד"א כיון דאמר מר העושה מאמר ביבמתו פרחה ממנו זיקת יבמין וחלה עלי' זיקת אירוסין ונשואין אימא לאו מצוה קעביד קמ"ל ע"כ ויש לדקדק מ"ט לא קאמרינן סד"א לב"ש דאמרי מאמר קונה קנין גמור פרח ממנו זיקת יבמין כו' כמו בדף נ"ח קאמרינן הב"ע דעבד בה מאמר וב"ש היא דאמרי מאמר קונה כו' וגרסינן כיון דאמר מר העושה מאמר כו' משמע דקאי אליבא דכו"ע ונראה לפענ"ד לכאורה דזה הוי באמת אליבא דכו"ע דאף לב"ה דס"ל מאמר מדרבנן נמי פרחה ז"י וחלה זיקת אירוסין ובעי מסירה לחופה מדרבנן ותדע דאל"כ א"כ קשה אליבא דמאן אמר רבה שאני אומר כל העושה מאמר ביבמתו פרחה ממנו זיקת יבמין וחלה עליה זיקת אירוסין כיון דמיבעיא לרבה מאמר אליבא דב"ש אם נשואין עושה א"כ היכי קאמר שאני אומר כל העושה כו' חלה עלי' זיקת אירוסין אלא ע"כ דאליבא דכו"ע קאמר וע"כ מיבעיא לב"ש אם נישואין עושה לא בעי חופה ואם אירוסין עושה בעי חופה וע"כ קאמרינן בדף נ"ב סד"א הואיל ואמר מר כל העושה כו' וחלה עליה זיקת אירוסין ונישואין אימא לאו מצוה קעביד ע"כ קמ"ל דאפ"ה מצוה קעביד משום דעדיין הזיקה עלי' עכ"פ אף דבעי מסירה לחופה דפרחה זיקת יבמין לא פרחה אלא לענין זה דבעי מסירה לחופה אבל מ"מ לענין מצות יבום לא פרחה והוי מצות יבום אבל בדף נ"ח דשם מיירי דאף בדיעבד לא קנאה בביאת מזיד משום דמחסרי מסירה לחופה ע"כ דב"ש היא דאי לב"ה דמאמר הוא מדרבנן ובעי מסירה לחופה היינו לכתחלה אבל פשיטא

דאם בעלה בלא חופה קני דלא עקרו רבנן קנין מדאורייתא ע"כ קאמרינן שם לענין דאף בדיעבד לא קני דהא מני ב"ש היא כן נראה לכאורה וע"כ לפ"ז נראה לכאורה דמאמר הוא בתורת קידושין לכו"ע דהא חלה זיקת אירוסין לכו"ע מ"מ נראה לפענ"ד דזהו דווקא לרבה אבל לכמה אמוראי מאמר הוא בתורת זיקה ולא בתורת קידושין ואישות מלבד הראיה שהבאנו מן הירושלמי הנזכר עוד מוכח מהא דבעי ר"ח למאמרו ולא לזיקתו מאמר עילוי זיקה רמי והו"ל מגרש חצי אשה ופירש"י ז"ל דנדבק על הזיקה וניתוסף עליה אלמא דהוא משום זיקה והוי נדבק עם הזיקה של אחיו המת ניתוסף זיקה ע"י המאמר זיקת היבום בעצמו ואפילו לרבא דס"ל דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי מ"מ ס"ל דמאמר בתורת זיקה הוא ורק דלא נדבק עם זיקת אחיו המת וקאי לחודיה אבל אין ה"נ דהוא בתורת זיקה דאל"כ הול"ל האי מילתא אחריתי הוא והאי מילתא אחריתי הוא אלא ע"כ דחד מילתא הוא רק האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ונראה לה"ר גמורה דלרבא פשיטא דמאמר הוא בתורת זיקה ולא בתורת קידושין מהא דאמר רבא בדף ל"ב אמר רבא נתן גט למאמרו הותרה אפילו היא מ"ט מאי דעבד בה שקליה ע"כ לשיטת רש"י ז"ל מותרת לאחיו ולשיטת התוס' ז"ל מותרת אף לעצמו וכ"ש לאחיו ואי ס"ד דמאמר הוא בתורת קידושין ואישות א"כ קשה האיך מותרת לאחיו והא הוי מקצת גרושת אחיו לא מיבעיא אם מאמר דאורייתא ואליבא דב"ש פשיטא דהוי מקצת ערוה מדאורייתא אלא אפילו לב"ה דמאמר דרבנן הוא נמי הוי ערוה במקצת מדרבנן ופשיטא דאסורה לאחיו דהא גרסינן בריש כיצד במתניתן גבי א"א שלה"ב עשה בה מאמר ומת שניה חולצת ולא מתיבמת ופרש"י ז"ל דמאמר קונה במקצת והוי צרת ערוה במקצת מדרבנן עכ"ל ז"ל וא"כ פשיטא דבמקום דהוי מקצת ערוה גופיה מדרבנן דאינה מתיבמת והאיך ס"ל לרבא דמאי דעבד שקלי' ומותרת לאחיו א"ו דמאמר הוא בתורת זיקה בין לב"ש דמדאורייתא בין לב"ה הוי מדרבנן הוא רק בתורת זיקה והגט שגירשה אח"כ אינו עושה גרושה כמו בעלמא בב' יבמין שפוסל אחד על חבירו בגט הוא רק משום לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה כדפרש"י ז"ל [עיין ברש"י ז"ל דף צ"ו ע"א עיי"ש] אבל לא משום גרושת אחיו דאיסור גרושת אחיו הוא רק על הגירושין שעל הקידושין אבל שעל הזיקה לא ואפילו לב"ש דדרשי ולקחה לו לאשה זה המאמר וס"ל דתפסי בה מאמר מדאורייתא היינו ג"כ בתורת זיקה דניתוסף זיקת היבום ע"י המאמר מלבד זיקת אחיו המת והראי' דהא בירושלמי בסוגיא דידן דס"ל דמאמר דאורייתא ואפ"ה הוא רק בתורת זיקה בעלמא כמו שהוכחנו. היוצא מדברינו דאם מאמר הוא בתורת קידושין או בתורת זיקה הוא בפלוגתא דלרבה דס"ל כל העושה מאמר ביבמתו פרחה ממנו ז"י ע"כ דמאמר

הוא בתורת קידושין ולרבא ולר"ח ולשיטת הירושלמי הוא בתורת זיקה וכיון שזכינו לזה בע"ה יש לתרץ קושיתנו בע"ה דהנה ע"כ דלמ"ד דמאמר בתורת קידושין ואישות פשיטא דלא משכח"ל דינא דרבא דנתן גט למאמרו דהותרה אף היא אפילו לעצמו משום דלכאורה איכא נפ"מ אליבא דב"ש דדרשי ולקחה לו לאשה זה המאמר אם הוא תוספת זיקה או בתורת קידושין ואישות דאם הוא בתורת קידושין ואישות וגזרה רחמנא ולקחה לו לאשה זה המאמר רק דהביאה גורמת ואין המאמר גומר בה אלא קנה ומשייר קצת ע"כ פשיטא דמפקיע הזיקה במקצת ומכניסו לפנים במה שקנה המאמר וכשבועל אח"כ מפקיע הזיקה לגמרי ונגמרה הפקעת הזיקה ומכניס כל הזיקה בפנים כיון דקנה לה במקצת בתורת אישות לאשה דקרינן ולקחה לו לאשה פשיטא דהצד שקנה בה לאשה והוי אתחלתא דיבום הזיקה מזה הצד ונכנס לפנים אבל אם הוא בתורת הוספת הזיקה לא נכנס מאומה מזיקת אחיו המת לפנים ולא נגע עדיין בזיקת אחיו המת כלל אלא ניתוסף עוד על הזיקה:

וזה דבר פשוט דע"כ בדין יבם ויבמה או דמייבם ויכנוס כל הזיקה לפנים או דחולץ ומוציא כל הזיקה לחוץ דהא כתיב לא יבנה בית אחיו ואמרינן בית אחד הוא בונה ולא ב' בתים ובית חלוץ הנעל בית אחד הוא חולץ ואינו חולץ ב' בתים כמו כן בית שלם הוא בונה וחולץ ולא חצי בית כמו גבי כופר אמרינן כופר אחד א"ר ולא שנים ושלשה כופרים וכופר שלם א"ר ולא חצי כופר ה"נ בית אחד ולא ב' בתים בית שלם ולא חצי בית אבל אם הכניס בפנים רק מקצת מזיקת המת ושייר בקנינו לחוץ או דהוציא מקצת זיקה לחוץ ושייר בקנינו לפנים לאו כלום הוא אלא או דיכנס כל הזיקה בפנים ולא ישייר בקנינו בחוץ או דיוציא כל הזיקה לחוץ ולא ישייר בקנינו לפנים [ומה דגרסינן בדף ל"ב ובדף מ"ד גזירה שמא יאמרו בית מקצתו בנוי ומקצתו חלוץ ופריך ויאמרו התם בב' יבמות דבאמת א"צ חליצה ויבום רק בחדא א"כ קשה מאי איכפית לן אם יאמרו דאיזה ריעותא יהי' מזה ומשני דחיישינן לריעותא דילמא חלוץ והדר מייבם וקם בלא יבנה עיי"ש היטב אבל ביבמה אחת דצריכה או יבום או חליצה פשיטא דצריך או להכניס כל הזיקה לפנים ולא ישייר בקנינו לחוץ או דיוציא כל הזיקה לחוץ ולא ישייר בקנינו לפנים] וע"כ כשעשה מאמר ובעל הרי הכניס כל הזיקה לפנים למה ששייר המאמר תחלה אתא הביאה וגומרת וכן אם נתן גט למאמרו וחליצה לזיקתו הרי הוציא כל הזיקה לחוץ דמקצת הזיקה שהכניס תחלה לפנים ע"י המאמר הוציא אח"כ לחוץ ע"י הגט ונמצא דבשעה שחולץ לא נשתייר בקנינו כלום לפנים וא"כ לפ"ז למ"ד דמאמר בתורת קידושין לא משכח"ל דינא דרבא דהותרה אף היא דדווקא כשעשה מאמר ובעל הרי

הכניס כל הזיקה לפנים דמה ששייר המאמר גומרת הביאה אבל אם גירש בינתים בין מאמר לביאה הרי זה דומה למה דגרסינן במס' שבת דף פ' הוציא חצי גרוגרות והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרות ולא הספיק להניחה עד שנשרפה הראשונה פטור ופרש"י ז"ל דכי גמרה ההוצאה בטלה להנחה קמייתא עכ"ל ז"ל [וכבר מחלק בירושלמי בין דין זה לדין דאכל חצי כזית והקיאו וכו' עי' בירושלמי פ"ק במס' שבת ה"א] ונמצא דלא קנה מעולם כל בית אחיו ולא נכנס כל הבית לפנים דבשעה שעשה מאמר לא קנה רק מקצת ובשעה שגמר כבר נשרף הראשונה ויצאה לחוץ וניתר לשוק דמה שהכניס בראשונה לפנים הוציא אח"כ לחוץ הזיקה שהי' קנוי ליה וניתר לשוק בשלמא בשנתן גט למאמרו וחלץ לה שפיר הרי יצאה כל הזיקה בחוץ דהמקצח בית שהכניס תחלה בפנים כבר הוציאה ג"כ לחוץ לשוק בשעה שחלץ לא נשאר בקנינו מאומה בפנים ומובן מאד הטעם של פי' המשניות להרמב"ם ז"ל והרמב"ם ז"ל והרע"ב ז"ל דכתבו בפ"ג מ"ה דגט למאמרו וחליצה לזיקתו דהנכון דיתן תחלה גט למאמרו ואח"כ יחלוץ לה עכ"ל ז"ל וכבר טרח הבית מאיר ז"ל להבין הענין הזה ומה טעם הוא זה ולדרכנו שפיר ניחא דכ"ז דלא נתן גט והמאמר עדיין עליו הרי מקצת בית לפנים ומאי מהני החליצה הא בית אחד הוא חולץ ואינו חולץ ב' בתים ובית שלם הוא חולץ ואינו חולץ חצי בית והכא הרי חולץ חצי בית ונשאר בקנינו מקצת בית בפנים ולא חשובה חליצה ע"כ מהנכון שיתן תחלה גט על המאמר ויוציא את מקצת הבית שהכניס לפנים תחלה יוציאנה בחוץ לשוק ואח"כ הוי חליצה שלמה דלא נשאר בקנינה לפנים דבשעה שחלץ כבר מקצת זיקה בחוץ לשוק וחלץ כל הזיקה שיש עלי' מן אחיו המת ומ"מ בדיעבד אם חלץ תחלה ואח"כ נתן גט הרי בשעה שהגט מוציא לחוץ ואז לא נשאר שום קנין בפנים הרי החליצה חשובה חליצה למפרע וזהו דווקא בחליצה יש תקנה בגט הבא אחרי' אבל בביאה שלאחר הגיטו של מאמר אין לו שום תקנה דהא מעולם לא קנה כל בית אחיו דהא קנה חצי חצי ונשרף בינתים חצי הראשונה כנ"ל ולא חשיב יבום דלא קרינן עליו שבנה בית אחיו מעולם וע"כ להמ"ד דהעושה מאמר בימתו פרחה ממנו ז"י וחל עלי' זיקת אירוסין דלדידיה ע"כ מאמר בתורת קידושין ואישות ונמצא דהמאמר קונה מקצת זיקת המת ומכניסו לפנים לא שייך אליבי' הא דרבא דנתן גט למאמרו הותרה אפילו לדידי' ליבום כנ"ל אלא ע"כ דרבא דא"ל האי דינא משום דס"ל דמאמר הוא בתורת הוספת זיקה של היבם מלבד זיקת אחיו המת כנ"ל וע"כ בהצד שקנה המאמר לא נגע כלל בזיקת אחיו המת ועדיין זיקת אחיו המת לא נכנס כלל לפנים וע"כ כשגירש את המאמר מאי דעבד שקלי' ופש לה גבה זיקת אחיו המת לגמרי והותרה לדידיה ליבם ובונה כל בית אחיו כדת התורה וע"כ

לפי האוקימתא בדף נ"ח ע"ב דמוקמינן דעבד בה מאמר וב"ש היא דאמרי מאמר קונה קנין גמור כדפרש"י ז"ל להפריח את זיקת היבום ותו לא קניא ליה בלא חופה א"כ לפ"ז הוי מאמר בתורת קידושין ואישות והתחלתא דיבום וא"כ קנה מקצת זיקת אחיו המת והכניס בפנים וכשמגרשה הוציא לחוץ המקצת זיקה שהיתה קנויה ליה והאיך שייך יבום אח"כ הא אינו בונה בית אחיו מעולם רק חצי בית ושייר בקנינו דבמאמר שעשה בראשונה בחצי בית שייר בקנינו ואח"כ כשבעל כבר הוציא חצי הראשון שהיתה קנוי לו תחלה בפנים הוציא לחוץ ושייר בקנינה לחוץ וניתר מקצת זיקה לשוק ומכניס רק מקצת בית אחיו לפנים והשאר מכניס מן השוק ע"כ פריך שפיר אי הכי היינו ארוסה ולא משני דכתב גט למאמרו כנ"ל:

ועפ"י דברינו אלה היה נראה לכאורה לומר הא דמיבעיא להירושלמי בפ' ר"ג הנ"ל בשחלץ לבעלת המאמר ולא נתן גט אם תפסי בה קידושין לעלמא דהיה קשה לן דמאי מיבעיא לן פשיטא דתפסי קידושין דהא בקידושי המאמר הוי שיור ובקידושי שיור לית מאן דפליג דתפסי קידושין וע"כ הוכחנו דע"כ ס"ל להירושלמי דמאמר הוא בתורת זיקה כנ"ל וע"פ דברינו לכאורה יש לומר דלעולם מאמר הוא בתורת קידושין ועכ"ז מיבעיא שפיר אם תפסי בה קידושין לעלמא או לא די"ל דלא תפסי בה קידושין משום דכיון דלא גירש עדיין המאמר ומקצת זיקה עדיין בפנים לא חשיב החליצה לע"ע לחליצה גמורה דהא לא חלץ כל בית אחיו דעדיין מקצת בית בפנים אבל ז"א דהא מפורש גרסינן בירושלמי מכיון שנעקרה הימנה זיקת אחיו המת תפסי בה קידושין או מאחר שצריכה גט למאמרו לא תפסי בה קידושין אלמא דזה פשוט דנעקרה זיקת המת רק דמיבעיא ליה אם מועיל המאמר לבטל הקידושין או לא אלא ע"כ דס"ל דמאמר הוא בתורת הוספת הזיקה וכשהוי עלה קצת זיקה לא תפסי קידושין כמו שהוכחנו מירושלמי מפורש כנזכר לעיל וכיון דהוא בתורת הוספת הזיקה ולא קידושין ואתחלתא דיבום ע"כ החליצה עוקרת כל זיקת המת לפיכך קאמר בירושלמי מכיון שנעקרה הימנה זיקת אחיו המת תפסי בה קידושין או כו' ודוק:

פרק ז

הלכה ג

אמר ר"א כיני מחניתא עבדיה יאכלו עבדיו לא יאכלו עד חמיי ציבורא דלא מיכלון אר"י הדא אמרה אין העובר פוסל את מי שהוא ראוי לאכול כו' הסוגיא הזאת חמורה מאד ולא הבנתי פי' המפרשים ז"ל ונראה לפענ"ד לבאר הסוגיא הזאת ועי"ז יתבאר שיטת

הרמב"ם ז"ל בענין הזה אשר הוא ממקומות החמורים ונקדים ע"פ סוגיות הבבלי דף ס"ז ע"א דגרסינן שם איבעיא להו טעמא דר"י משום דקסבר עובר במעי זרה זר הוא או דילמא ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל נפ"מ לעובר במעי כהנת אמר רבה היינו טעמא דר' יוסי משום דקסבר עובר במעי זרה זר הוא ורב יוסף אמר ילוד מאכיל כו' מיתיבי כו' ומסיק בקושיא על רב יוסף וקם ליה כרבה משום דקסבר עובר במעי זרה זר הוא עוד שם אר"י אמר שמואל זו דברי ר' יוסי אבל חכמים אומרים יש לו בנים אוכלים משום בנים אין לו בנים אוכלים משום אחים אין לו אחים אוכלין משום משפחה כולה כו' כו' המזכה לעובר קנה אלא זו וס"ל ע"כ ובתוס' ז"ל ד"ה למאי נפ"מ לעובר במעי כהנת אע"ג דע"כ דרשינן ההיא דרשה דילוד מאכיל דמה"ט אמרינן לקמן דבת ישראל לכהן והניחה מעוברת דלא מאכיל דהתם לא שייך טעמא דעובר במעי זרה זר הוא דאפילו זר מאכיל את אמו כו' מ"מ מיבעיא ליה לענין עבדים דאיכא למימר דווקא לענין אמו דכתב ביה קרא יליד ביתו הם יאכלו דמיני' דרשינן שמאכיל את אמו דרשינן ילוד מאכיל אבל עבדים שאוכלים מטעם קנין כספו לא קאמר קרא דיליד מאכיל שאינו יליד לא עכ"ל ז"ל ובתוס' ז"ל ד"ה אוכלין בשביל כל המשפחה כולה הומ"ל דטעמא דרבנן דלא ס"ל דרשא שאינו יליד אינו מאכיל לגבי עבדים ול"ל נמי דעובר במעי זרה זר הוא אלא קבלה היתה בידו דטעמא משום דלא זכי בהו עובר עכ"ל ז"ל וגרסינן במס' נדה דף מ"ד אר"ש הכא בכהן שיש לו שתי נשים אחת גרושה ואחת שאינה גרושה ויש לו בנים מאינה גרושה ויש לו בן יום אחד מן הגרושה דפוסל עבדי אביו מלאכול בתרומה ולאפוקי מדרבי יוסי דאמר עובר נמי פוסל קמ"ל בן יום אחד אין עובר לא פירש"י ז"ל דרבי יוסי דס"ל עובר במעי זרה זר הוא וק"ו לבן גרושה ע"ז קמ"ל דאינו כן דאפילו חלל גמור נמי אינו פוסל משום דלית זכי' לעובר עיי"ש ולכאורה קשה ל"ל לאוקמי' בבן חלל הו"ל להתנא לאשמעינן דין דעובר אינו פוסל בפשיטת דלר' יוסי פוסל עובר וקמ"ל דלא דהא כל עיקר אתא לאשמעינן דאין עובר פוסל כר' יוסי ולא אתא לאשמעינן דלבן יום אחד פוסל עיי"ש בסוגיא א"ו הדבר פשוט דרבותא קמ"ל דאי אשמעינן דעובר אינו פוסל הא"מ ההיא משום דל"ל דרשה שאינו יליד אינו מאכיל לגבי עבדים ול"ל עובר במעי זרה זר הוא אבל עובר חלל פוסל ע"כ קמ"ל דאפילו חלל אינו פוסל בעובר משום דל"ל זכי' אלא לכשיולד פוסל וזהו פשוט וגרסינן בירושלמי לקמן ה"ד גבי עובר דפוסל ואינו מאכיל א"ר שמעון בזו מדת הדין לוקה שאם מעשה הוא לפסול יהא מעשה להאכיל ואם אינו מעשה להאכיל לא יהא מעשה לפסול ופריך יאות אר"ש מאי טעמא דרבנן הם יאכלו והם יאכילו מעתה יליד מאכיל שאינו יליד אינו מאכיל יליד פוסל שאינו יליד

אינו פוסל כו' שניא היא כו' בנעורי' פרט למעוברת [והק' בש"ק ז"ל דמאי פריך דכשם שאינו יליד אינו מאכיל כן נמי אינו יליד אינו פוסל דילמא שאני להאכיל דגזה"כ יליד ביתו וי"ל כיון דחזינן שאינו יליד אין לו כח להאכיל כן נמי אינו יליד אין לו כח לפסול וסברא הוא כדאר"ש ודוק עכ"ל ז"ל] הרי מפורש דאי בלא גזרת הכתוב דאינו מאכיל וגזה"כ דפוסל הא"מ דתלי זה בזה דסברא הוא דזר אינו פוסל בראוי לאכול בלעדו רק דווקא באופן שזרע כהן בכה"ג מאכיל אבל אם כה"ג בזרע כהן אין לו כח להאכיל אין לו כח בזרע הזה לפסול בראוי לאכול:

ועכשיו דזכינו לכ"ז בע"ה יש לחקור אף אם לא דרשינן יליד מאכיל שאינו יליד אינו מאכיל לענין עבדים אם הוא דווקא בעבדי צ"ב אבל בעבדי מלוג כיון דדרשינן שאינו יליד אינו מאכיל על אמו א"כ ממילא עבדי מלוג שלה אין אוכלין ג"כ ודרשינן א"מ אמו ועבדיה או דילמא כיון דלרבא בבבלי דף ס"ו ולר' יוחנן בירושלמי בר"ש דקנין שאינו אוכל מאכיל ג"כ ובבת ישראל הנישאת לכהן ומת והניח בן יליד פשיטא דמאכיל בעבדי מלוג ואוכלין מכחה וכיון שאוכלין מכחה לא איכפית לן מה שהניחה עוברה והיא אינה אוכלת אעפ"כ עבדי' דאוכלין מכחה אוכלין אע"פ דהיא אינה אוכלת ואף דדרשינן יליד מאכיל שא"י אינו מאכיל לענין עבדים הנ"מ בצ"ב אבל במלוג אוכלין מכחה ולא איכפית לן על שא"ר לאכול ואעפ"י שאינו מאכיל אותה מ"מ היא מאכלת עבדי' כמו אלמנה לכה"ג אע"ג דהכה"ג אינו מאכיל אותה מ"מ היא מאכלת עבדי' מדאורייתא או דילמא דשאינו יליד אינו מאכיל דדרשינן על אמו ממעט אמו ועבדי' כאחת דאין אוכלין:

וע"פ הספק הזה יש לנו לפשוט עוד ספק אחד דתלי בזה הספק בעבדי צאן ברזל אם העובר פוסל אפילו לפי דלא דרשינן שאינו ילוד אינו מאכיל על עבדים ואפילו לא ס"ל דעובר במ"ז זר הוא מ"מ באם העובר הוא חלל דפוסל למ"ד דיש זכי' לעובר אבל עכ"פ תלי בזה באם דעובר כשר כה"ג אינו מאכיל בעבדי מלוג של אמו וכיון דאין לו כח להאכיל כמו כן בגוונא זו דהוא פסול וחלל אין לו כח לפסול משום הממנפ"ש וא"כ תלי זב"ז באם מאכיל עבדי אמו בכשר פוסל כה"ג בפסול עבדי צ"ב ואם אין לעובר כח להאכיל באינו יליד עבדי אמו אין לו כח לפסול עבדי צ"ב ולא מצינו דעובר כשר יאכיל עבדים רק בעבדי תליא משא"כ בצ"ב דמאכיל לא משכח"ל רק באינו ראוי להאכיל בלעדו אבל במקום דראוי לאכול בלעדו טפי לא נקרא מאכיל ולפ"ז בצ"ב דראוי לאכול בלעדו דאי לאו עובר היו אוכלין בשביל המשפחה לא משכח"ל בעובר מאכיל רק בעבדי מלוג ועי"ז נתבאר הירושלמי דא"ר אלעזר כיני מתניתא עבדיה אוכלין עבדיו אין אוכלין דאוכלין בשביל אמו אע"ג דאמו אינה אוכלת מ"מ אוכלין דהא מתניתין קאי על כל

אופנים אפילו ביש לה ג"כ בנים ואז פשיטא דאוכלת וא"כ אפשר לומר היא אוכלת ועבדי' אין אוכלין אלא ע"כ דקאי דווקא על צ"ב אבל ע"מ אוכלין ופריך ר' יאשיה בשם ר' יוחנן אם מזו אף היא לא תאכל דמזה אין ראיה דילמא מיירי מתניתין באין לה בנים דווקא והיא ג"כ אינה אוכלת כו' לא דר"י פליג כו' פי' דלדינא מודה ר' יוחנן ג"כ דעבדי' אוכלין רק ממתניתין קאמר דאין ראיה אתא עובדא קומי ריב"ל בעבדי מלוג במעוברת דאוכלין מכחה אם אוכלין במעוברת כו' ואנן חמיי ציבורא דלא מיכלון במעוברת ע"ז קאמר ר' יוסי הדא אמרה דכיון דדרשינן שאינו ילוד אינו מאכיל על אמו ועל עבדי' אפילו על עבדי' האוכלין מכחה מ"מ אין אוכלין רק בילוד דאוכלין עבדים אבל לא בעובר מזה נשמע דאין העובר פוסל בראוי לאכול ואין מאכיל באינו ראוי לאכול כיון דאין לעובר כשר כח להאכיל עבדי מלוג של אמו כמו ילוד כן נמי עובר אין לו כח לפסול בצ"ב משום ממנפ"ש דר"ש דאין זרע פסול פוסל רק במקום דזרע כשר כה"ג מאכיל וכיון דעובר כשר אינו מאכיל ע"מ כן עובר פסול אינו פוסל בצ"ב:

ועפ"ז יובן הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהל' תרומות ה"ד וז"ל ז"ל בת ישראל שנישאת לכהן ומת והניחה מעוברת לא יאכלו עבדיה בתרומה בשביל העובר שהילוד הוא שמאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל לפיכך אם היה העובר חלל אינו פוסל העבדים אלא אוכלין בגלל אחיו הכשרים עד שיולד זה החלל ויאסרו העבדים מלאכול עכ"ל ז"ל וכתב הראב"ד ז"ל וז"ל ז"ל א"א מאי לפיכך ואם אינו מאכיל אפ"ה פוסל דקי"ל עובר אית לי' זכי' ואפילו במתנת אביו הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו וכ"ש בירושה הבא מאליו הילכך העבדים אין אוכלין מפני חלקו של החלל עכ"ל ז"ל ורבותינו הפוסקים ז"ל נחלקו בזה שיטת הרי"ף ז"ל דאין הלכה כר' יוסי משום דקי"ל עובר אין לו זכי' והראב"ד ז"ל חלק עליו והרא"ש ז"ל מסכים לשיטת הראב"ד ז"ל ובכונת הרמב"ם ז"ל כתוב הכ"מ ז"ל דשיטתו כשיטת הרא"ש ז"ל ובב"י ז"ל חו"מ סי' ר"י כתב על הא דכתב הרא"ש ז"ל בפ' מ"ש דהרמב"ם ז"ל פסק כר' יוסי כדמסיק זו וס"ל וז"ל ז"ל לא ידעתי היכן מצא כן בדברי הרמב"ם ז"ל שאעפ"י בתחלת דבריו בפ"ח מהלכות תרומות משמע לכאורה שסובר כר' יוסי שכתב שאינו ילוד אינו מאכיל הלא תיכף כתב לפיכך אם היה העובר חלל אינו פוסל את העבדים וזה כדברי חכמים והגם כי דבריו ז"ל באותה בבא יש בהם קושיות והויות יצטרך נגר להולמן וליישבן ע"פ סוגית הגמרא דברי התנאים לא אאריך בזה עכ"ל ז"ל ובכ"מ ז"ל בפ"ח מהלכות תרומות מיישב דעת הרמב"ם ז"ל כדברי שיטת הרא"ש ז"ל עיי"ש וקשה מאד להבין פירושו ז"ל דמחלק ביש לו בנים אין לעובר זכי' ובאין לו בנים יש לו זכי' ובריש מיירי דאין לו בנים ויש לו זכי' ובסיפא מיירי ביש לו בנים

ואין לו זכי' קשה לפענ"ד מאד להבין תיבת לפיכך שכתב הרמב"ם ז"ל דמשמע דמבבא דרישא מוכיח דינא דסיפא ולפי הנ"ל קשה מאי לפיכך אבל לפי שנתבאר בע"ה שיטת הירושלמי עפ"ז מובן מאד שיטת הרמב"ם ז"ל דהוא ממש אות באות שיטת הירושלמי ונדייק בלשון הרמב"ם ז"ל בבבא דרישא כתב לא יאכלו עבדי' ובבבא דסיפא כתב עבדים סתם ולא עבדי' וגם בבבא דרישא כתב לא יאכלו עבדי' בתרומה בשביל העובר ולא כתב מפני העובר כמו שכתב בהלכה ב' בת ישראל המעוברת מכהן לא תאכל בשביל העובר ובת כהן המעוברת מישראל אסורה לאכול מפני העובר עכ"ל ז"ל הרי דברישא כתב לשון בשביל ובסיפא לשון מפני והדבר מובן דברישא דאין לה לאכול בלעדי העובר קמ"ל דלא תאכל בשביל העובר אבל בסיפא דראוי לאכול אי לאו העובר הרי דהעובר הוא הפוסל ע"כ שייך מפני העובר הרי מפורש במקום דנקט העובר אינו מאכיל שייך לשון בשביל ובמקום דנקט דהעובר פוסל שייך לשון מפני וא"כ קשה מדוע נקט הכא בבבא דרישא לשון בשביל אם כונתו הוא דהעובר פוסל אלא ע"כ דהרמב"ם ז"ל לא נחית כלל בזה הדין אם יש קנין לעובר או לא אלא פסק הלכה כחכמים דאין העובר פוסל ולאו מטעמא שאין זכי' לעובר ז"א דדווקא שמואל היה לו בקבלה דטעמא דחכמים הוא משום שאין זכי' לעובר אבל באמת יש עוד טעמים אחרים דאין העובר פוסל כדכתבנו בשם התוס' ז"ל ע"ש וכן דעת הרמב"ם ז"ל דיש זכי' לעובר אך דהלכה כחכמים דס"ל דעובר במ"ז לאו זר ואינו ילוד אינו מאכיל לא ס"ל בעבדים אף ר' יוסי דאיתותיב רב יוסף והלכה כרבה אך אם היה העובר חלל כיון דמזכה לעובר קנה היה פוסל וע"כ פסק הרמב"ם ז"ל מתחלה הדין דעבדי מלוג לפי הלכה כפי שחמיין ציבורא דלא מאכיל בעבדי מלוג במעוברת כמו דאינו מאכיל את אמו משום אינו ילוד אינו מאכיל כן נמי אינו מאכיל אמו ועבדיה כאחת ואף דלא דרשינן אינו ילוד אינו מאכיל לענין עבדים דווקא לענין צ"ב אבל מכיון דע"כ דרשינן א"י אינו מאכיל לענין אמו דרשינן דא"י א"מ את אמו ועבדי' ומתחלה בה"ב כתב הרמב"ם ז"ל דינא דעובר אינו מאכיל את אמו ובה"ד כתב הדין דעובר אינו מאכיל גם עבדי מלוג משום שאינו ילוד אינו מאכיל קאי על אמו ועל עבדי' כאחת וע"כ מסיק לפיכך פי' כיון דאינו מעשה להאכיל עבדים בעובר כשר במקום דלא ראוי לאכול בלעדו ע"כ אין בו כח בעובר פסול לפסול בכל עבדי' בין בעבדי מלוג בין בצ"ב אפילו אם הוא חלל אלא אוכלין בגלל אחיו הכשרים עד שיולד זה החלל ועובר כשר דאינו פוסל לא צריך לאשמעינן כיון דל"ל עובר במ"ז זר ולא דרשינן א"י א"מ על עבדי צ"ב אך בעובר חלל צריך לאשמעינן [וה"ה אפילו אם אין אחין אוכלין עבדי צ"ב משום משפחה כולה אבל משום דנקט סתם עבדים וקאי בין אעבדי מלוג בין אצ"ב ע"כ

נקט אחיו הכשרים] וע"כ דינא של הרמב"ם ז"ל הוא ממש דינא דר' יוסי דהדא אמרה אין העובר פוסל את מי שראוי לאכול ואינו מאכיל את מי שאינו ראוי לאכול והדא אמרה היא מדחמיי ציבורא דעובר כשר אינו מאכיל עבדי מלוג ודכוותי' נקט הרמב"ם ז"ל לשון לפיכך דממש כמו הדא אמרה ולפיכך מדייק הרא"ש ז"ל דהרמב"ם ז"ל פסק דיש זכי' לעובר דאל"כ למה לו להוציא הדין דאינו פוסל עבדי צ"ב מלפיכך משום שאין בו כח להאכיל אין בו כח לפסול הול"ל משום דאין זכי' לעובר כדמפורש טעמא דרבנן בגמ' במס' נדה אלא ע"כ דס"ל יש זכי' לעובר ומ"מ הלכה כחכמים מטעמא אחרינא כר' יוסי דהדא אמרה ונמצא לפי פסק הלכה פסק הרמב"ם ז"ל כהרב אלפס ז"ל דאין העובר פוסל ולאו מטעמי' דטעם הרב אלפס ז"ל כטעם דחכמים המבואר בגמ' בבבלי דקבלה הוא ביד שמואל כנ"ל והרמב"ם ז"ל פסק דירושה הבאה מאלי' יש לו זכי' כשמואל ופסק מ"מ דאין העובר פוסל כהרב אלפס ז"ל אך מטעמא דר' יוסי דהדא אמרה דבירושלמי והכל אחד רק נפ"מ בטעמים והרא"ש ז"ל פסק הכל כהבבלי דכל טעמא דחכמים משום שאין זכי' לעובר והוא ז"ל פסק כשמואל דיש זכי' לעובר ולא פסק כהירושלמי משום דהבבלי לא תלי זה הדין רק ביש זכי' לעובר ואין זכי' לעובר ורק ביש בנים אחרים ס"ל דאין זכי' משום דסמוך מיעוטא כו' עיי"ש וע"פ דברינו מתורץ קושית הראב"ד ז"ל דה"ק מאי לפיכך ואם אינו מאכל אפ"ה פוסל דקי"ל עובר יש לו זכי' ולפי דברינו מתורץ שיטת הרמב"ם ז"ל ודוק:

פרק ח

הלכה ב

תני רבי ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה אומר שמעתי בכרם ביבנה כו' עד סוף הסוגיא. הסוגיא הזאת מובא בתוס' והרא"ש ז"ל והרמב"ן והרשב"א ז"ל התוס' ז"ל מפרשין דר"י לא פליג את"ק ורק דס"ל דניטל עדיף מנפצע ור"י בר חנין ס"ל ובלבד של ימין אם נשארה ביצת ימין והשמאלית חסרה אבל להיפוך הוי כאלו נטלו שתיהן ומה שהק' בקרבן נתנאל ז"ל דכיון דהירושלמי ס"ל דאינו מוליד א"כ מאי נפ"מ בין שמאל לימין עיי"ש שמאריך בזה לא הבנתי קושייתו דהא בשניטלו ב' הביצים לכו"ע פסול כדאיתא בתוס' ז"ל מפורש לבתר דמחלק בין ניטל לנפצע והא דאמרינן לקמן נכרתו ביצים או חוטי ביצים היינו דווקא ב' ביצים עכ"ל ז"ל אלמא דאפילו בניטל דכשר הוא דווקא בביצה אחת ולא בב' ביצים א"כ שפיר ס"ל לר"י בר חנין דבניטל הימנית הוי כאילו ניטלו ב' ביצים דבב' ביצים לכו"ע אף ניטל פסול ומה דמסיק אח"כ פצוע אית תניי

תנא מידי אדם פסול בידי שמים כשר אית תניי תני בין בידי אדם בין בידי שמים פסול כו' הויי בעי מימר מ"ד בידי אדם פסול בידי שמים כשר רבי ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה מ"ד בין בידי אדם בין בידי שמים פסול רבנן לשיטת ר"ת הכי מתפרשא דרצו בני הישיבה לדמות ולתלות ביצה אחת לבידי שמים ורצו למימר למאן דמכשיר בביצה אחת אף שאינו מוליד ה"ה בידי שמים כשר אף שאינו מוליד ולמאן דפסול בביצה אחת משום שאינו מוליד ה"ה דפסול בידי שמים כיון שאינו מוליד ע"ז א"ר אחא בר פפא קומי ר"ז כולה רבנן כלומר אפילו רבנן דפסלי בביצה אחת משום דאינו מוליד מודין דבידי שמים כשר אף שאינו מוליד וכה"ג איתא בירושלמי במס' סוטה פ"ב ה"ב אית תניי תני בכלי חרש לא במפוחם אית תניי תני אפילו במפוחם הוון בעי מימר מ"ד לא במפוחם ר"א ומ"ד אפילו במפוחם רבנן ומדחה לא כולה רבנן מ"ד לא במפוחם רבנן ומ"ד אפילו במפוחם רבנן פי' דבני הישיבה רצו למימר דתלי במפוחם אי לא בפלוגתא דר"א ורבנן למאן דבעי חדשה פסול במפוחם ומ"ד דלא בעי חדשה כשר במפוחם ומדחה דז"א דלא תלי זב"ז וכולה רבנן ולא דמי מפוחם לישנה דאפילו למאן דמכשיר בישנה מ"מ במפוחם פסול עיי"ש וה"נ כוותי' דבני הישיבה תולין הכשר בידי שמים להכשר דביצה אחת כמו דמכשיר בביצה אחת אעפ"י שאינו מוליד ה"נ כשר בידי שמים אפילו שתיהן אע"פ שאינו מוליד ומאן דפוסל בביצה אחת משום שאינו מוליד כמו כן פוסל בידי שמים בשתיהן משום דאינו מוליד ע"ז אמר ר' אחא בר פפא קומי ר"ז דכולה רבנן ולא תלי זב"ז ולא קאמר ר' אחא בר פפא שום טעם וכמו במס' סוטה הנ"ל לא קאמר שום טעם אלא מתחלה רצו לומר בני הישיבה דתלי בפלוגתא דר"א ורבנן ומסיק בלא שום טעם כולה רבנן וכה"ג איתא בירושלמי במכילתין פט"ו ה"י עיי"ש והרי שעלתה חטטין הוא מימרה בפני עצמה וכן המרש"ל ז"ל בים ש"ש ז"ל לפי שיטת הרמב"ם ז"ל דהאי הרי שעלתה חטטין היא מימרא בפני עצמה ולא שייך למעלה והקרבן נתנאל ז"ל כתב על הישו"ש ואיני יודע האיך הבן מה דמשני כולה רבנן כיצד מתורץ תרתי ברייתות אהדדי ואינו אלא כשגגה היוצא מפי השליט עכ"ל ז"ל ובאמת איכא כה"ג בירושלמי במס' סוטה הנ"ל כעין זה ועיי' בדברינו בסמוך אבל שיטת הרמב"ן ז"ל והרא"ש והרשב"א ז"ל דשיטת הירושלמי בטעמא דרבי ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה הוא משום בידי שמים כשר וה"ה אפילו בב' ביצים ניטולין אם נפצעו כשר והא דנקט ביצה אחת ה"ה אפילו ב' ביצים ושאין לו כלל אפילו פצ"ד מתחלת יצירתו בגיד ובחוטי ביצים אלא דשכיח נקט ולא קתני מילתא דלא שכיחא עיי"ש ברמב"ן וברשב"א ז"ל ומביאין ראיה מהירושלמי דמסיק הוון בעי מימר מ"ד בידי שמים כשר רבי ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה אלמא

דרבי ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה בידי שמים קאמר ונראה לפרש ע"פ שיטתם ז"ל הכי א"ר יוסי שמעתי הלכה כרבי ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה אף דלשיטתם ז"ל דרבי ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה מיירי מבידי שמים וליכא בש"ס דילן שום פלוגתא עליו כמבואר ברמב"ן ז"ל דבזה ליכא פלוגתא בגמרין מ"מ בירושלמי ס"ל דרבנן פליגי עלי' מההיא ברייתא דמביא לקמן אית תניא תנא בין בידי אדם בין בידי שמים פסול וכההיא דהוון סברין מימר דרבנן פליגין על ר"י בנו של ר"י ב"ב ע"ז קאמר ר' יוסי דשמעתי הלכה כר"י בנו של ר"י ב"ב אר"א ר"י לא שמע מבר נש זעיר אלא משמואל שמואל אמר אם יבוא לידי כו' כדמסיק די סבר לה כר"י בנו של ר"י ב"ב והשתא מפרש גוף המימרא של ר"י בנו של ר"י ב"ב דס"ל כל שאין לו אלא ביצה אחת אינו מוליד ע"ז אמר ר"י בר חנין ובלבד של ימין כלומר דחסר לו של ימין אתא עובדא קומי' ר"א א"ל אין ברתי דאת שרי' לו אלא הוית ידעת דלא מוליד וסבר ג"כ דאינו מוליד והשתא מביא ב' הברייתות דתני חדא בידי שמים כשר ותנא חדא בידי שמים פסול והוון סברין רבנן למימר דהוא פלוגתא על ר"י בנו של ר"י ב"ב ולפיכך הוי אילון רבנן אמרי דהלכה כר"י בנו של ר"י ב"ב ומסיק ראב"פ קומי ר"ז דז"א דלא פליגי רבנן על ר' ישמעאל בנו של ר"י ב"ב וכולהו ס"ל דבידי שמים כשר כר"י בנו של ר"י בן ברוקה והא דקתני בברייתא דבידי שמים פסול הרי שעלתה חטטין כו' דהוי דינו כבידי אדם בזה פסול אבל בידי שמים לכו"ע כשר וה"ה דהמ"ל כולה כר"י בנו של ר"י ב"ב אבל מדלא מצינו דרבנן פליגי על ר"י בנו של ר"י ב"ב אלא בהאי ברייתא וכיון דמוקמינין האי ברייתא דהרי שעלתה חטטין דהוי כבידי אדם א"כ ממילא לא מצינו דפליגי רבנן כלל אר"י בנו של ר"י ב"ב וע"כ לפ"ז מסיק הרא"ש ז"ל דבירושלמי מוכח דמחמת חולי הוי כבידי אדם ונמצא לפ"ז דבתחלה דפסקי רבנן הלכה כר"י בנו של ר"י ב"ב המה סברין דפליגי הברייתות אהדדי ולהמסקנא לר"א ב"פ לא פליגי כלל רבנן אר"י בנו של ר"י ב"ב דמיירי בעלתה חטטין דהוי בידי אדם כמו שהוא בידי שמים ודינו כמו בידי אדם. ונמצא לפי דברינו באם ע"י חולי הוי כמו בידי אדם או בידי שמים תלי בב' השיטות לשיטח ר"ת ז"ל אינו מוכרח מהירושלמי דע"י חולי הוי כבידי אדם אלא אדרבה מוכח דהוי כבידי שמים דהרי שעלתה חטטין מימרא בפני עצמה ולא שייך לעיל מידי כמו שכתב הישש"ז ז"ל וב' הברייתות דאית תניא תנא מוקי ר"א ב"פ תרוויי' כרבנן ולא כמו דרצו רבנן למימר דזה תלי בפלוגתא דר"י בנו של ר"י ב"ב ורבנן דלמאן דס"ל דביצה אחת כשר אף שאינו ראוי לילד כמו כן ס"ל דבידי שמים אע"פ שאינו מוליד כשר ולמאן דס"ל דאפילו ביצה אחת פסול משום שאינו מוליד כמו כן ס"ל דבידי שמים כיון שאינו מוליד פסול ע"ז קאמר ר"א ב"פ דאינו כן ולא

תלי זב"ז ותרוויי' רבנן אפילו רבנן דפליגי אר"י בנו של ר"י ב"ב לענין ביצה אחת וס"ל כיון שאינו מוליד פסול מ"מ לענין בידי שמים לא איכפית לן מה שאינו מיליד ונמצא דלהמסקנא רבנן דפליגי על ר"י בנו של ר"י ב"ב ע"כ פלוגתתן דבביצה אחת הוא בידי אדם דבידי שמים אף רבנן מודי דכשר והיינו דמסיק ר"ת ז"ל ומשמע מירושלמי מתוך המסקנא דאייריי בידי אדם עכ"ל ז"ל והוא מפורש בהמסקנא דלא תלי זב"ז דאפילו רבנן דפסלי בביצה אחת משום דאינו מוליד מ"מ יכולין לסבור דבידי שמים כשר אף שאינו מוליד הרי מוכח בפירוש דפלוגתתן של ביצה אחת מיירי בידי אדם ולפ"ז לא שייך האי דהרי שעלתה חטטין לעיל כמו במס' סוטה הנ"ל ומימרא אחריתי היא וע"כ ה"פ דהרי שעלתה חטטין כו' הרי הוא בידי אדם כמו שהוא בידי שמים ע"כ מפורש דמחמת חולי הרי הוא כבידי שמים אבל לשיטת הרא"ש ז"ל דמפרש ע"כ דר"י בנו של ר"י ב"ב בידי שמים קאמר וסברינן בכל הסוגיא דרבנן פליגי עליו והוא מהברייתא דאית תניי תני דבידי שמים פסול ואתא ר"א ב"פ למימר דלא פליגי דכולהו ס"ל דבידי שמים כשר והא דתני מפורש דבידי שמים פסול ע"כ מוקי בעלתה חטטין וע"כ דהרי שעלתה חטטין שייך לעיל לפרש מדוע בידי שמים פסול וע"כ מוכח דמחמת חולי הוי כבידי אדם ופסול ושיטת הרמב"ם ז"ל כר"ת ז"ל בפירוש הירושלמי וס"ל דר"י בנו של ר"י ב"ב פליג עם הת"ק לענין ביצה אחת דמפורש פלוגתתן בזה והוון בעי מימר רצו לתלות פלוגתא בידי שמים שאינו מוליד לפלוגתא דביצה אחת שאינו מוליד ור"א ב"פ מדחה להא דלא תלי זב"ז כנ"ל והרי שעלתה חטטין מימרא בפני עצמה ומוכח דמחמת חולי הוי כבידי שמים והא דפסק דבביצה אחת פסול כיון דמפרש כר"ת ז"ל א"כ מוכח מהירושלמי דהלכה כר"י בנו של ר"י ב"ב ז"א כיון דלהירושלמי ס"ל לר"י בנו של ר"י ב"ב דאינו מוליד ע"כ פסקינן כת"ק דהא בש"ס דילן קי"ל גבי ההוא גברא דאיסתתום גובתי דקני דפסול לפי שאינו מוליד ואיפסקא הילכתא דבידי אדם כיון שאינו מוליד פסול והא דפסק ר"ת ז"ל דכשר בביצה אחת כבר כתב הב"ח ז"ל בהגהותיו על הרא"ש ז"ל משום דס"ל דמוליד ולכאורה צ"ב דברי הב"ח ז"ל דהאיך יחלוק ר"ת בזה אחרי שמבואר בירושלמי מפורש דאינו מוליד וי"ל דעיקר סמך ר"ת ז"ל דהלכה כר"י בנו של ר"י ב"ב משום דאיפסקא בפ' החולץ דממתניתן דכרמא הדר בי' וע"כ איפסק הלכה כר"י בנו של ר"י ב"ב וע"כ ס"ל לשיטת הש"ס דילן דמוליד ועוד מביא ראיה מירושלמי דאיפסק שם הלכה כר"י בנו של ר"י ב"ב כמו שכ' ובירושלמי נמי משמע שהוא כשר אבל משמע שאינו מוליד עכ"ל ז"ל הרי מפורש דסמך על דאיפסקא הילכתא בש"ס דילן כמתניתן דכרמא ואי דס"ל לש"ס דילן דבאינו מוליד פסול ע"כ ס"ל דמוליד אבל בירושלמי משמע אף שאינו מוליד ג"כ

כשר אבל הרמב"ם ז"ל לא פסק רק כת"ק דיחיד ורבים ואי ממתניתא דכרמא הא מכיון דאינו מוליד ע"כ פסול לפי שיטת הש"ס דילן ועפ"ז נתבאר בע"ה כל שיטוח הראשונים ז"ל ודוק: